

**Færder
nasjonalpark**

Forvaltningsplan
Færder nasjonalpark
2017 - 2027 - Vedlegg

Foto: Erik Bleken

VEDLEGGSOVERSIKT

Vedlegg 1: Verneforskrift.....	5
Vedlegg 2: Oversiktskart.....	13
Vedlegg 3: Oppsummering av foreslåtte tiltak i forvaltningsplanen.....	15
Vedlegg 4: Skjøtselstiltak i kulturpåvirkede områder.....	23
Vedlegg 5: Skiltinfolan, temakart brukerinteresser og tabelloversikt friluftslivtiltak.....	101
Vedlegg 6: Skjøtselstiltak kulturminner.....	111
Vedlegg 7: Rødlistearter på land og i sjø.....	115
Vedlegg 8: Registrerte svartelistearter.....	127
Vedlegg 9: Temakart Verneverdier på land - naturtyper og kulturminner...	135
Vedlegg 10: Forvaltning gås.....	149
Vedlegg 11: Tiltak mot villmink.....	163
Vedlegg 12: In situ – genressursbevaring.....	171
Vedlegg 13: Temakart naturverdier i sjø.....	199
Vedlegg 14: Storskala miljøforhold og utviklingstrekk i sjø.....	207
Vedlegg 15: Høstbare arter i sjø – bestandsutvikling.....	221
Vedlegg 16: Fartsgrenser i skjærgården.....	235
Vedlegg 17: Sjøørretbekker i nasjonalparkens nærområde.....	237
Vedlegg 18: Viktige begreper i forvaltningsplanen.....	241

VEDLEGG 1: VERNEFORSKRIFT FOR FÆRDER NASJONALPARK

Forskrift om vern av Færder nasjonalpark, Nøtterøy og Tjøme kommuner, Vestfold

Dato	FOR-2013-08-23-1029
Publisert	II 2013 hefte 4
Ikrafttredelse	23.08.2013
Sist endret	
Endrer	FOR-2006-06-30-834, FOR-1978-12-15-45, FOR-1978-12-15-46, FOR-1978-12-15-47, FOR-1978-12-15-48, FOR-1978-12-15-49, FOR-1978-12-15-51, FOR-1978-12-15-52, FOR-1978-12-15-53, FOR-1978-12-15-54, FOR-1978-12-15-55, FOR-1978-12-15-50, FOR-1978-12-15-56, FOR-1978-12-15-4314, FOR-1978-12-15-59, FOR-1978-12-15-60, FOR-2002-12-13-1525, FOR-2006-06-30-833, FOR-2006-06-30-839, FOR-2006-06-30-836, FOR-2009-06-19-747, FOR-2009-06-19-732, FOR-1935-05-24-4257.
Gjelder for	Nøtterøy og Tjøme kommuner, Vestfold
Hjemmel	LOV-2009-06-19-100-§34, LOV-2009-06-19-100-§35, LOV-2009-06-19-100-§62
Kunngjort	29.08.2013 kl. 15.20
Korttittel	Forskrift om vern av Færder nasjonalpark

Hjemmel: Fastsatt ved kgl.res. 23. august 2013 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34 jf. § 35 og § 62. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1. Formål

Formålet med opprettelsen av Færder nasjonalpark er å bevare et større naturområde med representative økosystemer ved kysten i ytre Oslofjord med særlig vekt på landskap, naturtyper, arter og geologiske forekomster på land og i sjø og som er uten tyngre naturinngrep.

Formålet med nasjonalparken er videre å ta vare på;

- representative økosystemer med variasjonsbredden i naturmangfold, herunder arter, bestander, naturtyper, geologi og økologiske prosesser
- det opprinnelige skjærgårdslandskapet og det marine miljøet, herunder kulturminnene på land og i sjø
- et undersjøisk landskap med variert bunntopografi og med stor variasjon i marine naturtyper herunder ålegraseng, større tareskog, bløtbunnsområder i strandsonen og skjellsandområder
- viktige naturtyper som kystfuruskog, rik sumpskog og edelløvskog, strandenger og strandsumper på østre del av Sandø og Mellom Bolæren
- en lite påvirket kystskog på Vestre Bolæren, som viser en stor grad av variasjon i utforming og artssammensetning
- leveområder for flere truede arter herunder kammarimjelle, kjempestarr og flatøsters.

Allmennheten skal gis anledning til uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv, med liten grad av teknisk tilrettelegging.

I sone A er formålet å ta vare på naturtyper som hagemark, hule eiker, naturbeitemarker, slåtteenger, tørrenger og strandenger.

I sone B er formålet å ta vare på livsmiljøet for plante- og dyrelivet, spesielt med hensyn til sjøfuglene og deres hekkeplasser. På Lille Rauer er det i tillegg særlig viktig å bevare den truede arten gul hornvalmue og dens livsmiljø.

I sone C er formålet å ta vare på et område med særskilt vitenskapelig betydning som referanseområde og som er egenartet i form av stor variasjon i naturtyper herunder tangvoller, strandsumper, strandenger, dammer, strandkratt og artsrike tørrenger. I tillegg er området levested for en rekke nasjonalt truede arter av bl.a. karplanter, beitemarkssopp og insekter.

§ 2. Geografisk avgrensning

Nasjonalparkområdet berører følgende gnr./bnr.:

Nøtterøy kommune: 12/10, 20/1, 28/41,42,43,67, 31/2, 31/3,68, 31/4,67, 31/5,27, 31/25, 31/36, 31/47, 32/1,5,8,13–24,27, 32/2, 32/3, 32/4,12, 32/6,10, 32/7, 32/9, 32/25,26, 32/28, 32/29, 32/30, 32/31, 32/32, 32/33, 32/34, 32/35, 33/1,7, 33/2, 33/3, 33/4,10, 33/5, 33/6, 33/8, 33/9, 46/26, 49/1, 52/1, 53/17, 53/20, 53/24,31, 53/25, 53/33, 54/1, 54/2, 61/1,2,6, 61/3, 61/4, 61/5, 61/7, 61/8, 62/1, 62/2, 62/3, 62/4, 62/5, 62/6, 62/8, 91/5, 92/2, 100/6, 132/1, 132/2, 135/1,3, 135/2, 135/4, 135/5, 136/1.

Tjøme kommune: 1/1, 1/4, 1/7, 1/42,108, 1/155, 8/31, 16/2, 16/20, 16/55, 24/1,2, 24/3, 24/5, 24/6, 24/7, 24/8, 24/9, 24/10, 24/11, 34/3,8,9,10,18,20, 34/5, 35/1, 36/3, 36/4, 36/6, 36/9, 36/11, 36/13, 36/14, 36/16, 36/25,26, 36/89, 36/90, 36/101, 37/5, 38/96, 42/15, 42/28, 43/72, 43/73, 43/120, 44/12, 44/44, 44/53, 44/56, 44/61, 44/63, 44/68, 44/69, 44/70, 44/71, 44/72, 44/75.

Nasjonalparken dekker et areal på ca. 340 km² hvorav ca. 15 km² er landareal. Grensene for nasjonalparken fremgår av kart datert Miljøverndepartementet, august 2013, samt detaljkart for Bolærne, Nordre Årøy og Søndre Årøy. Nasjonalparken har tre egne soner (A, B, og C) med særskilte formål og bestemmelser. De nøyaktige grensene for nasjonalparken skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Nøtterøy og i Tjøme kommuner, hos Fylkesmannen i Vestfold, i Miljødirektoratet og i Miljøverndepartementet. Det samme gjelder jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 3. Vernebestemmelser

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet.

1. Landskapet og naturmiljøet

1.1 Området er vernet mot inngrep av enhver art, som vegbygging, riving av bygninger, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, konstruksjoner, anlegg eller innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler, brakker og maskiner, etablering av oppdrettsanlegg, utendørs opplag av båter, gjerding, bergverksdrift, graving, utfylling og henleggelse av masse, mudring og dumping, påfylling av sand eller skjellsand på sjøbunnen eller på strender, sprenging og boring, uttak og fjerning av stein og mineraler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, tilplanting, bakkeplanering, fremføring av luft- og jordledninger, bygging av brygger, bruer og klopper, oppsetting av skilt, merking av stier, løyper o.l. og bøyelagging av båter. Opplistingen av tiltak er ikke uttømmende.

1.2 Bestemmelsene i § 3 pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger som ikke fører til bruksendring. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygging eller utvidelse.
- b) Vedlikehold av stier, skilt, bruer og løyper i henhold til forvaltningsplan, jf. § 5.
- c) Drift og vedlikehold av jordbruksarealer i sone A. Retningslinjer for drift fastsettes i forvaltningsplan, jf. § 5.
- d) Vedlikehold av nødvendig gjerding for husdyr etter retningslinjer i forvaltningsplan, jf. § 5.
- e) Vedlikehold av eksisterende veier etter retningslinjer i forvaltningsplan, jf. § 5.
- f) Utendørs lagring av maskiner og utstyr til bruk i aktiv jordbruksdrift i direkte tilknytning til driftsbygninger.
- g) Bruk og vedlikehold av registrerte låssettingsplasser.
- h) Vedlikehold av bygninger og innretninger for allment friluftsliv i henhold til forvaltningsplan, jf. § 5.
- i) Bøyelagging av egne båter innenfor en avstand av maksimalt 80 m fra egen brygge eller egen landfast fortøyningsplass. Bøyene kan også benyttes til midlertidig fortøying av gjestende båter etter retningslinjer i forvaltningsplan, jf. § 5.
- j) Opplag av egne båter inntil 16 fot unntatt i sone B og C. Retningslinjer fastsettes i forvaltningsplan, jf. § 5.
- k) Drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg.

- l) Drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg. Bruk av motorisert transport til lands krever særskilt tillatelse, jf. § 3 pkt. 6.4 b.
 - m) Nødvendig istandsetting av eksisterende energi- og kraftanlegg ved akutt utfall. Ved bruk av motorisert transport til lands skal det i ettertid sendes melding til forvaltningsmyndigheten.
- 1.3 Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:
- a) Ombygging og mindre utvidelser samt bruksendring av eksisterende bygninger.
 - b) Tilbakeføring av bygninger og anlegg til et tidligere dokumentert utseende.
 - c) Gjenoppføring av bygninger som er gått tapt ved brann eller naturskade.
 - d) Bygging av brygger etter fjerning av eksisterende brygger eller ved samling av eksisterende brygger i fellesbrygge, oppsetting av bruer og kløpper og oppsetting av fortøyningsfester.
 - e) Riving av bygninger, anlegg og innretninger og gjenoppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.
 - f) Oppføring av nye bygninger, brygger og innretninger for allment friluftsliv i henhold til forvaltningsplan, jf. § 5.
 - g) Oppføring av nye bygninger som er nødvendig for jordbruk i sone A, og som ikke er i strid med verneformålet.
 - h) Boring etter vann unntatt i sone B og C.
 - i) Oppsetting av skilt og merking av stier.
 - j) Ombygging og oppsetting av gjerder.
 - k) Oppføring av nye anlegg, flytting av anlegg, og tilbygg til eksisterende anlegg for Kystverket.
 - l) Oppgradering samt fornying av kraftlinjer for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt for virksomheter innenfor nasjonalparken.
 - m) Nyetablering av kraftforsyning til eksisterende fritidsboliger etter retningslinjer i forvaltningsplanen, jf. § 5.
 - n) Vedlikeholdsmudring i tilknytning til eksisterende brygger.
 - o) Etterfylling av sand av samme type som den stedegne sanden på eksisterende strender.
 - p) Oppføring av ett båtnaust på eksisterende grunnmur og en brygge jf. reguleringsplan for Hvaløy vedtatt 25. mars 1974.
 - q) Utsetting av saltsteiner.

Ombygging, utvidelse og nybygg skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet.

2. *Plantelivet*

2.1 Vern av plantelivet

Vegetasjonen på land og i sjø, herunder døde busker, trær og ilanddrevet tang og tare er vernet mot skade og ødeleggelse. Planting og såing er ikke tillatt. Nye plantearter må ikke innføres.

2.2 Bestemmelsen i § 3 pkt. 2.1 er ikke til hinder for:

- a) Plukking av bær og matsopp,
- b) Plukking av vanlige planter til eget bruk unntatt i en sone på Østre Bolæren jf. forvaltningsplan § 5.
- c) Skånsom bruk av nedfalt trevirke til bålbrenning unntatt i en sone på Vestre Bolæren, jf. forvaltningsplan § 5.
- d) Skånsom vegetasjonsrydding og beplantning rundt fritidsboliger, jf. forvaltningsplan § 5.
- e) Hogst av ved til eget bruk til fritidsboliger og gårdsbruk på Nordre og Søndre Årøy i sone A, etter retningslinjer i forvaltningsplan, jf. § 5.
- f) Rydding av ilanddrevet tang og tare på mye brukte badestrender, unntatt på permanente tangvoller, jf. forvaltningsplan § 5.

2.3 Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Rydding av vegetasjon som er til hinder eller vesentlig ulempe for mye brukte friluftsområder, jf. forvaltningsplan § 5.
- b) Rydding av vegetasjon utover det som er tillatt etter § 3 pkt. 2.2 d, jf. forvaltningsplan § 5.
- c) Hogst av ved til eget bruk til fritidsboliger unntatt i sone B og C, jf. forvaltningsplan § 5.

2.4 Beiting er tillatt. Miljødirektoratet kan av hensyn til verneformålet ved forskrift regulere beitetrykket i hele eller deler av nasjonalparken.

3. *Dyrelivet*

3.1 Dyrelivet, herunder hi, reir, hekke-, yngle- og gyteplasser, er vernet mot skade og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr på land og i vann er forbudt.

- 3.2. Bestemmelsene i § 3 pkt. 3.1 er ikke til hinder for jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk. Det samme gjelder sanking av skjell til eget bruk.
- 3.3 Hunder skal holdes i bånd hele året i sone B. I de øvrige delene av nasjonalparken skal hunder holdes i bånd i perioden 1. april til 15. oktober.

4. *Kulturminner*

4.1 Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner skal ikke flyttes eller fjernes.

4.2 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

Istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner.

5. *Ferdsel*

5.1 Generelt om ferdsel

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

5.2 Forbud mot ferdsel

I sone B er det i tiden fra og med 15. april til og med 15. juli forbud mot all ferdsel på land og på sjø nærmere enn 50 meter fra land. Dette omfatter også surfebrett, seilbrett, kiting, paraglider og lignende samt dykkeaktivitet.

Forbudet gjelder ikke for:

- a) Ferdsl på land ved bruk av landfester i forbindelse med yrkesfiske.
- b) Ferdsl på land i forbindelse med drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg.
- c) Fortøyning av fritidsbåter på Lille Rauer ved hjelp av akterfeste på østsiden av bukta i vest, når værforholdene gjør dette nødvendig.

5.3 Organisert ferdsel

Bestemmelsene i denne forskrift, med unntak av § 3 pkt. 5.2, er ikke til hinder for organisert turvirksomhet så lenge naturmiljøet ikke blir skadelidende.

Organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Nærmere retningslinjer gis i forvaltningsplanen, jf. § 5.

5.4 Telting

Oppsetting av telt er forbudt på Ruseodden på Østre Bolæren, på Sandø og Østre Bustein, og i sonene B og C. Forbudet gjelder ikke telting på Lille Rauer og Hoftøya.

5.5 Bålbrenning

- a) Bålbrenning er kun tillatt i anlegg laget spesielt for dette, eller på løsmasser uten vegetasjon.
- b) Brenning av avfall etter hogst og rydding i forbindelse med tiltak etter § 3 pkt. 2.2 d, pkt. 2.3 a og b kan skje iht. forvaltningsplan, jf. § 5.

Bålbrenning må ikke skje så nær vegetasjon, svaberg eller annet fast fjell at det forårsaker skade. I hele nasjonalparken er bruk av grill direkte på underlaget forbudt.

5.6 Sykling og bruk av hest

Sykling og organisert bruk av hest er kun tillatt på veier. Det kan i forvaltningsplan fastsettes traseer, stier og områder som er godkjent for slik bruk, jf. § 5. I sone C er ikke-organisert bruk av hest kun tillatt på veier, samt traseer som er godkjent for slik bruk i forvaltningsplanen, jf. § 5.

5.7 Regulering av ferdsel

Innenfor nærmere avgrensede deler av nasjonalparken kan Miljødirektoratet ved særskilt forskrift regulere eller forby ferdsel som kan være til skade for naturmiljøet.

5.8 Omlegging av stier

Av hensyn til naturmiljøet og kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier.

- 5.9 Bestemmelsene i § 3 pkt. 5 gjelder ikke for ferdsel i forbindelse med gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i ambulanse-, politi-, brannvern-, akutt forurensning-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten.

6. *Motorferdsel*

6.1 Forbud mot motorferdsel

Motorferdsel til lands, på is og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt.

6.2 Forbud mot motorferdsel i sjø

- a) Bruk av vannscooter er forbudt.
- b) I sone B er det i tiden fra og med 15. april til og med 15. juli forbud mot all motorferdsel på sjø nærmere enn 50 meter fra land.
- c) Miljødirektoratet kan ved særskilt forskrift innføre bestemmelser om fartsregulering på sjøen i nærmere angitte deler av nasjonalparken.

6.3 Forbudet i pkt. 6.1 og 6.2 er ikke til hinder for:

- a) Motorferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i ambulanse-, politi-, brannvern-, akutt forurensning-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten.
- b) Forsvarets nødvendige lavtflyging i perioden f.o.m. 1. oktober t.o.m. 1. april.
- c) Motorferdsel på innmark i forbindelse med drift av jordbruksarealer i sone A.
- d) Motorferdsel på veier i sone A og C som er godkjent for dette i forvaltningsplan, jf. § 5.
- e) Nødvendig motorferdsel i utmark i tilknytning til jordbruksdrift i henhold til forvaltningsplan, jf. § 5.
- f) Nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av syke eller skadde bufe i medhold av lov om dyrevelferd. Kjøring kan først skje etter at det syke/skadde dyret er lokalisert. Kjøretøy som blir benyttet skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet før kjøring.
- g) Nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg.

6.4 Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Øvelseskjøring og øvelsesflyvning til formål som nevnt i pkt. 6.3 a.
- b) Nødvendig kjøring for tiltak etter § 3. pkt. 1.2 m og 1.3 l.
- c) Motorferdsel i forbindelse med transport av materialer til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, brygger og lignende.
- d) Motorferdsel i forbindelse med vedhogst iht. § 3 pkt. 2.2 e og 2.3 c.
- e) Motorferdsel på snødekt mark eller langs eksisterende traktorvei og lignende for varig forflytningshemmede til egen hytte i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5.
- f) Bruk av lett terrenggående beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget eller luftfartøy for uttransport av felt elg eller hjort.

7. *Forurensning*

- 7.1 Forurensning og forsøpling er forbudt. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt.

Det er forbudt å tømme kloakkvann i sjøen.

- 7.2 Unødvendig støy er forbudt. Bruk av motordrevet modellfly og lignende er forbudt. Forbudet gjelder ikke motordrevne hageredskaper i tilknytning til fritidsboliger innenfor nasjonalparken.

- 7.3 Bestemmelsen i pkt. 7.1 er ikke til hinder for bruk av gjødsel, kalk og plantevernmidler som ledd i jordbruksdrift i sone A i henhold til forvaltningsplan, jf. § 5.

§ 4. *Generelle dispensasjonsbestemmelser*

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 5. Forvaltningsplan

Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mv. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

§ 6. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- og kulturtilstand som er formålet med vernet, jf. naturmangfoldloven § 47.

§ 7. Forvaltningsmyndighet

Miljøverndepartementet fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

§ 8. Rådgivende utvalg

Det skal opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken.

§ 9. Ikrafttredelse

Denne forskrift trer i kraft straks. Samtidig oppheves følgende forskrifter og bestemmelser:

- Forskrift 30. juni 2006 nr. 834 om vern av Ormø – Færder landskapsvernområde, Nøtterøy og Tjøme kommuner, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 45 om fredning av Fjærskjær naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 46 om fredning av Selskjærene naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 47 om fredning av Østre Klauver naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 48 om Jenseskjærene naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 49 om Kultane og Skarvesetet naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 51 om fredning av Tova naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 52 om fredning av Store Rauer naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 53 om fredning av Helleholmen naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 54 om fredning av Midtre Bukkholmen naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 55 om fredning av Rønneskjærene naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 50 om fredning av Garnholmen naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 56 om fredning av Leiestein naturreservat, Tjøme kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 4314 om fredning av Melleskjærene naturreservat, Tjøme kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 59 om fredning av Langøya naturreservat, Tjøme kommune, Vestfold.
- Forskrift 15. desember 1978 nr. 60 om Knappen naturreservat, Tjøme kommune, Vestfold.
- Forskrift 13. desember 2002 nr. 1525 om fredning av Vestre Bolærne naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 30. juni 2006 nr. 833 om fredning av Østre Bolæren plantefredningsområde, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 30. juni 2006 nr. 839 om fredning av Østre Bustein naturreservat, Tjøme kommune, Vestfold.
- Forskrift 30. juni 2006 nr. 836 om fredning av Moutmarka naturreservat, Tjøme kommune, Vestfold.
- Forskrift 19. juni 2009 nr. 747 om fredning av Lille Rauer naturreservat, Nøtterøy kommune, Vestfold.
- Forskrift 19. juni 2009 nr. 732 om fredning av Hoftøya naturreservat, Tjøme kommune, Vestfold.
- Fuglelivsfredning Store Færder ved Kongelig resolusjon 24. mai 1935 nr. 4257.

- Fuglelivsfredning Færder fyr ved Kongelig resolusjon 24. mai 1935 nr. 4257.

VEDLEGG 2: OVERSIKTSKART FÆRDER NASJONALPARK

Færder nasjonalpark

Nøtterøy og Tjøme kommuner,
Vestfold fylke

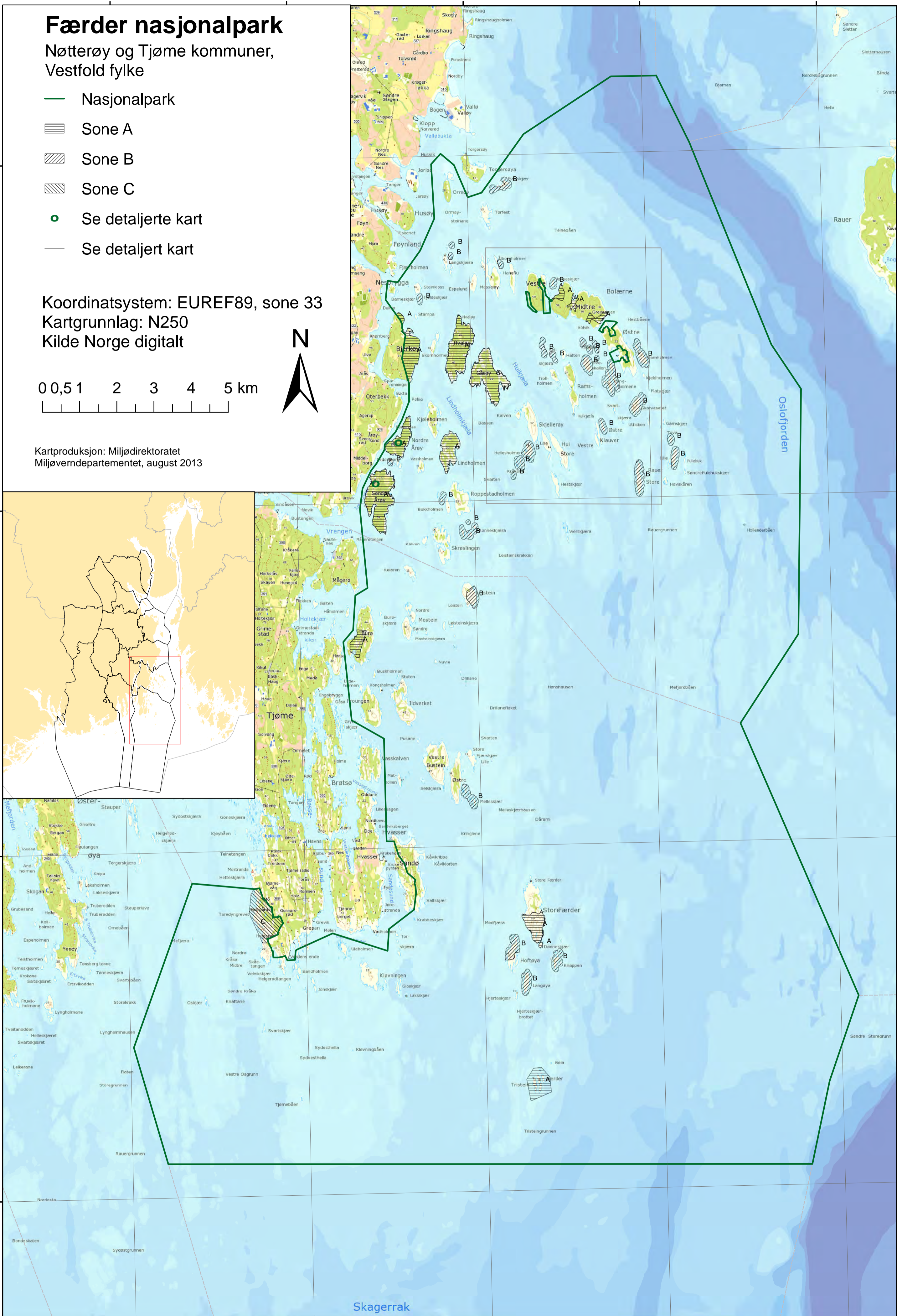
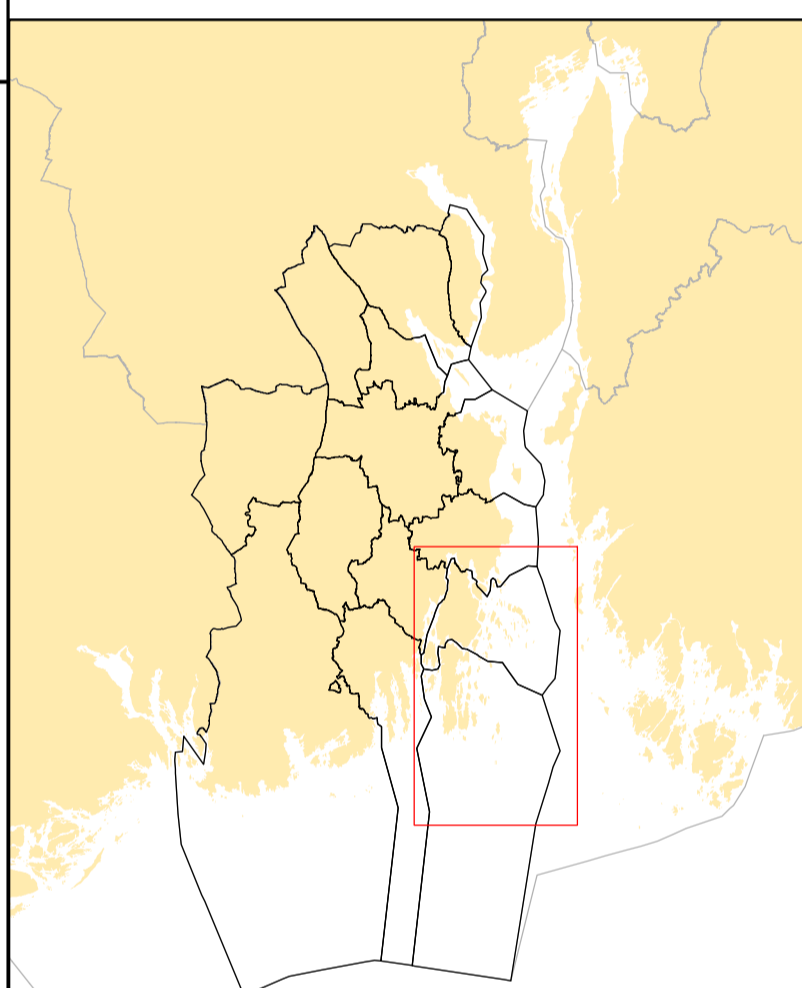
- Nasjonalpark
- Sone A
- Sone B
- Sone C
- Se detaljerte kart
- Se detaljert kart

Koordinatsystem: EUREF89, sone 33
Kartgrunnlag: N250
Kilde Norge digitalt

0 0,5 1 2 3 4 5 km

Kartproduksjon: Miljødirektoratet
Miljøverndepartementet, august 2013

VEDLEGG 3: OPPSUMMERING AV FORESLÅTTE TILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Tiltaksoversikten er hentet fra «blå bokser» i forvaltningsplanen, men det er gjort redigeringsmessige endringer, slik at samme tiltak ikke går igjen flere steder.

Generelt

- Samarbeide aktivt med andre offentlige og private aktører for å nå forvaltningsmålene
- Formidle informasjon om vernebestemmelser, retningslinjer og natur- og kulturverdier til aktører og brukere av området.

Forurensning, forsøpling og støy

- Bidra til å videreutvikle renovasjonsordningen i området gjennom Skjærgårdstjenesten.
- Innarbeide den kommende forvaltningsplanen for Vannregion Vest-Viken i kunnskapsgrunnlaget for nasjonalparkforvaltningen.
- Delta i et eventuelt EU-prosjekt om marint avfall.
- Bidra til at det tas hensyn til områdets nasjonalparkstatus i forebyggende arbeid mot akutt forurensning.
- Bidra til at tømmestasjoner for båtseptik etableres i nasjonalparkens randsoner

-

Fiske

- Ulovlig fiske skal bekjempes gjennom effektivt oppsynssamarbeid og informasjon.
- Utrede flere bevaringsområder for marine organismer (hummer) sammen med Fiskeridirektoratet og fiskernes organisasjoner.
- Utvikle kurstilbud til lokale fiskere og forvaltere om marin økologi og forvaltning av marine ressurser.
- Fjerne innretninger som er i strid med nasjonalparkens formål og som kan skade yngle, oppvekst og oppholdsområder for marine organismer, fugl og pattedyr, eks. tekniske innretninger, ulovlige flytebrygger, moringer, bøyehavner.

Bruk og restaurering av kulturlandskap (se også vedlegg 4)

- Tilby kurs til grunneiere, frivillige og andre interesserte om kulturlandskapets driftshistorie og skjøtsel av historiske kulturlandskap («kulturlandskapsskolen»). Lage en utstilling om historiske kulturlandskap i nasjonalparken på Østre Bolæren.

- Formidle informasjon til beiteaktører om beitegrunnlaget og ønskelige beiteregimer på de ulike øyene/delområdene.
- Tilby gårdbrukerne i skjærgården å delta i ulike skjøtselstiltak for å skape et bredere næringsgrunnlag.
- Tilby frivilligheten i å delta i skjøttsarbeid på de ulike øyene. Dette må skje i samråd med grunneierne.
- Bistå med frakt av beitedyr gjennom Skjærgårdstjenesten.
- Overvåke utviklingen av verdifulle natur- og kulturkvaliteter i områder som beites og slås, jf. kapittel 4.

Annet uttak av naturressurser

- Kartlegge hvor det har vært tatt ut stein til Slottet og andre nasjonalt verneverdige bygninger. Vurdere hvor restaureringsstein til disse anleggene eventuelt kan tas ut.
- Jakt på sel bør så langt det er mulig søkes gjennomført i vintersesong og tidlig vår.
- Mindre badestrender i skjermede områder bør kartlegges i samarbeid med hytteierne.
- Overvåking av jakttrykk og bestandsutvikling av ærfugl bør prioriteres.
- Graving og uttak av rullestein er registrert flere steder i nasjonalparken. Skader i verneverdige rullesteinforekomster bør restaureres. Det bør følges opp gjennom oppsyn og informasjon til brukerne.
- Eventuelle konflikter mellom rydding av tang og forekomst av rødlistearter på mye brukte badestrenger, bør kartlegges.

Reiselivsnæring

- Informere reiselivsaktører om miljøsertifiseringsordninger. Vurdere et eget kursopplegg for Færder nasjonalpark.
- Invitere representanter for reiselivsnæringen til å delta i det rådgivende utvalget for nasjonalparken.
- Bidra til etablering av et samarbeidsforum for reiselivsnæringen.
- Bidra til utarbeiding av en kunnskapsbasert og bærekraftig reiselivsstrategi for nasjonalparken.
- Kanalisering av reiselivsaktiviteter som kan virke negativt på naturverdier og andre brukere, vekk fra sårbare områder gjennom fysisk tilrettelegging og håndheving av verneforskriften.

Motorferdsel

- Skape forståelse for bestemmelsene om motorferdsel i nasjonalparken gjennom informasjon og oppsyn. Dette omfatter både verneforskriften og annet relevant regelverk.
- **Hytter og andre bygninger**
- Vurdere og klassifisere bygningsmassen i nasjonalparken mht. verneverdi.
- Etablere og videreføre egnet bruk av bevaringsverdige offentlige bygninger.
- Fjerne den nordre hytta på Hoftøya

Infrastruktur og andre tekniske inngrep

- Det bør gjennomføres en kvalifisert utredning om hjemmelsgrunnlag for eventuell fjerning av moringer m/bøyer og «bøvehavner» som var etablert før opprettelsen av nasjonalparken, og som er lagt ut uten forutgående søknad og godkjenning. Havnevesenet, kommunene og nasjonalparkforvaltningen bør samarbeide om dette. Dersom man kommer fram til et hensiktsmessig hjemmelsgrunnlag og ansvarsplassering, bør målet være å fjerne slike innretninger.

Tiltak i nasjonalparkens randsoner

- Kommunene og fylkeskommunen bør utrede hvordan parkering i randsonen og båttransport i nasjonalparken best kan tilrettelegges.
- Kriterier for landskapsmessige hensynsregler i nasjonalparkens randsoner bør innarbeides som retningslinjer i kommunale og fylkeskommunale planer.

Forskning, formidling og undervisning

- • Formidle kunnskapsbehov i nasjonalparken til universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner med sikte på samarbeidsprosjekter som kan være til nytte for forvaltningen av området.
- Veilede og informere lokale og regionale skoler og leirskoler i forhold til deres bruk av nasjonalparken i formidlings- og undervisningssammenheng.
- Gjøre kunnskap om nasjonalparken tilgjengelig for organisasjoner, skoler og privatpersoner som ønsker å drive formidling.
- Bidra til videreføring av Skjærgårdstjenestens miljødager for skolene i den utstrekning sikkerhetsreglene til sjøs gjør det mulig.
- Bidra til å videreføre den kulturelle skolesekken på Mellom Bolæren.
- Bidra til å videreføre Oslofjordens Friluftsråds innsats.

Skjøtsel av naturkvaliteter (se også vedlegg 4)

- Gjennomføre skjøtselstiltak i samsvar med skjøtselstiltakene i vedlegg 4.
- Gjennomføre skjøtselstiltak i samsvar med innspill fra Norsk genressurssenter(se vedlegg 12)
-
- Kartlegge beitegrunlaget i Moutmarka.
- Formidle informasjon til beiteaktører om beitegrunlaget og ønskelige beiteregimer på de ulike øyene/delområdene.
- Fjerne rynkerose der den truer verdifulle naturtyper og rødlistearter, jf. også vedlegg 8.
- Utarbeide og gjennomføre et program for å fjerne mink fra hekkeholmer for sjøfugl i områdene Store Rauer – Fulehuk (Nøtterøy) og Store Færder – Tristein/Færder fyr (Tjøme), se vedlegg 11)

Forvaltning av kulturminner

- Forvaltningen av kulturminnene i nasjonalparken skal følge oppdatert statlig veiledning for hvordan dette skal gjøres, samarbeidsrutiner osv.
- Bidra til å dokumentere den tyske leiren og gravplassen for russiske krigsfanger på Mellom Bolæren.
- Bidra til å kontrollregistrere kulturminner i sjø.
- Bidra til kontroll- og nyregistrering av enkelte arkeologiske kulturminner på land.
- Bidra til å gjennomføre verdivurdering og tilstandsbeskrivelse av antikvariske bygg og anlegg.
- Bidra til å gjennomgå de viktigste verneverdige, nyere tids kulturminner utenfor sone A.
- Bidra til skjøtsel av prioriterte kulturminner og kulturmiljøer, både fredete og andre. Gjennomføre skjøtsel på grunnlag av planene, jf. vedlegg 6.
- Bidra til prioritering av hvilke kulturminner som bør overvåkes, og iverksette overvåking.
- Bidra til gjennomføring av kurs og annen opplæring for å sikre at Skjærgårdstjenesten og andre aktører har kompetanse til å utføre skjøtsel av aktuelle kulturminner.
- Dele kunnskap og opplevelser om kulturhistorien i nasjonalparken basert på et kvalitetssikret utvalg kulturminner og kulturmiljøer, jf. også kap. 3.9 og 4.5.
- Bidra til arbeid med skjøtelsplan for ID 176887 fangeleir og ID 159642 gravplass på Mellom Bolæren.

Friluftsliv, skjøtsel og drift av sikrede friluftsområder (se også vedlegg 5)

- Bidra til videreføring og styrking av Skjærgårdstjenestens arbeid med skjøtsel og drift av friluftsområdene i nasjonalparken i henhold til tjenestens vedtatte mål og driftsplaner.
- Videreutvikling av skjøtselskompetansen i Skjærgårdstjenesten gjennom kurs og annen opplæring.
- Bidra til å etablere tilrettelagte bålplasser på de mest brukte stedene i nasjonalparken.
- Merke viktige turstier.
- Fjerne plantet gran i offentlige friluftsområder.
- Oppfordre kommunene til å utrede merking av flere grunner og skjær i området av hensyn til småbåttrafikken.
- Oppfordre kommunene til å gjennomgå adferdsreglene etter friluftsløven som tidligere er innført på flere øyer.
- Bidra til at forvaltningsplaner for statlig sikrede friluftsområder blir i tråd med overordnede føringer som er gitt gjennom nasjonalparkvernet. Alle offentlige friluftsområder innenfor nasjonalparken bør ha en godkjent forvaltningsplan etter mal fra Miljødirektoratet.
- Bidra til at fartsgrensene i området gjøres kjent og overholdes, blant annet gjennom informasjon og oppsyn.
- Det bør etableres en paddeled i nasjonalparken med enkle overnattingsmuligheter.
- Kystledhytte etableres på Færder fyr.
- Den søndre hytta på Hoftøya vurderes som overnattingsbu i tilknytning til kystleden, eventuelt paddeled.
- Årlig telling av ferdsel i Moutmarka/Verdens Ende er ønskelig. En bedre stiforbindelse mellom Verdens Ende og Moutmarka bør prioriteres.
- Økt utsetting av hvilebenker bør vurderes av friluftsmyndighetene.
- Friluftsløvens bestemmelser om telting bør overholdes og følges opp av oppsynet i nasjonalparken, der ikke særlig regler om utvidet telting er innført.

Informasjon og veiledning

- Bidra til etablering av informasjonssenteret for nasjonalparken (nasjonalparksenter).
- Etablere et informasjonstilbud knyttet til informasjonsportalene Tønsberg havn (bl.a. dampskipet Kysten) og Østre Bolæren.
- Samarbeide med Ytre Hvaler nasjonalpark og Kosterhavets nasjonalpark om informasjon.

- Utarbeide informasjonsplakater. Prioritert rekkefølge: Verneområdeplakat 1, Verneområdeplakat 2, Lokalplakater.
- Bidra til etablering av 2 snorkelleder med nedsenkede informasjonstavler, ved Verdens Ende og Bolærne.
- Velge ut andre innfallsporter (båthavner etc.) og sette opp informasjonsskilt ved disse.
- Velge ut lokale informasjonspunkter i selve nasjonalparken. Fjerne gamle informasjonsskilt og sette opp nye.
- Bidra til utarbeidelse av et opplegg for naturveiledning i nasjonalparken.
- Informasjon om nasjonalparken bør settes opp ved alle kystledhytter i området.

Ytterligere styrking av kunnskapsgrunnlaget

- Supplere kunnskapen om geologiske verneverdier gjennom systematisering av eksisterende dokumentasjon og nyregistreringer.
- Supplere kunnskapen om verdifulle naturtyper, både kulturbetingede og andre, gjennom ytterligere kartlegging.
- Supplere kunnskapen om rødlistearter gjennom ytterligere kartlegging, spesielt innenfor sopp, karplanter og insekter.
- Supplere kunnskapen om marine verneverdier, spesielt i dype hard- og bløtbunnsområder.
- Bidra til å styrke kunnskapen om forurensning og forøpling, bl.a. virkningen av mikroplast for dyre- og planteliv og menneskers helse.

Overvåking

- Bidra til å etablering av et felles overvåkingsprogram for de tre nasjonalparkene i Ytre Oslofjord der vannkvalitet, marin økologi, marine naturtyper og vesentlige verneverdier inngår.

Besøksstrategi

- Færder nasjonalpark og tilknyttet aktivitet i randsonen sertifiseres som «Bærekraftig reiseliv»
- De mest brukte havnene og badestrendene i randsonen sertifiseres med «Blått flagg».
- Prioriterte områder for tilrettelegging og tiltak (se kap. 6.2) og aktuelle tiltak innarbeides i kommunale og fylkeskommunale arealplaner og tiltaksplaner.

- Verdens Ende og Færder nasjonalparksenter tilrettelegges tungt for profesjonell informasjon og opplevelse. Dette kan bli landets mest besøkte nasjonalparksenter.
- Reiselivsnæringen skal være representert i nasjonalparksenteret, sammen med de viktigste aktørene i forvaltningen av nasjonalparken og driftsansvarlige for nasjonalparksenteret. Samarbeid om informasjon og tilrettelegging blir viktig i dette fellesskapet.

Det skal utvikles en ny nettside for nasjonalparken og besøkscenteret der tilbud om opplevelser, overnatting, servering osv. kommer tydelig fram. • Et GPS basert «sømløst» informasjonssystem bør utvikles; nasjonalparksenteret, internett, sosiale medier, QR- koder ute i terrenget osv.

- Bruk av dampskipet Kysten som informasjonsportal for nasjonalparken bør utredes
- Bruk av en sjøbu på Østre Bolæren som informasjonsportal for nasjonalparkens bosettingshistorie og historiske kulturlandskap, bør utredes.
- Produksjon og oppsetting av informasjonstavler av god, flerspråklig kvalitet gis prioritet. Bruk av QR koder eller lignende bør utvikles i tillegg.
- Overvåking av sårbare naturtyper og arter følges opp gjennom oppsyn og overvåking. Etter noen års erfaring med drift av nasjonalparken, bør det vurderes om dagens sikring av sårbare elementer og kanalisering er tilstrekkelig for å ivareta området miljøkvalitet.
- Det er utdannet ca 60 nasjonalparkverter knyttet til Færder nasjonalpark. Mange av disse kan brukes til informasjon og guiding i parken. Nasjonalparkvertene bør tilbys oppdateringskurs med jevne mellomrom.
- Samarbeid om oppsyn og overvåking prioriteres slik at nasjonalparkens ressursgrunnlag ikke brytes ned.
- Det bør opprettes et samarbeidsorgan som kan påta seg koordinering og pådriverarbeid knyttet til besøksstrategien og reiselivsaktivitet knyttet til Færder nasjonalpark.

VEDLEGG 4: SKJØTSELSTILTAK I KULTURPÅVIRKEDE OMRÅDER

VEDLEGG 4

SKJØTSELSTILTAK I KULTURPÅVIRKEDE OMRÅDER

Forkortelser i tabellene:

UKL: Utvalgt kulturlandskap

RMP: Regionalt miljøprogram

SNO: Statens naturoppsyn

OF: Oslofjordens friluftsråd

SFOS: Store Færder ornitologiske stasjon

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN					
Delområde: ORMØY					
Ref. skjøtselsrapport: Biofokus-notat 2012-3 , 2012-30 og Kulturlandskapscenteret i Telemark 2011: Beiting i skjærgården					
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område (se kart)	Prioritet	Gjennomføring/ansvar	Finansiering/merknad
	Bevare et stort innslag av kantkratt, men tynne ut i de største krattene, holde engene i mellom åpne. Beiting tidlig i sesong, deretter fra medio august ut sesong, alt. beitefri med noen års mellomrom	Hele øya unntatt slåttemark	1	Rydding 2015 – 2018 Årlig beiting Ansvar grunneier - dyreeier	UKL/RMP
	Kraftig tynning av slåpekratt, fjerning av rynkerose. Gjerding i syd mot øvrig del av øya. Slått etter frøsetting fra 10.juli, bakketørking noen dager før fjerning fra slåttemarka. Beiting etter slått. Utført vegetasjonsrydding rundt hustuften, og fjerning av rynkerose påbegynt(UKL) Inntil slåttemark er etablert beites området som for øvrig del av øya	Slåttemark	2	Rydding videreføres 2015 – 2016 Gjerding etter rydding Årlig slått Ansvar SNO(rynkerose)-grunneier – dyreeier	UKL/SNO

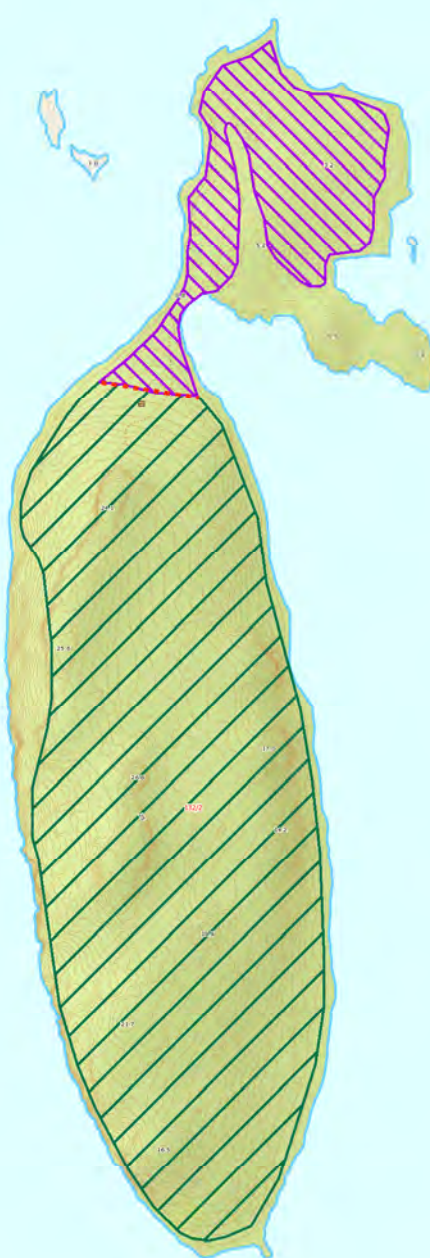
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Ormøy

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Nåværende gjerder
- Beite hel sesong
- Slåttemark

Verneområde

- NP

0 0,15 0,3 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: **TØRFEST**

Ref. skjøtselsrapport: Biofokus-notat 2012-3 og 2012-30 Kulturlandskapscenteret i

Telemark 2011: Beiting i skjærgården

Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Beiting tidlig i sesong, deretter fra medio august ut sesong, alt. beitefri med noen års mellomrom. All rynkerose fjernes. Noe generell vegetasjonsrydding utført(UKL)	Beite-område tidl/sen sesong	1	Rydding rynkerose 2015 – 2016 Ansvar SNO Årlig beiting Ansvar Grunneier - dyreeier	UKL/RMP/ SNO

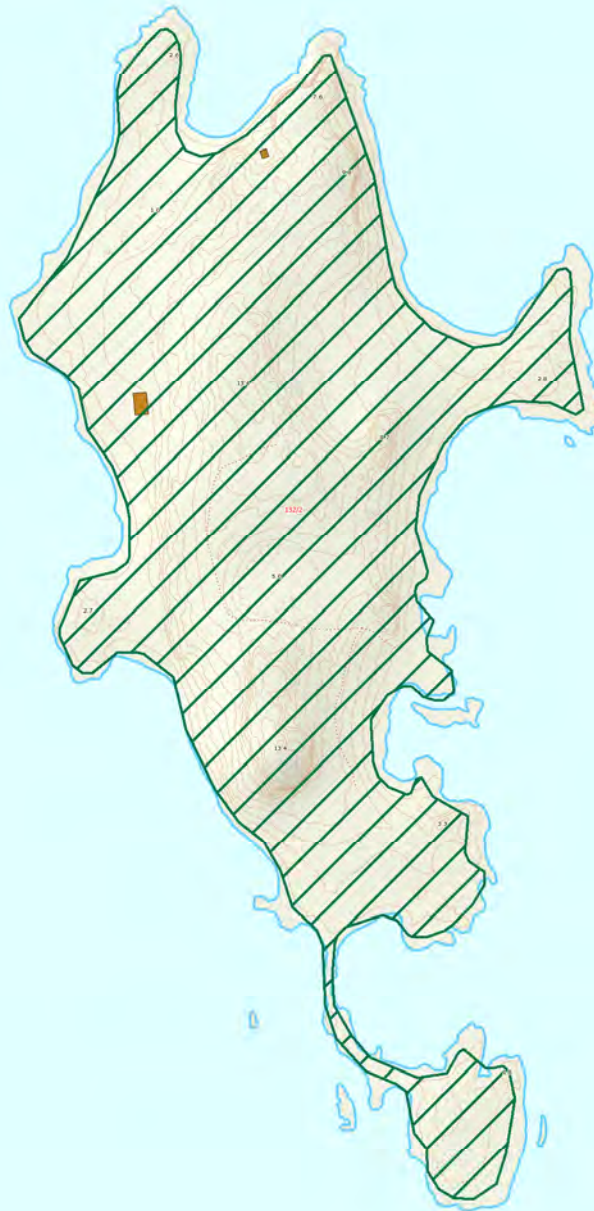
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Tørfest

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Beite hel sesong

Verneområde

- NP

0 0,125 0,25 Kilometer

Vedlegg | Forvaltningsplan

Færder nasjonalpark | 28

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: **MASSELØY**

Ref. skjøtselsrapport: Biofokus-notat 2012-3 2013-19 og Kulturlandskapscenteret i Telemark 2011: Beiting i skjærgården

Nr	Tiltak	Skjøtsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Øya tas i bruk til opplæring og demonstrasjoner av skjøtsel i kulturlandskapskolen		1	2015 -	
	Gjerde settes opp for bedre regulering av beitepress på strandengene. Strandenger beites kun fra månedsskiftet juli-august	Strandeng	1	2015/ Ansvar grunneier - beitedyreier	UKL/
	Einerkrautt og slåpe ryddes, rynkerose fjernes. Øya beites.	Hele øya med regulering av beite på strandenger	1	2015 – 2016/ Ansvar SNO(rynke- rose) - grunneier- beitedyreier	UKL/RMP/ SNO
	Videre rydding av kratt- og trevegetasjon for gjenskaping av tidligere enger og beite. Blomstrende busker spares, særlig av liguster, geitved og hagtorn, men også noe slåpe og roser. Avsettes i kantsoner men også i mindre grupper på åpen eng. Beiting etter rydding. Vegetasjonsrydding på gammel eng, rundt hustuft og langs stier igangsatt(UKL).	Gjen- grodd eng/beite	1	2015 – 2016/ Ansvar grunneier- beitedyreier	UKL/SNO/

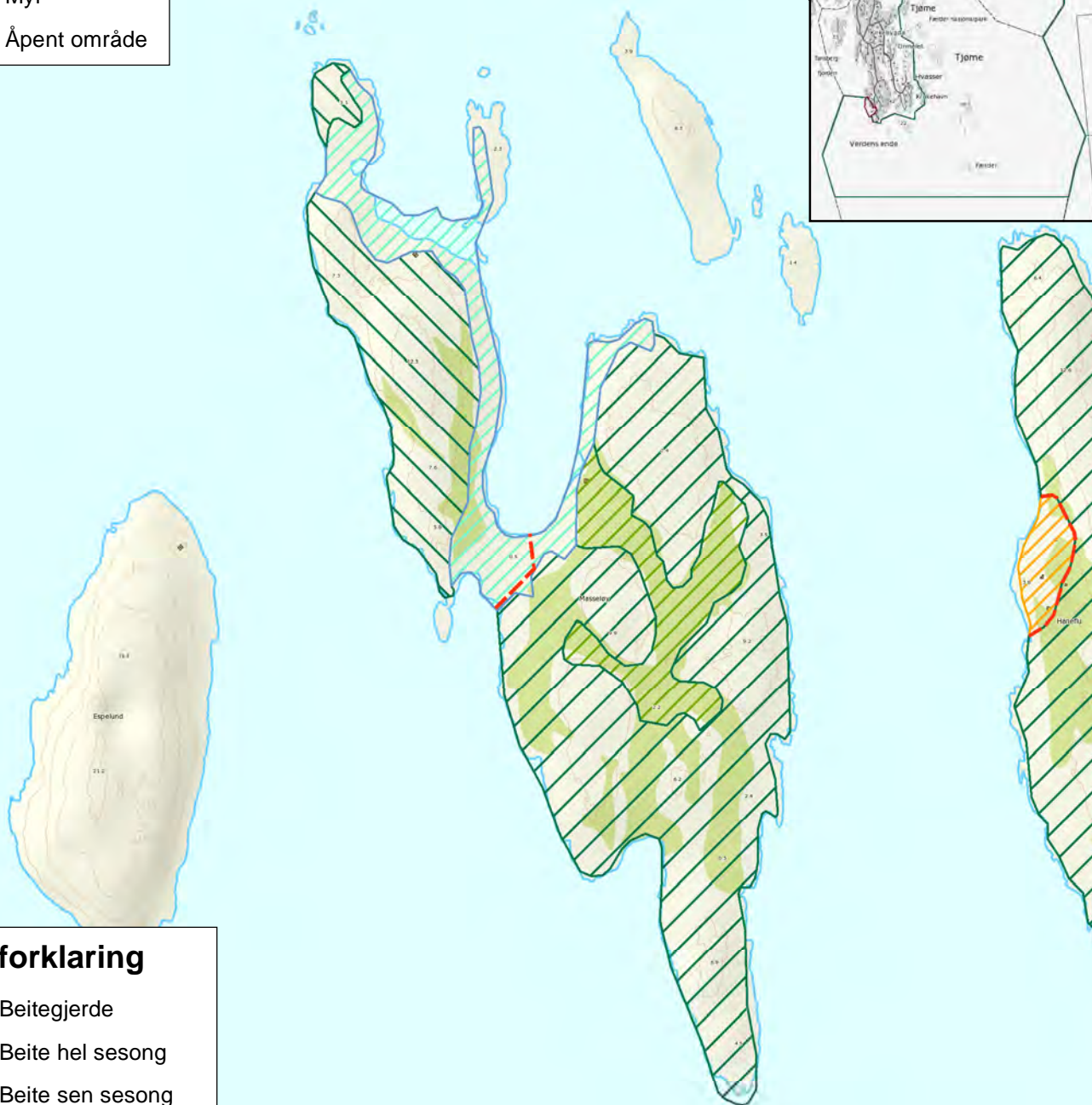
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Masseløy

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Beitegjerde
- Beite hel sesong
- Beite sen sesong
- Gjengrodd eng/beite
- Strandeng
- Tørreng

Verneområde

- NP

0 0,2 0,4 Kilometer

Vedlegg | Forvaltningsplan Færder nasjonalpark | 30

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: **HANEFLU**

Ref. skjøtselsrapport: Biofokus-notat 2012-30, 2013-19 og Kulturlandskapscenteret i

Telemark 2011: Beiting i skjærgården

Nr	Tiltak	Skjøtsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Merknad
	Øya beites utenom tørreng, som innlemmes i beitearealet fra månedsskiftet juli-august. Rynkerose fjernes. Noe generell vegetasjonsrydding gjennomført(UKL)	Beite	1	Årlig Ansvar SNO(rynke- rose) - grunneier- beitedyreier	UKL/RMP
	Rydding av kratt- og trevegetasjon for gjenskaping av tidligere tørreng. Blomstrende busker spares, særlig av liguster, geitved og hagtorn, men også noe slåpe og roser. Avsettes i kantsoner men også i mindre grupper på åpen eng. Rynkerose fjernes. Gjerdes mot resten av øya og beites fra månedsskiftet juli-august.	Tørreng	2	2017 – 2018/ Ansvar SNO(rynke- rose) - grunneier - beitedyreier	UKL/SNO

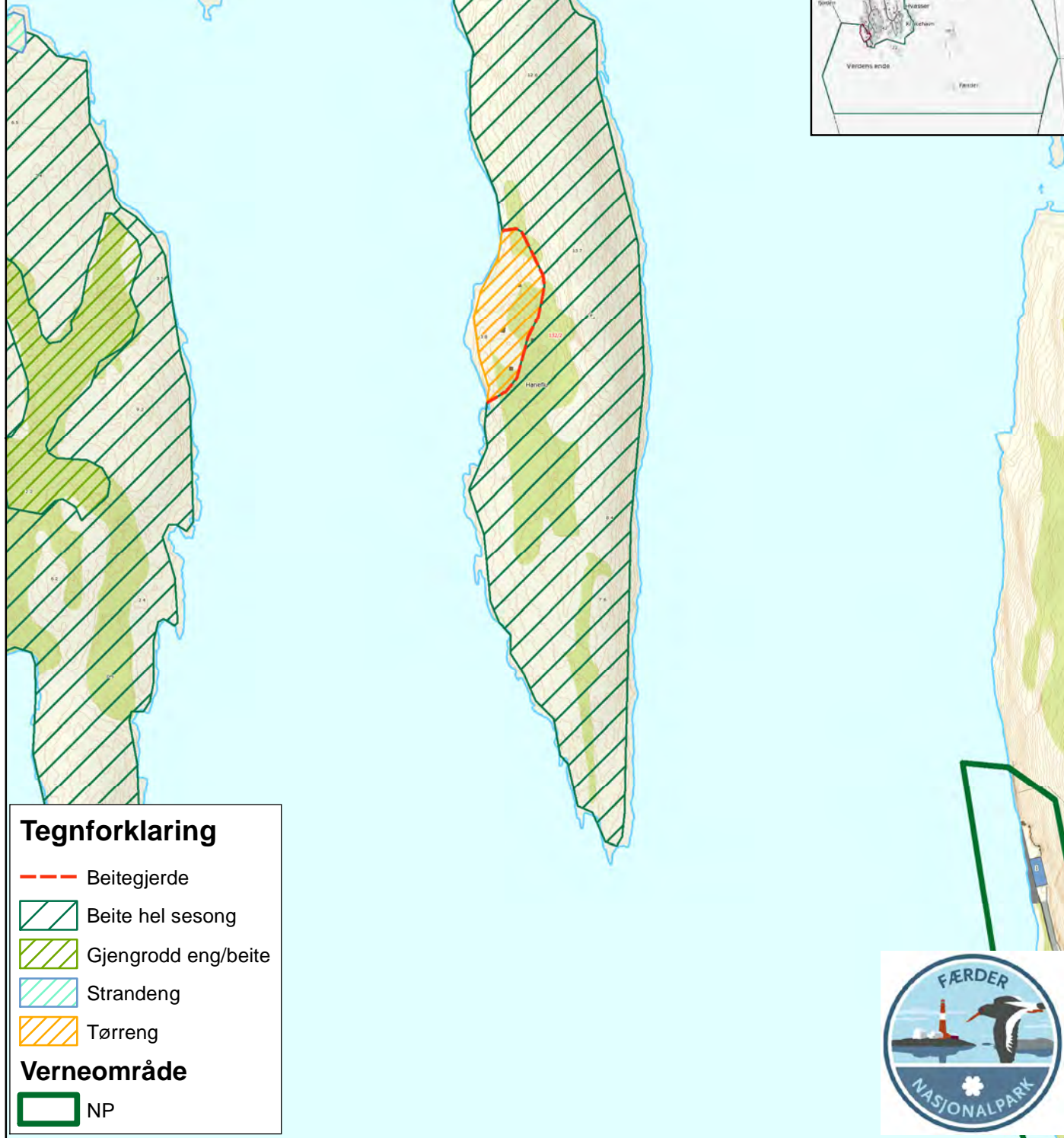
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Haneflu

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Beitegjerd
- Beite hel sesong
- Gjengrodd eng/beite
- Strandeng
- Tørreng

Verneområde

- NP

0 0,15 0,3 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: **STEINKLOSS**

Ref. skjøtselsrapport: Biofokus-notat 2012-3 Kartlegging av skjøtselsbehov

Nr	Tiltak	Skjøtsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Slått gjennomføres fra 10. juli. Gras tørkes på bakken og fjernes fra området. Naturvernforbundet gjennomfører årlig slåttekurs i samarbeid med kulturlandskapsskolen	Slåtte- mark	1	Årlig/ Ansvar Naturvern- forbudet	SNO
	Forekomster av rynkerose fjernes	Frem- mede arter	1	Rydding inntil forekomst er borte/ Ansvar SNO	SNO

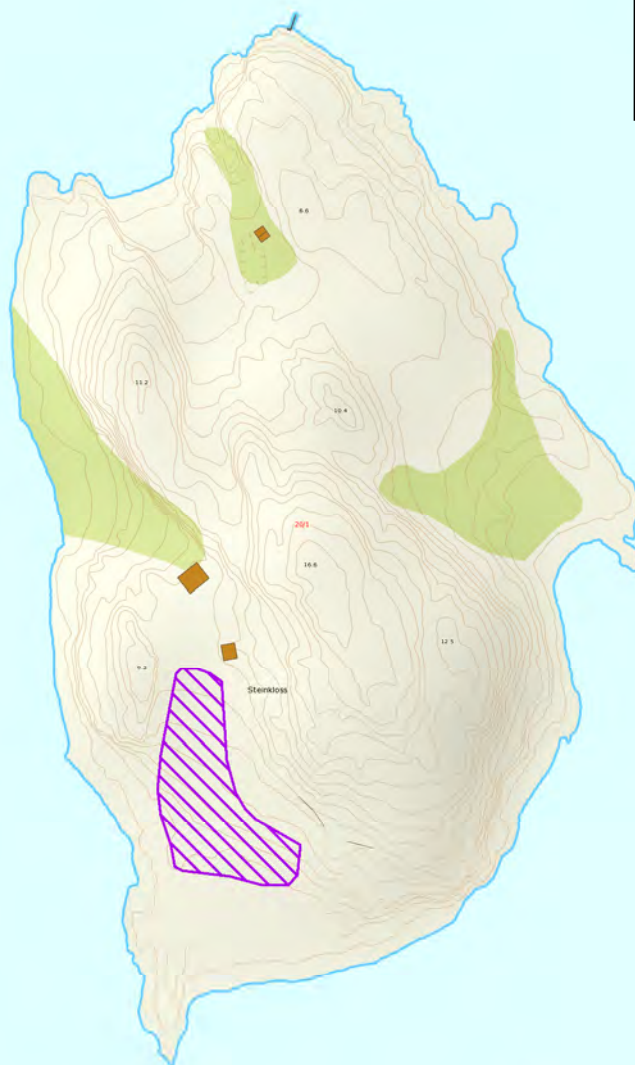
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Steinkloss

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

 Slåttemark

Verneområde

 NP

0 0,075 0,15 Kilometer

Vedlegg | Forvaltningsplan Færder nasjonalpark | 34

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: **MELLOM BOLÆREN**

Ref. skjøttselsrapport: Biofokus-notat 2010-1 , Forsvarsbygg BM-rapport 15-2002 og Kulturlandskapscenteret i Telemark 2011: Beiting i skjærgården

Nr	Tiltak	Skjøttsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Beites hel sesong. Beitegjerder satt opp mot husmannsplassene i vest og mot buktene midt på øya(UKL)	Beite hel sesong	1	Årlig beiting Ansvar Nøtterøy kommune/ dyreeier	UKL/RMP
	Arealene fra Grevestuen på østsiden ned mot sjøen på åpnes mer, særlig ved uttak av osp. Edelløvtrær langs kantene fristilles og spares. Arealene gjerdes mot utmark og turvei og beites	Beite hel sesong Grevestuen	1	Hogst 2015 – 2016 Årlig beiting Ansvar Nøtterøy kommune- Mellom Bolærens Venner	UKL/RMP
	Mest mulig av rynkeroseforekomsten rykkes opp første året, deretter slås nye oppslag en til to ganger de første årene, deretter årlig i forbindelse med slått av strandenga til forekomsten er borte. Hele arealet slås jevnlig i månedsskiftet juli- august de første fem år, deretter hvert annet eller tredje år. Forekomst av strandrisp spares til etter frøsetting. Sen beiting etter slått hvert annet år.	Strandeng	1	2015 – deretter årlig oppfølging inntil forekomsten er borte/ Ansvar SNO- 2015 – Ansvar Nøtterøy kommune- Mellom Bolærens Venner	SNO SNO/RMP

Nr	Tiltak	Skjøtsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Slåtten videreføres som i dag på arealer som har vært slått i flere år, dvs. slått fra 10. juli. Kraftig grasvekst og tuer kan bekjempes ved slått tidlig i juli, urterike partier spares. Slåttemarka utvides til å omfatte arealer ned mot Samuelsbukta, Labukta i N og Solvik i SØ. Kratt og trær tynnes og reduseres i omfang. Mosaikken beholdes ved at mindre felter av blomstrende busker(hagtorn, liguster, slåpe, rose) settes igjen Innslag av trær begrenses til få av de eldste og groveste trærne, primært edelløvtrær. Forekomster av rynkerose bekjempes som på strandeng, se over. Slått på nyryddete arealer iverksettes året etter rydding og videreføres som beskrevet over. Ca. 70 % av slåttemarka skal bestå av kortvokst vegetasjon. Sen beiting etter slått hvert annet år.	Slåttemark	1	Hovedrydding 2015-2016 Rynkerose ryddes inntil forekomsten er borte/ Ansvar SNO(rynkerose)/Nøtterøy kommune-Mellom Bolærens Vennerdyreeier	SNO

Nr	Tiltak	Skjøtsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Det gjennomføres stubbfjerning, samt hogst av furu etter blinking av nasjonalparkforvaltningen. Hogstavfall fjernes. Rydding av rynkerose videreføres til forekomsten er borte.(rydding pågått i flere år) Det gjennomføres årlig slått i månedsskiftet juli – august, deretter sen beiting fra månedsskiftet juli-august	Slåtteng/ beite sen sesong Jensesund	1	Stubbfjerning/ hogst 2015 – 2016 Rydding rynkerose 2015 - Årlig slått/sen beiting Ansvar SNO/Nøtterøy kommune – Mellom Bolærens Venner- dyreeier	SNO

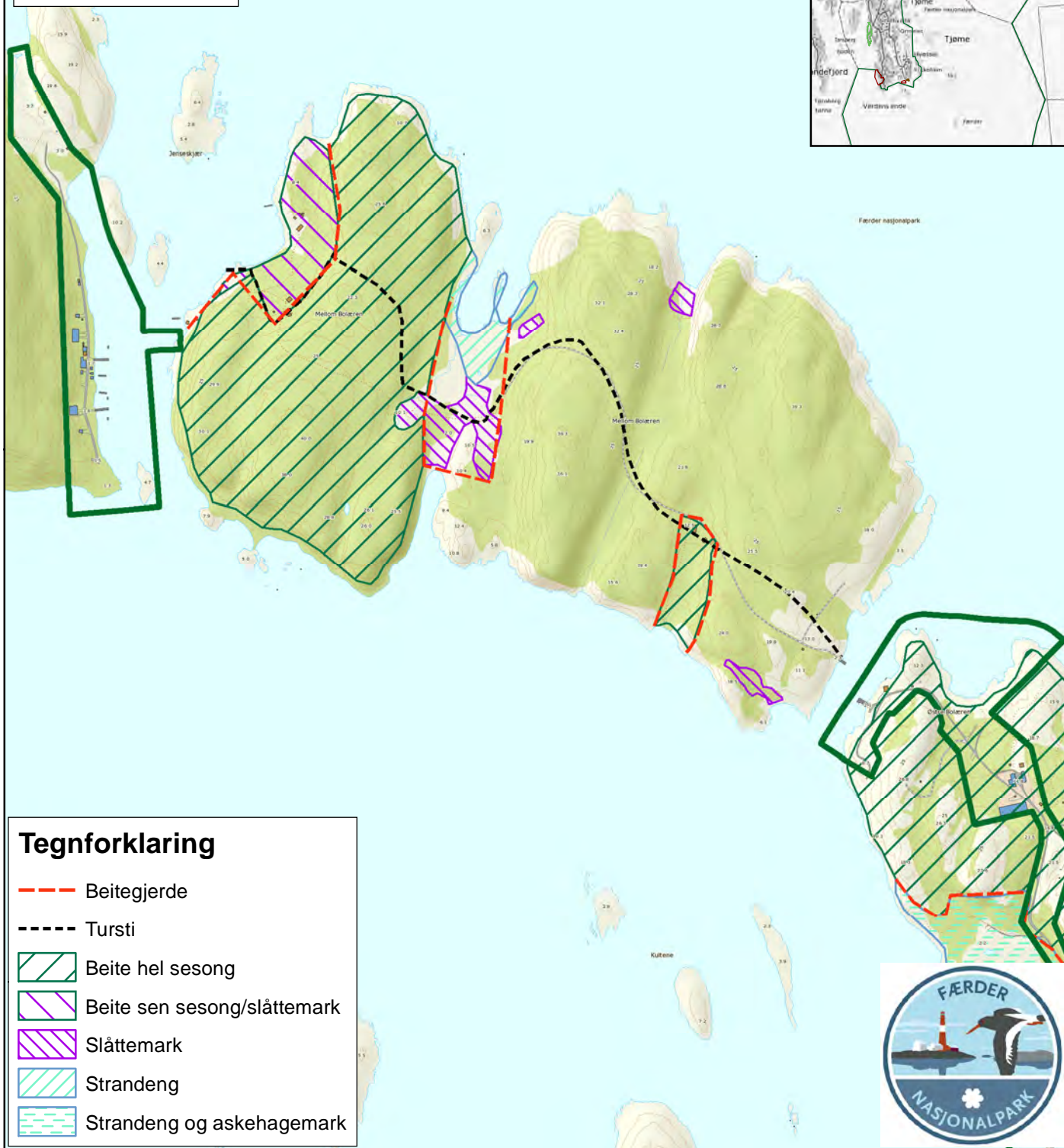
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Mellom Bolæren

Dato: 08.04.2016

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

0 0,325 0,65 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: ØSTRE BOLÆREN

Ref. skjøtelsesrapport: Fylkesmannen: Skjøtelsesplan for truede planteforekomster, Forvarsbygg BM-rapport 15-2002 og Kulturlandskapscenteret i Telemark 2011: Beiting i skjærgården

Nr	Tiltak	Skjøtelses- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Merknad
	Beites hel sesong	Beite hel sesong	1	Årlig/ Ansvar Grunneier- beitedyreier	RMP
	Rydding av busker/kratt 20 m omkring registrerte lokaliteter av kammarimjelle. Busker av ask, einer, roser og gullregn ryddes i hele inngjerdet område. Beitegjerdde etterses. Manuell slått eller med tohjuls slåmaskin etter 1. september annethvert år, 20 m omkring lokaliteter av kammarimjelle. Høyet tørkes i min. 2 dager og fjernes. Overvåking ved årlig telling av kammarimjelle.	Plante- frednings- område	1	Regelmessig/ ansvar SNO	SNO
	Skjermes ved gjerding for ferdsel, telting og tidlig beiting. Rynkerose fjernes. Forsiktig tynning i askeskogen	Strandeng og askehage mark	1	Gjerding 2015 Regelmessig rydding/ Tynning Ansvar SNO	SNO
	Rikt dalsøkk på kalkrik mark med bl.a. ramsløk ryddes. Kratt og trær tynnes og reduseres i omfang. Holdes nede ved beiting.	Gjengrodd eng/beite	1	Rydding 2017	SNO

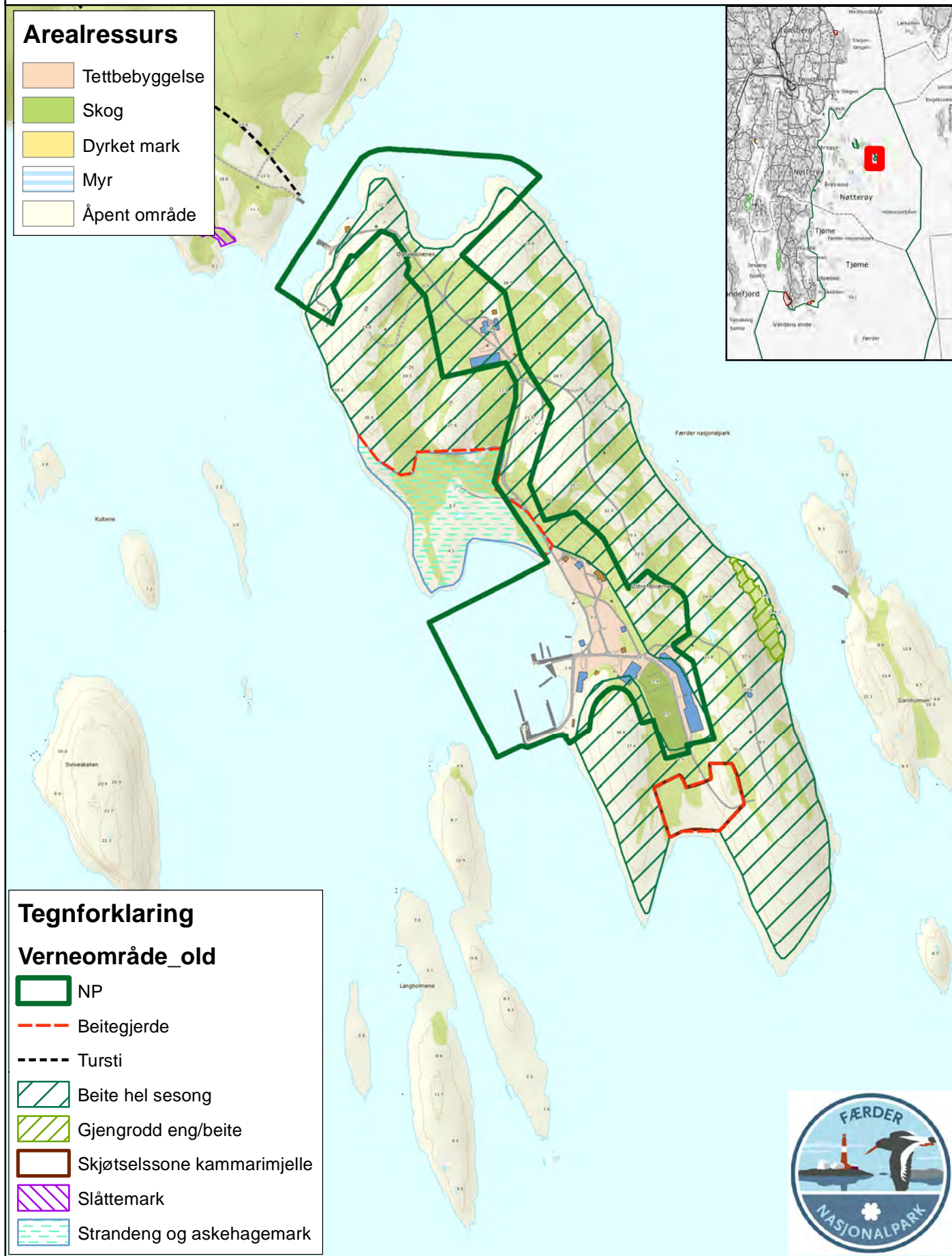
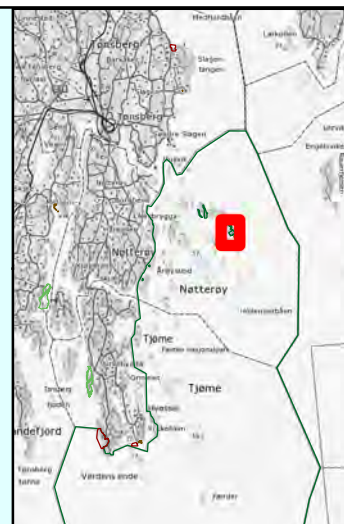
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Østre Bolæren

Dato: 08.04.2016

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

Verneområde_old

- NP
- Beitegerde
- Tursti
- Beite hel sesong
- Gjengrodd eng/beite
- Skjøtselssone kammarimjelle
- Slåttemark
- Strandeng og askehagemark

0 0,275 0,55 Kilometer

Vedlegg | Forvaltningsplan Færder nasjonalpark | 40

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: **GÅSØY**

Ref. skjøtselfrapport: Biofokus-rapport 2012-7 Utkast til skjøtselplan og Kulturlandskapscenteret i Telemark 2011: Beiting i skjærgården

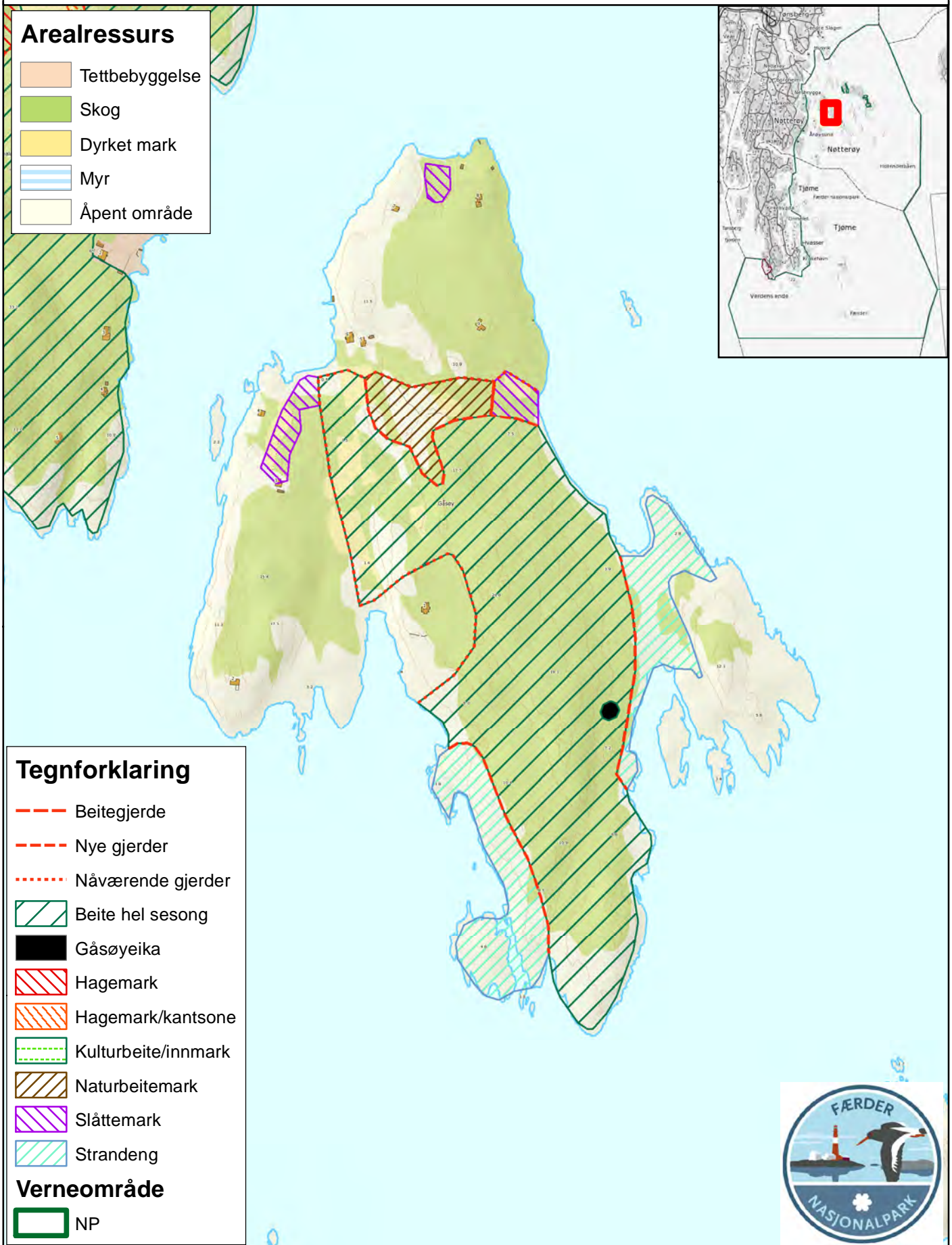
Nr	Tiltak	Skjøtself-område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Merknad
	Biofokus-rapport 2012-7 legges til stort sett til grunn for skjøtselstiltakene. Nedenfor redegjøres for tiltakene i forkortet form, fordelt på skjøtselssonene				
	Beiting videreføres etter revidert beiteavtale. Halvøyene i nord og vest unntas som før for beiting. Ryddet gammel innmark sydover fra gårdstun inngår i beitet. Risholmen i øst beites sent sammen med strandeng	Beite hel sesong	1	Årlig beiting/ Ansvaret grunneier - beitedyreier	UKL/RMP
	Gjerde mot utmarka i nord suppleres med gjerder mot syd og vest. Unntas fra beiting fra 1. juli til 15. august. Noe beitepussing og forsiktig rydding av trær og kratt. Invaderende rynkerose fjernes. Se ellers Biofokusrapport 2012-7. Noe vegetasjonsrydding og beitepussing foretatt(UKL)	Natur-beitemark	1	Årlig beiting Regelmessig rydding/ Ansvaret SNO-grunneier-beitedyreier	UKL/RMP

Nr	Tiltak	Skjøtsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Merknad
	Gjerde mot utmarka og mot naturbeitemark på vestsiden. Gjerde unødvendig rundt slåttemark i nord da denne delen av øya ikke beites. Oppvoksende trær og busker ryddes, og hogstavfall fjernes. Området i øst prioriteres høyest. Slåpe kan vokse i kantene men ikke innover på slåttemarka. Slått årlig eller annethvert år fra 10. juli. Høyet bakketørkes og fjernes etter noen dager. Sen beiting etter slått, men ikke i nord. Se ellers Biofokusrapport 2012-7.	Slåttemark	1	Gjerde/ rydding 2015 Årlig slått eller slått annethvert år/ Ansvar Grunneier- beitedyreier	UKL
	Strandenger skjermes med strømgjerder, slik at de kan unntas fra beiting fra 1. juli til 15. august. Invaderende rynkerose fjernes.	Strandeng	1	2015 Ansvar SNO- grunneier- beitedyreier	UKL/SNO
	Eika holdes fristilt ved regelmessig rydding. Eika er fristilt ved rydding 2013(UKL).	Gåsøyeika	1	Regelmessig rydding/ Ansvar grunneier - beitedyreier	UKL

FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Gåsøy

Dato: 01.03.2015

0 0,25 0,5 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: **HVALØY**

Ref skjøttselsrapport: Biofokus-rapport 2012-6 Utkast til skjøttselsplan for Hvaløy og Kulturlandskapsenteret i Telemark 2011: Beiting i skjærgården

Nr	Tiltak	Skjøttsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Merknad
	Biofokus-rapport 2012-6 legges til grunn for skjøttselstiltakene. Nøtterøy kommune tar stilling til videre beiteavtaler på øya. Nedenfor redegjøres for tiltakene i forkortet form, fordelt på skjøttselssonene	Generelt			
	Beiting videreføres gjennom hele sesongen på øya. Ved mangel på beitedyr bør hagemark/kantsone, og naturbeitemark prioriteres på forsommer(mai-juni) og høst(etter 15. august). Fremmede arter fjernes.	Utmarks- beite	1	Årlig/ Ansvar Nøtterøy kommune – beitedyreier - SNO	UKL/RMP
	Innmarka har lite artsmangfold, så her kan forproduksjon og beiting vektlegges, gjerne ved slått først og påfølgende beiting. Sambeite lett storfe-sau gunstig. Vegetasjonsrydding og beitepussing utført av beitedyreier(UKL).	Kultur- beite/inn mark	2	Rydding kantsoner/ gjerding 2015 – 2016 Beiting/slått årlig Ansvar Nøtterøy kommune- dyreeier	UKL/RMP
	Her er potensialet stort for variert artsmangfold. Det er viktig å unngå nedbeiting av blomsterflora. Derfor bør beitedyr settes på i ettersesongen fra	Natur- beitemark	1	Årlig Rydding ved behov	UKL/SNO

	månedsskiftet juli – august. Nye oppslag av einer og furu hindres. Gjerding mot utmark				
Nr	Tiltak	Skjøtsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Preges av gjengroing, og unge trær og kratt fjernes, og tresjiktet tynnes noe slik at hagemarkene blir mer lysåpne. Eik, ask, alm, svartor og hassel spares. Kantsonene skal være åpne, busksjiktet skal være fritt for oppvoksende trær under de store og gamle trærne. Gjerder bør flyttes, slik at kantsonene innlemmes i beiteområdet på kulturbeite/innmark. Videre skjøtsel ivaretas av beitedyr ved at området innlemmes i beiteområdet, men noe manuell rydding vil være aktuelt. Fremmede arter som rynkerose og kanadagullris bekjempes.	Hagemark / kantsone	1	Rydding 2015 – 2016 Beiting årlig Ansvar Nøtterøy kommune - dyreeier	UKL/SNO
	Må ryddes for nye buskoppslag og gammelt og nytt hogstavfall må fjernes. Området gjerdes inn. Slått utføres fra 10. juli, og høy fjernes etter noen dagers tørking på bakken. Utvidelse av slåttemarka mot vest kan vurderes. Etter slått kan slåttemarka åpnes for etterbeite.	Slåttemark	1	Rydding 2015 Slått årlig Beite årlig/ Ansvar Nøtterøy kommune- beitedyreier	SNO

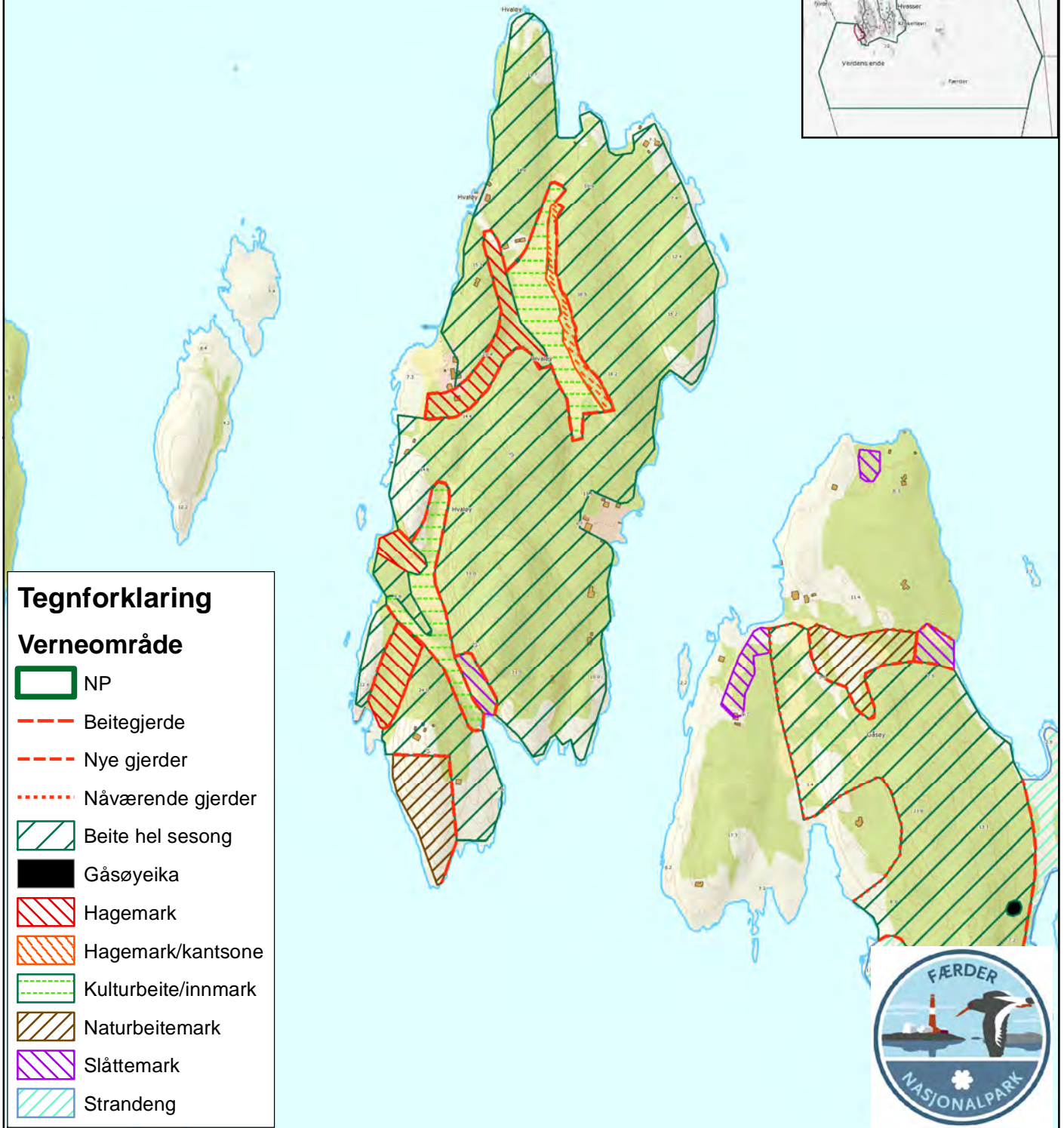
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Hvaløy

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

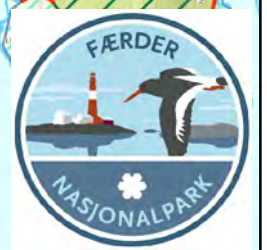
- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

Verneområde

- NP
- Beitegjerde
- Nye gjerder
- Nåværende gjerder
- Beite hel sesong
- Gåsøyeika
- Hagemark
- Hagemark/kantsone
- Kulturbeite/innmark
- Naturbeitemark
- Slåttemark
- Strandeng

0 0,35 0,7 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: **BJERKØY**

Ref skjøttselsrapport: Befaring oktober 2014

Nr	Tiltak	Skjøttsels- område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering / Merknad
	Gjerdes mot vest og syd. Rynkeroseforekomster fjernes. Slått gjennomføres i månedsskiftet juli-august. Høy tørkes noen dager på bakken før fjerning. Beitedyr settes på etter slått.	Strandeng	1	Gjerding og fjerning rynkerose 2015 – 2016 Deretter årlig slått og etterbeite Ansvar SNO-grunneiere-dyreiere-frivillighet	SNO/UKL/RMP
	Uttak og stubbfjerning av plantet gran, tilbakeføring til beitemark/innmark. Kantsoner åpnes, hvor eik og andre edelløvtrær fristilles.	Granfelt/ Kultur- beite	Grunneiers priori- tering	Ansvar grunneier – Viken skog	UKL
	Arealet gjerdes og ryddes for rynkerose og mindre trær og busker. Større trær settes igjen. Arealer slås i månedsskiftet juli – august,	Tørreng	3	2017 – 2018 Deretter årlig slått Ansvar SNO-grunneier	SNO
	Dersom grunneier ønsker å bruke øvrige skogsarealer til utmarksbeite, bør store løsvtrær fristilles og det bør kunne tynnes forsiktig i mindre gran på visse partier. Et slikt tiltak vil kreve en mer konkret gjennomgang fra	Øvrig skogsmark	Upriori- tert	Grunneier etter godkjenning fra nasjonalparkforvaltningen	UKL

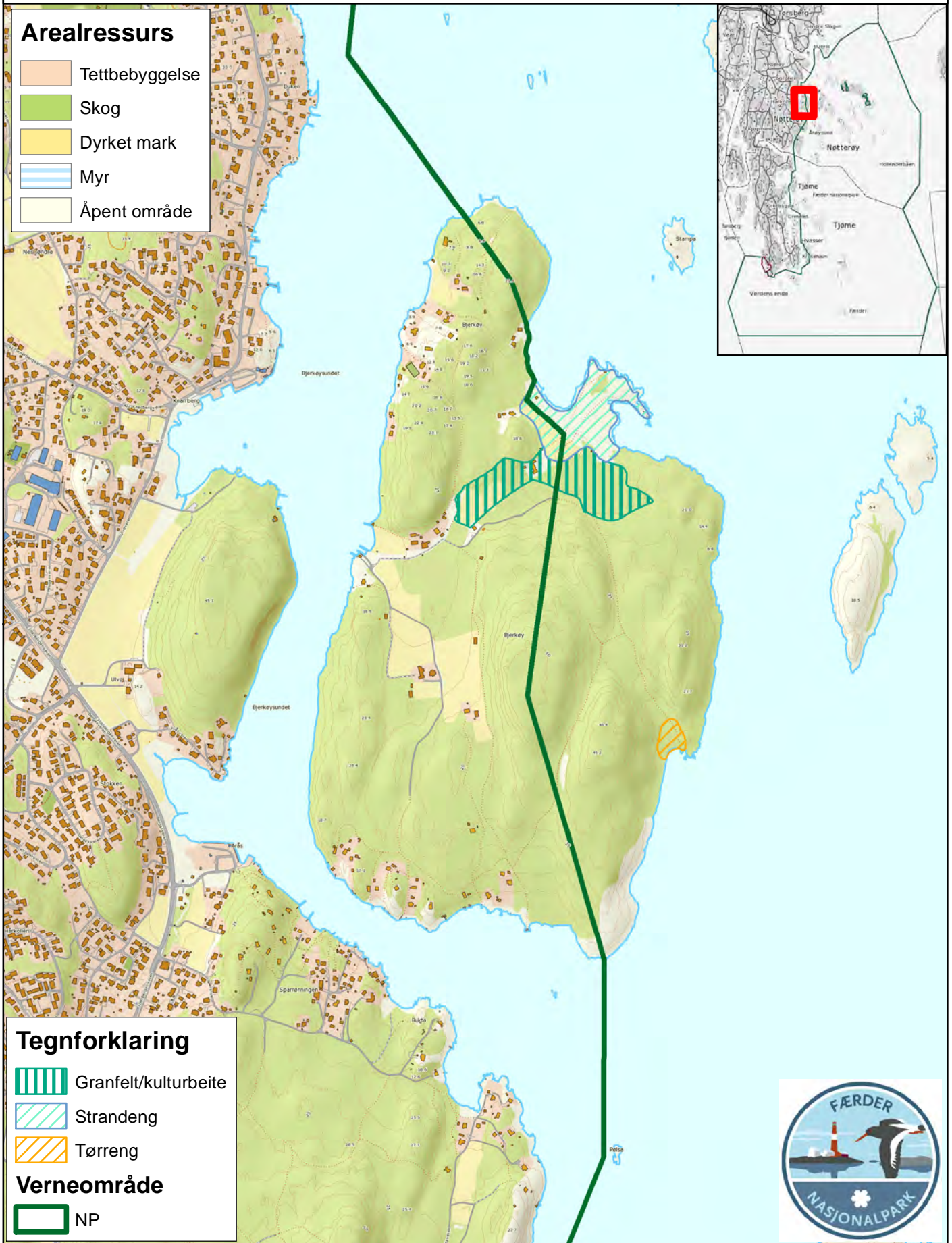
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Bjerkøy

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

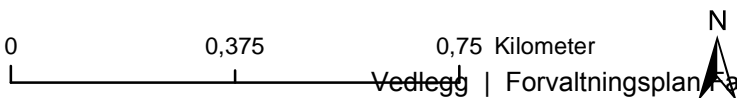
- Granfält/kulturbeite
- Strandeng
- Tørreng

Verneområde

- NP

0 0,375 0,75 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

	nasjonalparkforvaltningen. En forutsetning for slik tynning er at tiltaket med sikkerhet følges opp med beiting.				

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN					
Delområde: LINDHOLMEN					
Ref skjøttselsrapport: Biofokus-notat 2012-3 og 30 og Kulturlandskapscenteret i Telemark 2011: Beiting i skjærgården					
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Beite videreføres med gammalnorsk spælsau, men også lette storferaser vurderes.	Beite hel sesong	1	Årlig Ansvar grunneier/ dyreholder	UKL/RMP
	Arealet ryddes videre sydøstover fra Jarlsbergs hytte, der rydding er igangsatt(UKL), samt et mindre drag nordover midt på øya. Under rydding ivaretas noen større trær og mosaikken av blomstrende busker(slåpe, liguster, geitved, hagtorn, rose m.fl.), men store flater med busker reduseres. Det er viktig å gjøre ryddingen grundig der en går inn, og ikke gape over for mye på en gang. Fokus bør være på de områdene som fortsatt ikke er vokst til med høyvokst skog. Arealene beites hel sesong som for øya ellers, men del av arealet gjerdes som slåttemark etter nærmere vurdering. Slåttemarka slås fra 10. juli, høyet tørkes på bakken, og fjernes. Deretter beites slåttemarka fra juli-august.	Beite- mark/ Slåttemark	1	Rydding videreføres etter grunneiers prioritering. Årlig beiting og slått av slåttemark. Ansvar grunneier-beitedyreier	UKL

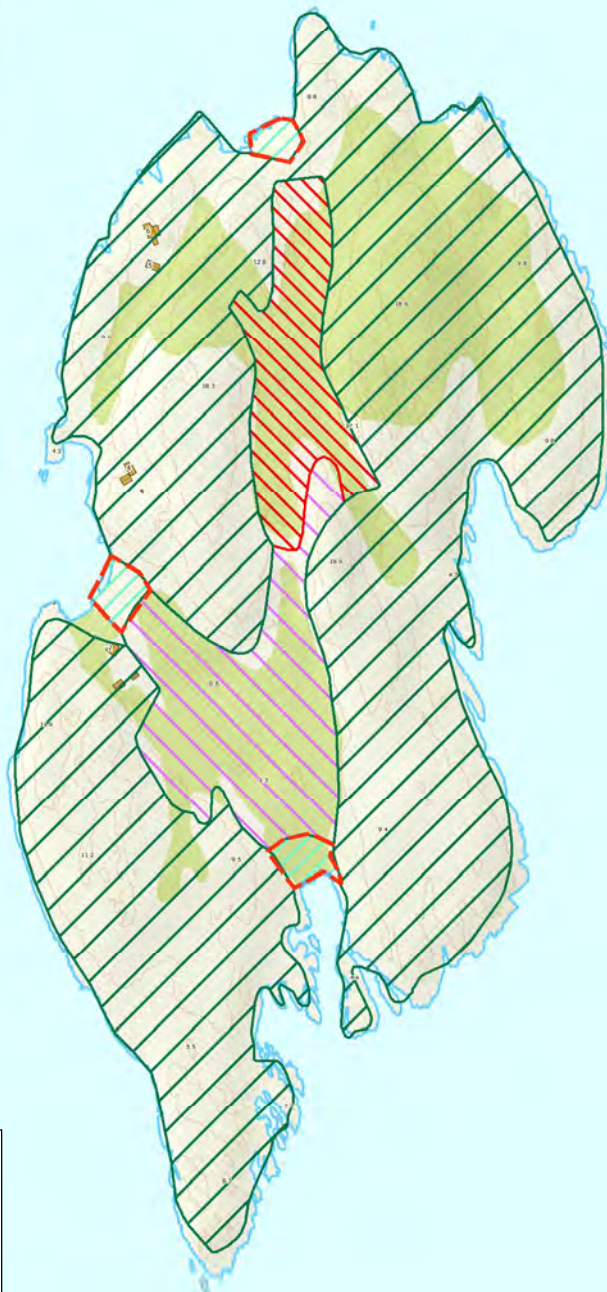
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Lindholmen

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Beitegjerd
- Beite hel sesong
- Beitemark/slåttemark
- Hagemark
- Strandeng

Verneområde

- NP

0 0,2 0,4 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

	Hagemark/bjørkehage tynnes og ryddes med gjensetting av verdifulle trær, særlig bjørk. Hagemarka beites som for øya ellers.	Hage- mark	2	Rydding etter grunneiers prioritering. Årlig beiting	UKL
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Rynkerose fjernes, og store felt av kratt tynnes. Strandengene skjermes ved enkel gjerding, og slås i siste del av juli. Høy tørkes på bakken og fjernes. Beites fra månedsskiftet juli- august	Strand- eng	1	Rydding, gjerding 2015 – 2016 Årlig slått og beiting Ansvar grunneier – dyreholder – SNO (rydding rynkerose)	UKL/SNO

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN					
Delområde: NORDRE ÅRØY					
Ref skjøtselsrapport: Biofokus-notat 2012-3 Kartlegging av skjøtselsbehov					
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Kantsoner mot innmark	Kantsone	1	Regelmessig/	UKL

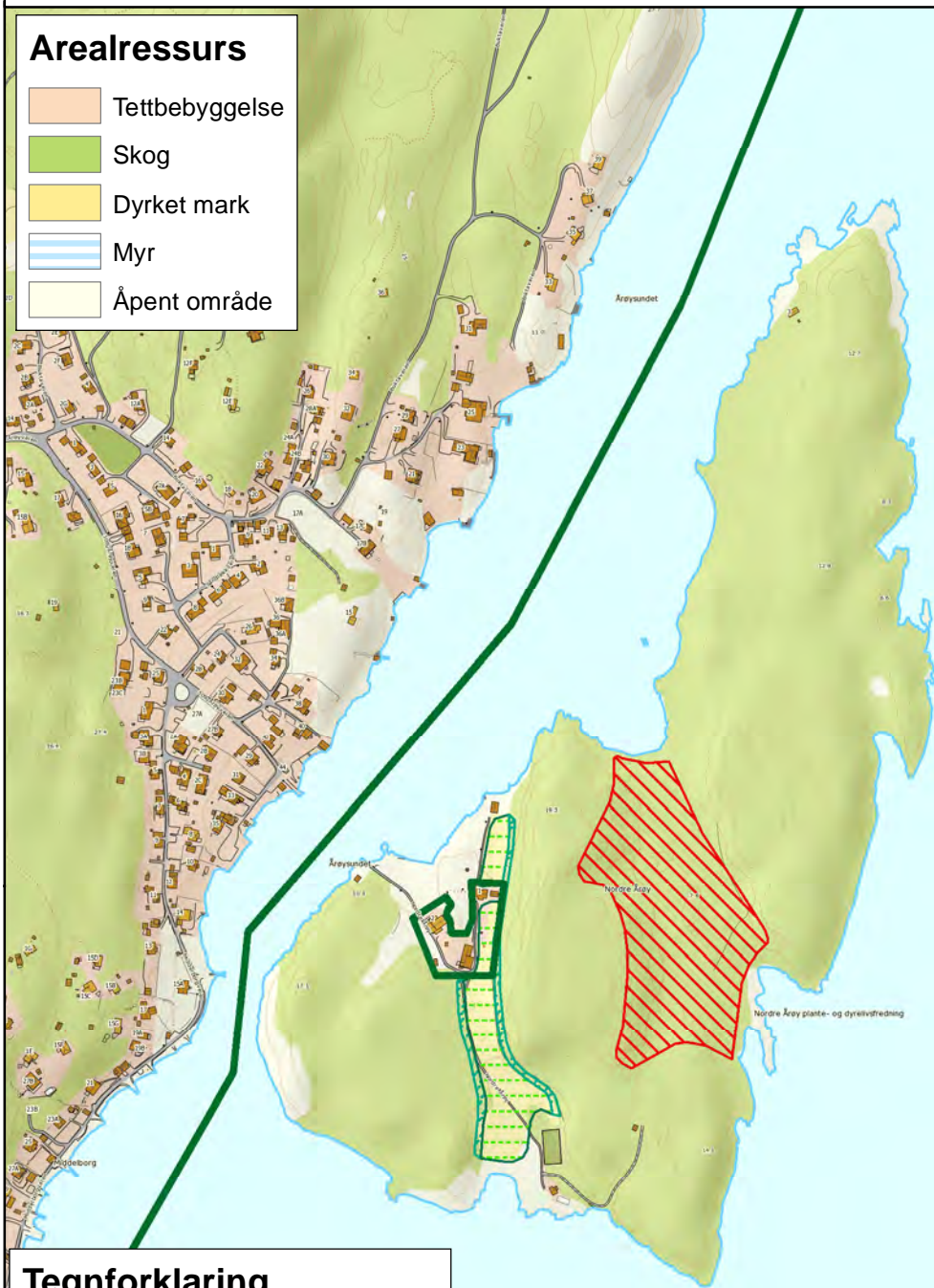
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Nordre Årøy

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Beitegjerde
- Beite hel sesong
- Gamle trær/mosaikklandskap
- Hagemark
- Kantsone
- Kulturbeite/innmark
- Strandeng

Verneområde

- NP

0 0,225 0,45 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

	ryddes for fristilling av steingjerder og eiker			Ansvar grunneier	
	Holdes åpent ved slått og/eller beite	Innmark/kulturbeite	Grunneiers prioritering	Årlig Ansvar grunneier	UKL
	Gammel hagemark ryddes, hvor uttak av gran og fristilling av eiker prioriteres. Hagemark gjerdes inn etter rydding og beites annethvert år	Hagemark	1	Etter grunneiers prioritering/ Ansvar Grunneier - beitedyreier	UKL/RMP/SNO

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN					
Delområde: SØNDRE ÅRØY					
Ref skjøtselfrapport: Biofokus-rapport 2008-27 OG 2010-1 Natur- og kulturlandskapskartlegging					
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Biofokus-rapport 2010-1 legges stort sett til grunn for skjøtselstiltakene. Nedenfor redegjøres for tiltakene i forkortet form, fordelt på skjøtselssonene				
	Beite videreføres i utmarka. Gjødsel benyttes kun på arealer som gjødsles i dag. Det fokuseres på kantsoner rundt innmarka, som skjøttes på samme måte som i skjøtselfområde Gamle trær/ mosaikklandskap.	Beite hel sesong	1	Årlig/ Ansvar Grunneier – beitedyreier-SNO	RMP

	Fremmede arter og frøsådd gran fra granplantefelt fjernes				
	Rydding av busker, kratt og konkurrerende trær i en fri sone halvannen gang kronediameter. Alle kantsoner rundt åpen mark ryddes og holdes delvis åpne. Egnede fremtidstrær av edelløvtréslag settes igjen. Død ved spares så lenge det ikke utgjør en fare for mennesker. Felt av parkslirekne fjernes Beites som i skjøtselsområde Beite hel sesong, se over Vegetasjonsrydding utført (UKL) Arbeid på 3 lokaliteter pågår(UKL) 11 store eiketrær fristilt(UKL)	Gamle trær/ mosaikk-landskap	1	Regelmessig / Ansvaret Grunneier - beitedyreier	UKL/RMP

Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Kratt- og undervegetasjon tynnes kraftig , tresjiktet tynnes slik at gjenstående grove edelløvtrær får gode lysforhold. Områdene settes under beiting.	Hage- mark	1	Rydding over 2-3 år, ellers etter grunneiers prioritering. Ansvaret grunneier- dyreeier	UKL
	Strandengene gjerdes og spares for beiting med noen års mellomrom, f.eks. et beitefritt år eller sent beiteslipp ett år fra medio august med ca. 5 års mellomrom. Beiteordningen alternerer	Strand- eng	1	Som angitt under tiltak/ Ansvaret grunneier – beitedyreier- SNO (rynkerose)	UKL/SNO

	slik at ikke alle spares samme år. Alle forekomster av rynkerose bekjempes. Vegetasjonsrydding utført(UKL).				
	Alle granplantefelt hogges. Arbeid påbegynt (UKL), og følges opp med at fremtidstrær i det resulterende krattoppslaget bevarer.. Tidligere gravde dreneringsgrøfter tettes, slik at opprinnelig grunnvannsstand opprettes. Skogen skal få lov til å utvikle verdier knyttet til gammel og lite påvirket sumpskog. Beites hel sesong	Sumpskog	1	Fortrinnsvis 2015 – 2016 Ansvar grunn-eier	SNO
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Rydding starter nærmest sjøen og arbeider seg innover. Oppslag av svartorkratt, busker og mindre gran- og bjørkestrær fjernes. Verdifulle blomstrende busker av nyperose og enkelt fremtidstrær spares. Hogstavfall brennes etter reglene i verneforskriftens §3.5.5.b. Grove grantrær felles og ryddes i en fase 2. Vedlikeholdsrydding skjer med noen års mellomrom.	Skjøtsels område friluftsliv	1	2015 Fase 2: 2016- Vedlikeholdsrydding med noen års mellomrom Ansvar Nøtterøy kommune-Skjærgårds-tjenesten	Friluftsmidler
	Tiltak for å opprettholde salamanderdammer	Salamander-	1	2015 – 2017/ Ansvar	SNO

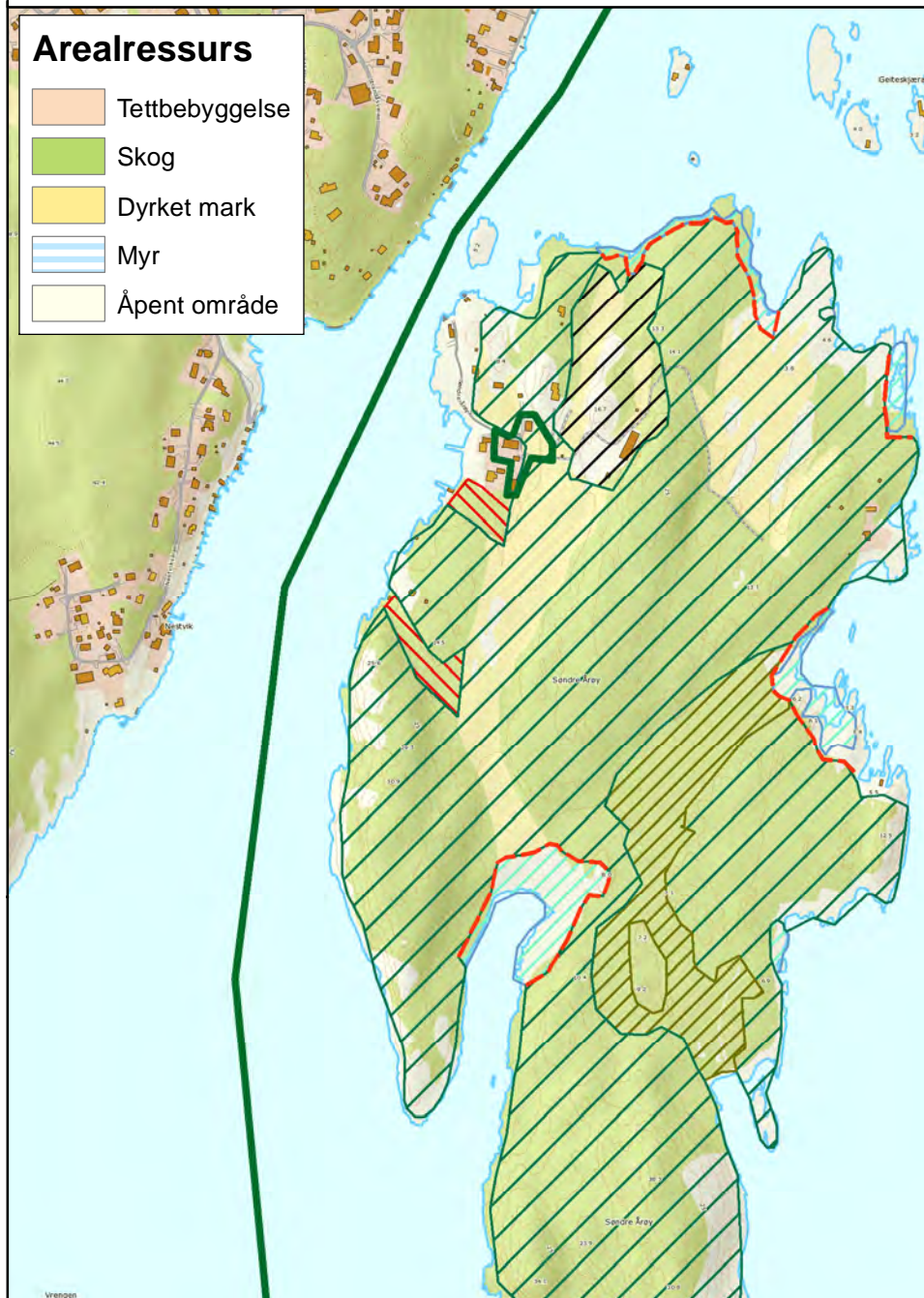
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Søndre Årøy

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Beitegjerde
- Beite hel sesong
- Gamle trær/mosaikklandskap
- Hagemark
- Strandeng
- Sumpskog

Verneområde

- NP

0 0,3 0,6 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

	gjennomføres skrittvis, slik at habitatene ivaretas gjennom restureringsperioden	dammer		grunneier	

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN					
Delområde: BURØ					
Ref. skjøtselsrapport: Biofokus-notat 2012-3 Kartlegging av skjøtselsbehov og Kulturlandskapscenteret i Telemark 2011: Beiting i skjærgården					
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Beiting med sau videreføres som i dag. Beitet gjødsles ikke. Tuer med lite prefererte planter for beiting og oppslag av kratt i beitet holdes nede med beitepusser. Restaurering av beite videreføres rundt gårdstunet. Beitepussing utført 2014	Innmark/ Kultur- beite og natur- beite- mark	1	Årlig/ Ansvaret grunneier - dyreeier	UKL/RMP
	Steingjerder og verdifulle eiker og andre edelløvtrær	Kantsone	1	Ansvaret grunn- eier -	UKL/RMP

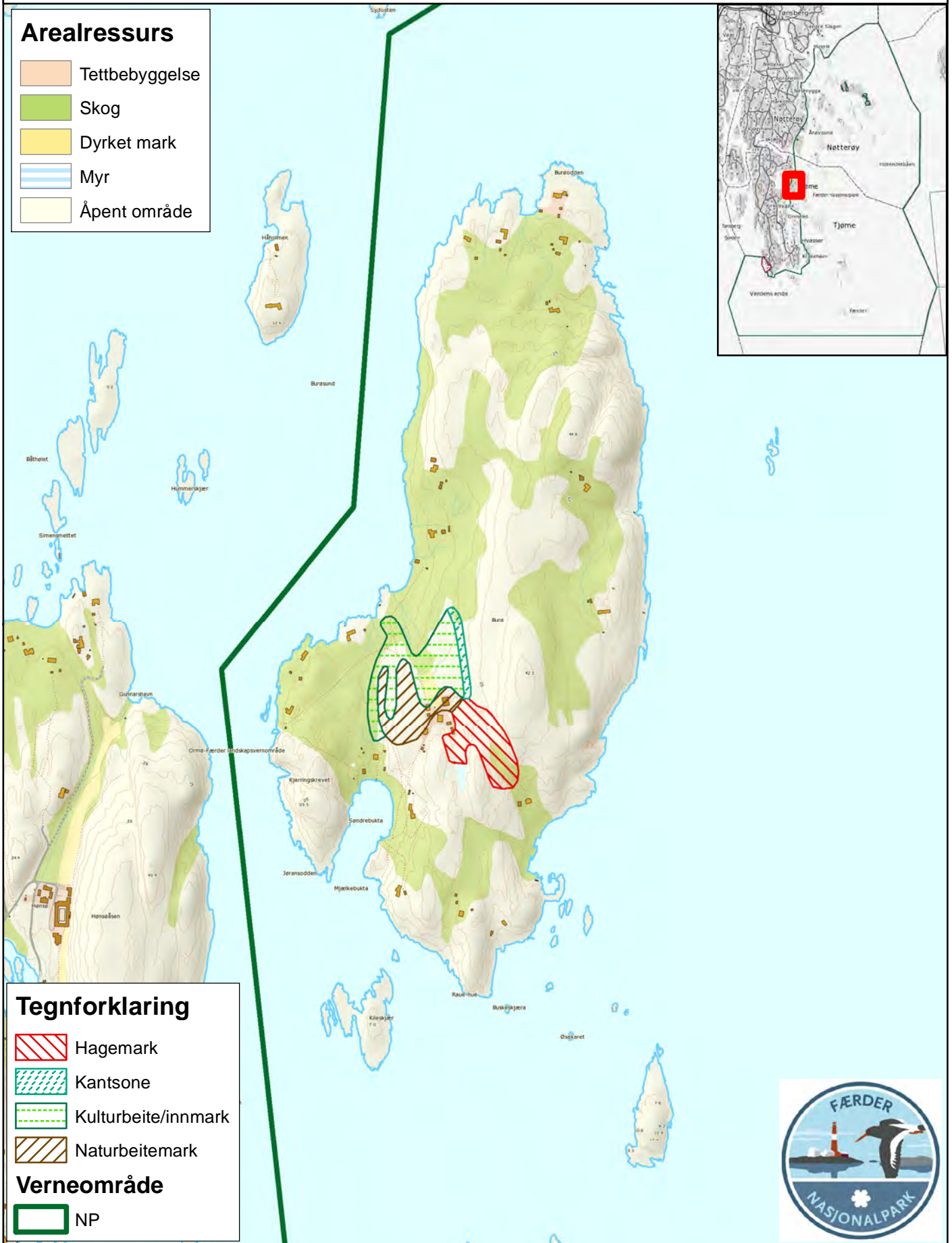
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Burø

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Hagemark
- Kantsone
- Kulturbeite/innmark
- Naturbeitemark

Verneområde

- NP

0 0,3 0,6 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

	fristilles ved regelmessig rydding			beitedyreier	
	Sydover fra bebyggelsen kan åpnes området ved hogst og rydding. Verdifull eik fristilles og uttak av edelgran videreføres. Området innlemmes i beitearealet.	Hage- mark	Grunn- eiers piori- tering	Ansvar grunn- eier - beitedyreier	UKL

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN					
Delområde: FROUNGEN					
Ref. skjøtselsrapport: Biofokus-notat 2012-3 Kartlegging av skjøtselsbehov					
Nr	Tiltak	Skjøtsels- - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Ryddes for rynkerose og større kjerr. Blomstrende busker og verdifulle enkelttrær spares. I syd ryddes slik at strandbeltet fristilles for rynkerose og kjerr. Øvrig beite ryddes ved kraftig tynning i trebestand og større kjerr. Beitedyr settes på fra månedsskiftet juli – august. Gjerding i eiendomsgrense	Strand- eng og ryddet beite	1	Rydding 2015 – 2016 Beiting fra 2016 Ansvar SNO – beitedyreier- frivillighet	SNO/ Tiltak avklart med Tønsberg kommune som grunneier

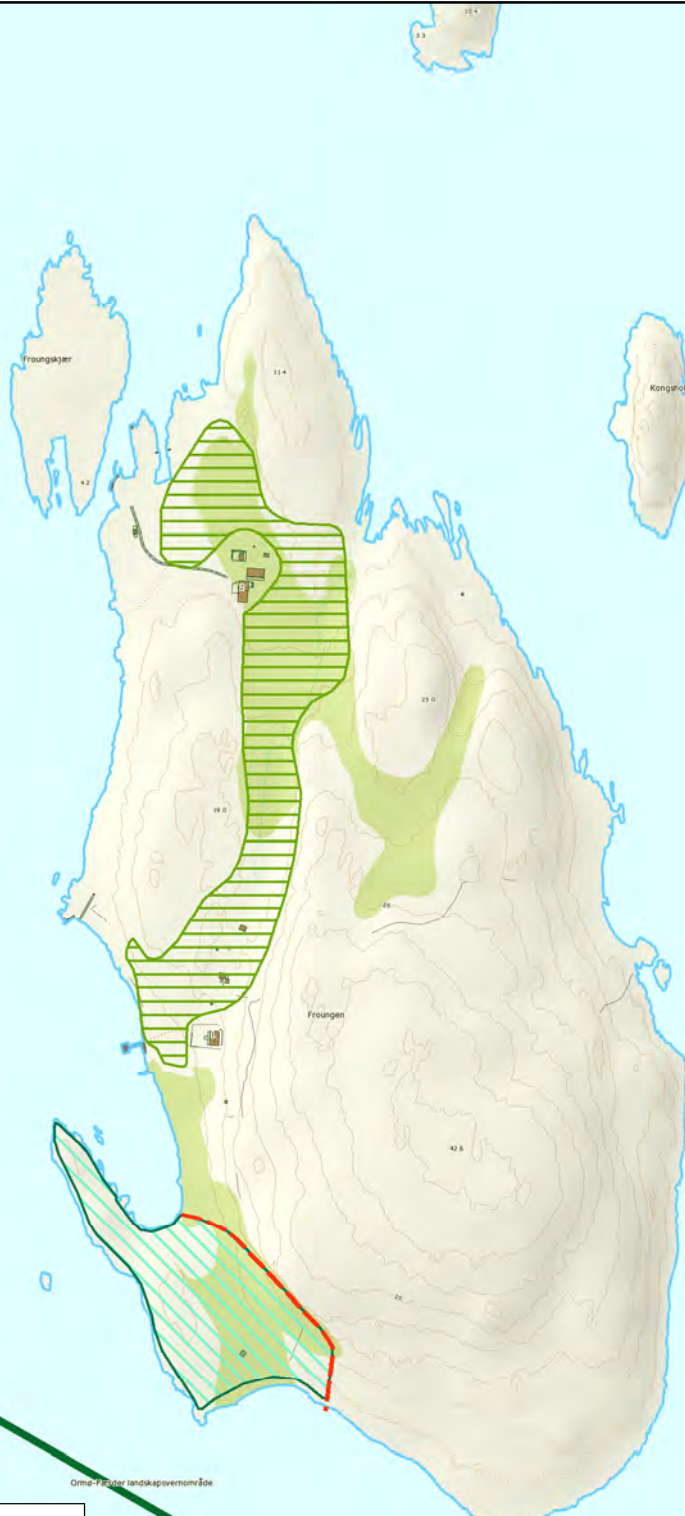
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Froungen

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Beitegerde
- Grasslått areal
- Strandeng og ryddet beite

Verneområde

- NP

0 0,2 0,4 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

	mot øst. Beitedyr settes på fra månedsskiftet juli - august				
	Maskinslått videreføres som i dag, alternativt påsetting av beitedyr	Grasslått -areal	Uprioritert	Årlig Ansvar grunneiere/ hytteeiere	Slått dekkes av hytteeiere

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN					
Delområde: ØSTRE BUSTEIN					
Ref. skjøtselsrapport: Fylkesmannen: Skjøtselsplaner for truede planteforekomster					
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	For å unngå utskygging ringbarkes, eventuelt kuttes og fjernes noen bjørker som står sentralt i sumpen.	Kjempe- starr 30-40m2 stort område	1	2015, deretter ettersyn og rydding ved behov hvert 5. år./ ansvar SNO	SNO/

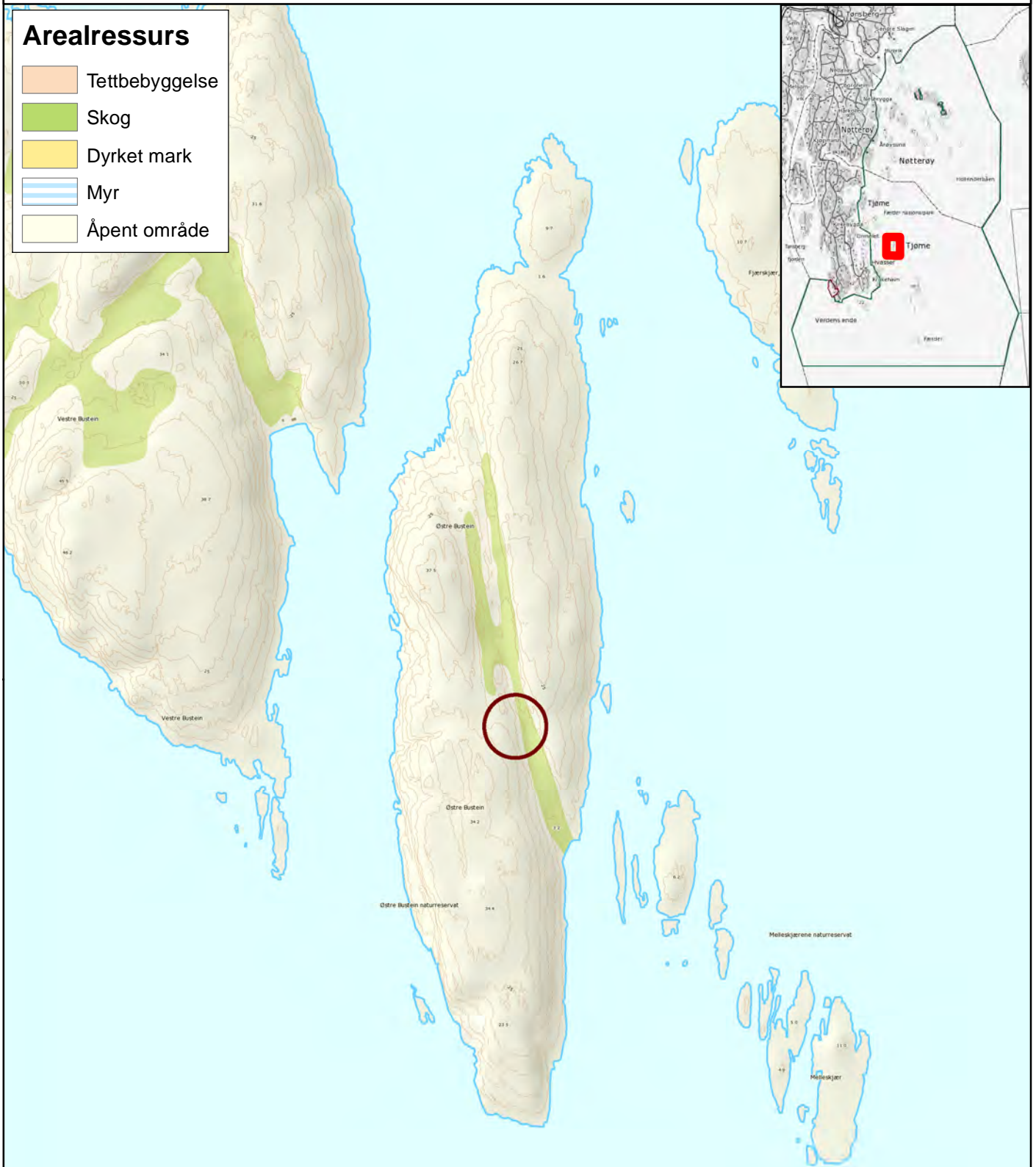
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Østre Bustein

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

 Skjøtselssone kjempestarr

Verneområde

 NP

0 0,25 0,5 Kilometer

Vedlegg | Forvaltningsplan Færder nasjonalpark | 62

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN

Delområde: **SANDØ**

Ref. skjøtselsrapport: Biofokus-notat 2010-1 Natur- og kulturlandskapskartlegging

Nr	Tiltak	Skjøtsels- - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Anbefalingene i Biofokus-notat 2010-1 legges stort sett til grunn for skjøtselstiltakene på Sandø. Nedenfor redegjøres for tiltakene i forkortet form, fordelt på skjøtselssonene				
	Det gjerdes fra vestsida av nordbukta til midt på øya i øst, se kart. Inngjerdet område settes under beite fra månedsskiftet juli – august, hvor sandområder, hagemark, beitet eng og øvrig utmark inngår	Sent beite	1	2016 Ansvar grunneier-beitedyreier-SNO	UKL/RMP/SNO

	Bekjempelse av rynkerose videreføres inntil forekomsten er borte. Forekomst av buskfuru på de indre deler av sandområdet i nord ryddes, og hogstavfallet fjernes/brennes på stranda. For å bedre forholdene for sandtilknyttede bier og andre insekter graves et par groper på ca 3 meter i diameter, godt plassert bak engene, og merket med informasjonsskilt. Forekomst med larver av strandmaurløve i nordvestre av sandområdet i nord skjermes for ferdsel, utført med enkelt gjerde og informasjonsskilt. Sandområdet settes under beite fra månedsskiftet juli – august(se under sent beite)	Sand-områder	1	2015 –	SNO/UKL
				Ansvar SNO – grunneier – beitedyreier – samarbeid med Arne Fjellberg (insekter)	
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Ryddes for kratt slik at minst 70 % av arealet består av åpne og kortvokste enger. Minst 15% av arealet (kronedekning) skal bestå av kantkratt av f.eks. slåpe, liguster, hagtorn og noe einer fordelt jevnt utover enga. Slås medio juli, deretter settes området under beite(se under sent beite)	Beitet slåtteng	1	2015 – 2016 årlig sent beite Ansvar Grunneier – beitedyreier-frivillige	UKL
	Rydding er igangsatt(UKL), basert på fjerning av undervegetasjon og kratt. Eik , hasselkjerr og andre edelløvtrslag spares. Behov for størst innsats de	Hage-mark	1	2015 – 2016, deretter hvert 5. år. Årlig sent beite Ansvar	UKL

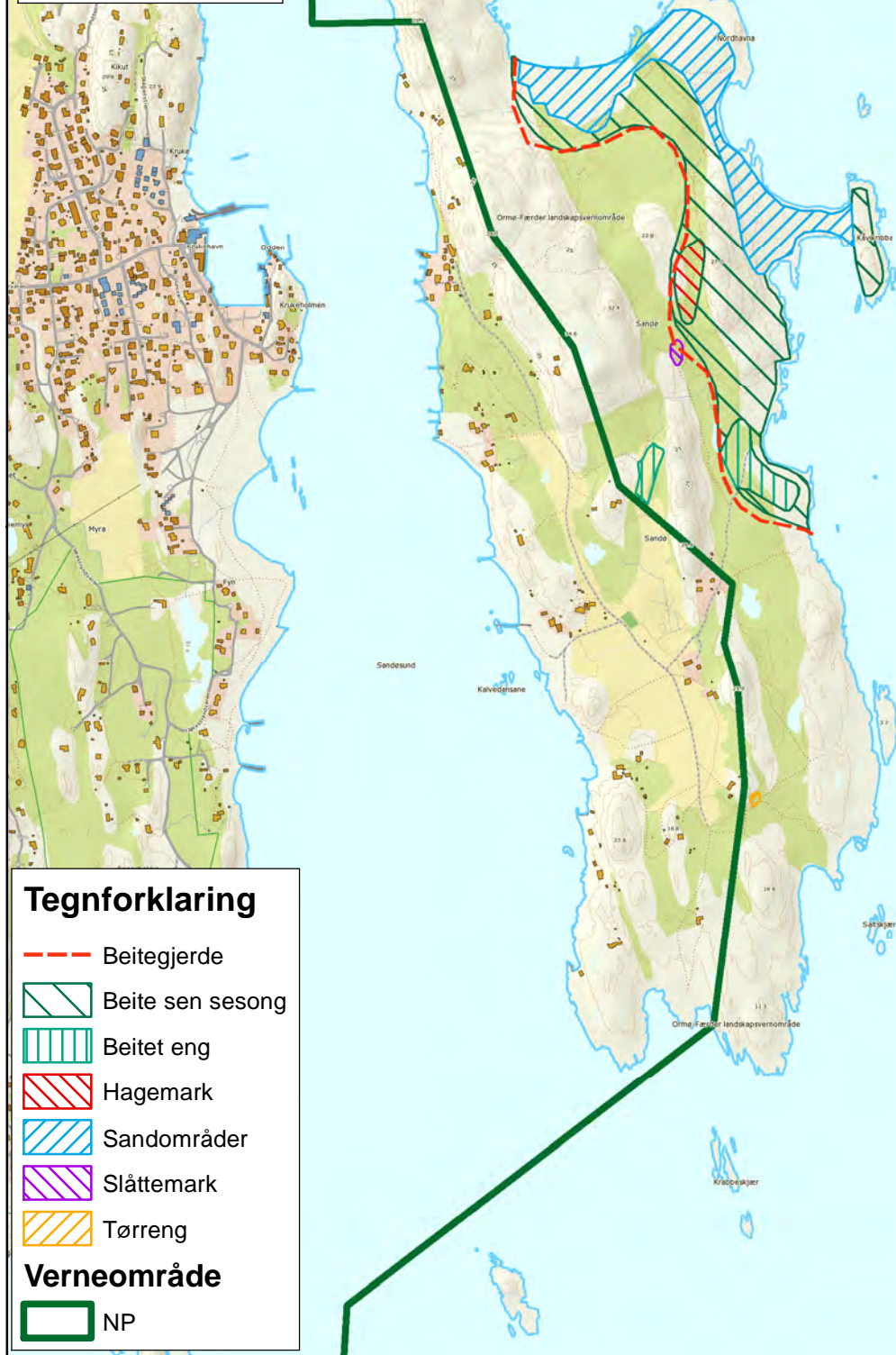
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Sandø

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Beitegerde
- Beite sen sesong
- Beitet eng
- Hagemark
- Sandområder
- Slåttemark
- Tørreng

Verneområde

- NP

0 0,375 0,75 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

	to første årene, og kan deretter begrenses til hvert femte år. Tynning i tresjiktet for å sikre lystilgang til de groveste trærne kan bli nødvendig på sikt. Hagemarka settes under sent beite.			Grunneier-Beitedyreier-frivillige	
	Slås en gang pr. år fra 10. juli med redskap som kutter graset en gang. Graset tørker på bakken, og fjernes deretter. Oppvoksende tett kratt må fjernes.	Slåttemark	1	Årlig slått Ansvar SNO-grunneier – beite-dyreier-frivillige	UKL/SNO
	Stor verdi for insekter. Busker fjernes. I kantene gradvis overgang til skogen	Tørreng	1	Regelmessig rydding/ Ansvar SNO	SNO

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN					
Delområde: STORE FÆRDER					
Ref. skjøtselsrapport: Kari Astrid Ehrlinger: Gjengroing av kulturlandskapet på to øyer i Ytre Oslofjord og Kulturlandskapsenteret i Telemark 2011: Beiting i skjærgården					
Nr	Tiltak	Skjøtsels - område	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Inntil videre vurderes et beitetrykk fra 8 søyer med lam som veiledende.	Hele øya unntatt slåttemark	1	Årlig Ansvar dyreeier	UKL
	Vier, roser og andre busker og kjerr som overtar fra vest ryddes. Videre ryddes oppslag av mjørdurt, bringebær og perikum tidlig i sesongen. Etter rydding av busker og kjerr settes beitedyr på	Beitet eng	1	2015 og 2016/ Ansvar SNO-SFOS	SNO
	Området ryddes for busker. NB! Forsiktighet ved	Slåttemark	1	Rydding 2015 og 2016.	SNO

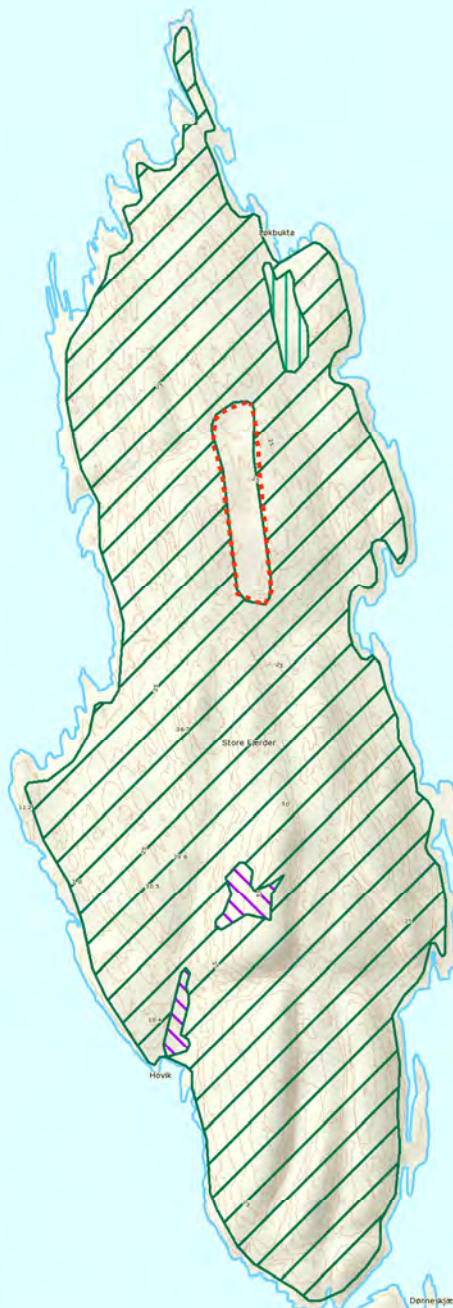
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Store Færder

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

- Nåværende gjerder
- Beite hel sesong
- Beitet eng
- Slåttemark

Verneområde

- NP

Orms-Færder landskapsvernområde

0 0,3 0,6 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

	rydding inntil ruiner. Årlig slått fra 10. juli. Gras tørkes og fjernes. Sen beiting etter slått.			Årlig slått og sen beiting Ansvar SNO - SFOS	
	Fangstnett til bruk ved ringmerking av fugl i regi av SFOS skjermes mot beitedyr ved gjerding	Gjerde rundt fangstnett	1	2015 Ansvar SFOS - beitedyreier	SNO/SFOS

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLANEN					
Delområde: MOUTMARKA					
Ref. skjøtselsrapport: Fylkesmannen 2012: Forvaltningsplan for Moutmarka naturreservat					
Nr	Tiltak	Skjøtsels- sone(jf. kart)	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Skjøtselssoner og tiltak i Forvaltningsplanen for Moutmarka naturreservat legges til grunn for skjøtselen i Moutmarka. Skjøtselskapittelet i forvaltningsplanen følger under. En rekke tiltak knyttet til rydding, beiting, damrestaurering m.m. er gjennomført. Ved befarig 05.12.2014 ble behovet påpekt for en mer samordnet skjøtsel med	Alle	1	2015 - / Ansvar SNO - OF	SNO

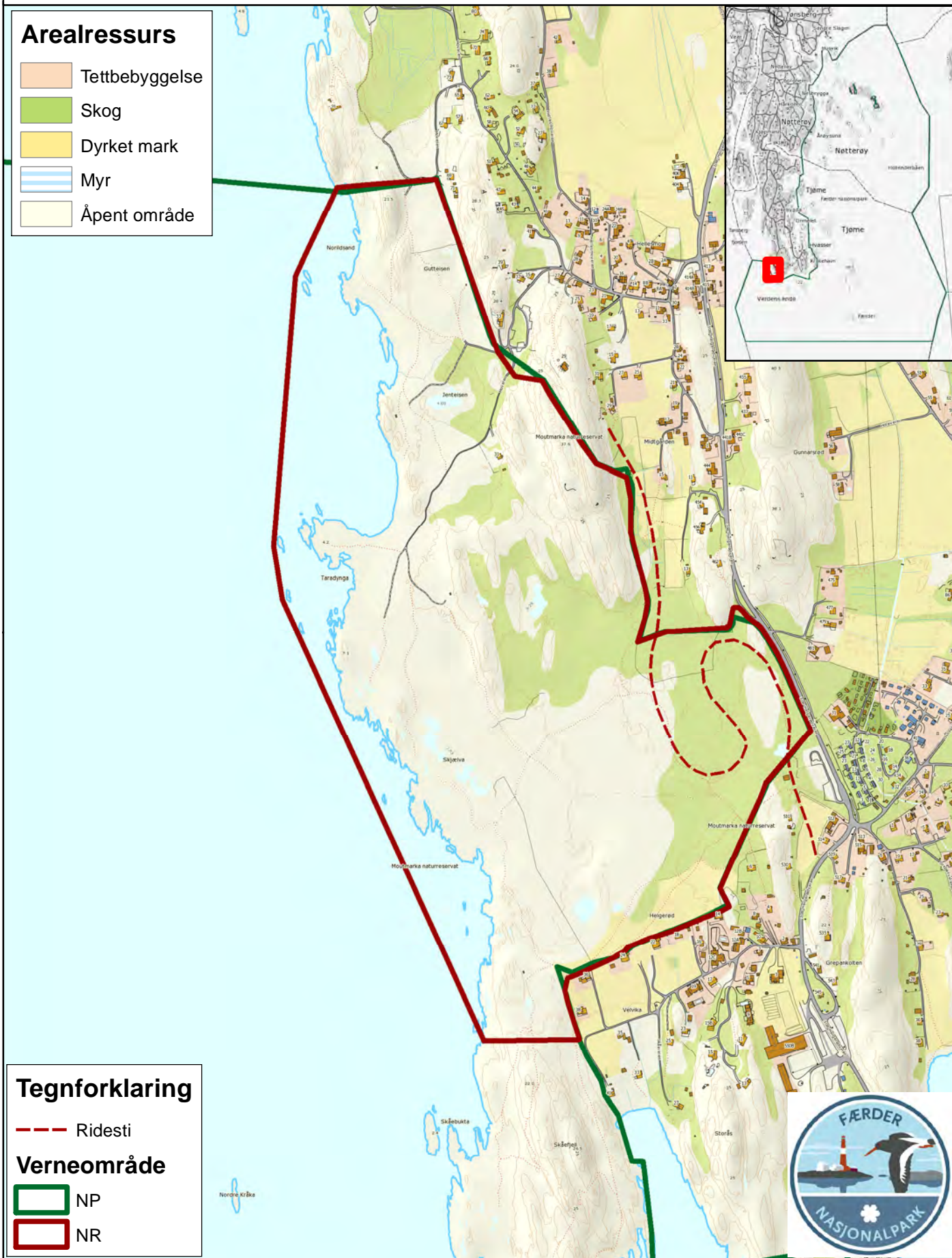
FÆRDER NASJONALPARK - SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN

Delområde: Moutmarka

Dato: 01.03.2015

Arealressurs

- Tettbebyggelse
- Skog
- Dyrket mark
- Myr
- Åpent område

Tegnforklaring

 Ridesti

Verneområde

 NP

 NR

0 0,25 0,5 Kilometer

Kartgrunnlag: Topografisk norgeskart 2, Kartverket
Fylkesmannen i Vestfold, mars 2015

	tiltakene i forvaltningsplanen for Moutmarka friluftsområde(OF). Det gjennomføres årlig skjøtselsbefaring med partene på senhøsten				
	Videreføring av kanalisering av ferdsel og friluftslivstiltak/ informasjon	Alle soner	1	2015 - / Ansvar SNO/OF	SNO/friluftsmidler
	Manuell rydding og etterrydding av krattoppslag videreføres, fjerning av ryddeavfall	1,2,3,4	1	2015- Ansvar SNO	SNO
	Overvåking og bekjempelse av rynkerose	Strandsoner og sone 2	1	2015- Ansvar SNO	SNO
	Restaurering dammer videreføres	6 og 7	1	2015 – Ansvar SNO	SNO
	Slått av enger og åpne arealer	1	1	2015-01-21 Ansvar SNO	SNO
	Gjerding og beiting	1,2,3,7	1	Årlig Ansvar SNO-beitedyreier	SNO-landbruks-tilskudd
Nr	Tiltak	Skjøtsels - sone(jf. kart)	Prioritet	Gjennomføring /ansvar	Finansiering /Merknad
	Rydding av søppel	Strandsonen	1	Årlig Ansvar OF	SNO
	Overvåking karplantemangfold hvert 5. år fra 2017	1,2,3,7	1	Hvert 5. år fra 2017 FM	SNO
	Rydding utføres etter retningslinjer fra SNO og OF	Ridesti	Uprioritert	Kan etableres	Privat finansiering

Forvaltningsmål og skjøtselstiltak Moutmarka (hentet fra forvaltningsplan for Moutmarka naturreservat)

Overordnede mål

Forvaltningsmål og tiltak tar utgangspunkt i verneformålet som er følgende:

å bevare et særpreget kystområde med sitt geologiske og biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og naturlige økologiske prosesser. Området har også særskilt vitenskapelig betydning som referanseområde og er egenartet i form av stor variasjon i vegetasjonstyper, så som tangvoller, strandsump, strandenger, dammer, strandkratt og artsrike tørrenger. I tillegg er området levested for en rekke nasjonalt sjeldne og truede arter av blant annet karplanter, beitemarkssopp og insekter.

Overordnede mål for reservatet blir da at truede naturtyper og vegetasjonstyper, samt artsmangfoldet knyttet til dem, særlig de truede artene som har levested her, skal ha en gunstig bevaringsstatus innenfor reservatet.

For naturtypene og vegetasjonstypene innebærer dette at:

arealer med de mest truede naturtypene og vegetasjonstypene ikke skal reduseres. Dette gjelder særlig de åpne tørrengene, fuktområdene og dammene
arealet av krattvegetasjon skal reduseres for å skjøtte fram åpne vegetasjonstyper
viktige strukturer og funksjoner for livsmiljøene opprettholdes og restaureres.
Særlig gjelder dette åpen artsrik beitemark, dammer og fuktområder med vannspeil og edelløvskogsområder med forekomst av gamle trær
populasjonene av arter som er typiske for naturtypene/vegetasjonstypene opprettholdes

For de truede artene som har levested her betyr dette at:

artenes utbredelse skal opprettholdes eller økes
artenes forekomst skal opprettholdes eller økes
deres livsmiljø skal være tilstrekkelig stort og av tilstrekkelig kvalitet til at artene skal kunne overleve på sikt. Dette gjelder særlig for artsgruppene nevnt i verneformålet: karplanter, beitemarkssopp og insekter

For friluftslivsinteressene betyr dette at:

hensynet til naturtyper og arter skal, så langt dette er mulig, ikke redusere folks tilgang til, og bruk av området.

Trusler mot verneverdiene

Så langt vi kan se er gjengroing den viktigste negative påvirkningsfaktoren i reservatet. Tre andre trusler: hardt beitetrykk, slitasje og fremmede arter, regnes som mer begrensede i dag, men er trusler som bør overvåkes.

- 1:** Generell gjengroing
- 2:** Hardt beitetrykk
- 3:** Ferdsel med slitasje på vegetasjon og forstyrrelse av fuglelivet
- 4:** Fremmede arter

1: Generell gjengroing

Flere truede, åpne vegetasjonstyper av tørre og fuktige kulturpåvirkede engtyper er livsmiljø for en stor andel av de rødlista insektene, karplantene og soppene som er registrert i reservatet. For mange av disse vegetasjonstypene og rødlisteartene er opphør

av beite og gjengroing en av de viktigste truslene på nasjonalt nivå (Fremstad og Moen 2001, Artsdatabanken 2007a). Etter at mange tiårs husdyrbeite innenfor området opphørte på begynnelsen av 1950-tallet, er store arealer med de åpne vegetasjonstypene i ferd med å gro igjen med slåpetorn, einer og annet kratt.

Figur 1. Typisk gjengroingsbilde, der einer, slåpetorn og andre busker og småtrær er i ferd med å kvele de åpne engene

Noe av dette har blitt ryddet i løpet av de siste fem årene innenfor området inngjerdet som sauebeite, men utenfor beiteområdet er det fortsatt mye kratt. Krattvegetasjonen er så tett at den gir lite grunnlag for de lyskrevende artene knyttet til de åpne engene. I enkelte partier har det utviklet seg ospeholt og annen ung skog. Her er skogbunnen så mørk at den er nesten uten planter. For åpnere områder uten krattvegetasjon vil fravær av beite føre til at det dannes et tykt lag av strø (dødt plantemateriale). Et tykt strølag er vanskelig for frøplanter å etablere seg i. Dette går raskt ut over ett- og toårige planter som er avhengig av regelmessig foryngelse ved frøsetting. Når beite opphører vil arter med sterk vegetativ formering (blant annet rotskudd) bre seg utover. Når dette er storvokste arter, som mjødukt eller bringebær, kan disse fortrenge andre arter. Resultatet er tap av artsmangfold lokalt, hvor flere rødlistearter fortrenses. I tillegg vil truede vegetasjonstyper endres til mer trivielle.

Dammene og ulike typer våtmarksvegetasjon (blant annet brakkvannssump) er levested for et stort antall rødlistearter. Partier av våtmarksområdene og dammene er i ferd med å gro igjen med takrør. Takrør har evnen til å skygge ut og fortrenge småvokste arter, og kan omdanne artsrike våtmarker og strandenger til artsfattige utforminger dominert av én art (Fremstad og Moen 2001). Takrør og andre høyvokste arter produserer videre mye plantemateriale som er i ferd med å fylle opp dammene, blant annet Skjælva. Over tid vil vanndybden og det åpne vannspeilet reduseres. Allerede har enkelte dammer i området så liten dybde at de tørrlegges i tørre somrer. For flere av de rødlista artene som er påvist i våtmarkene og dammene er gjengroing og uttørking blant de viktigste truslene på nasjonalt nivå (Artsdatabanken 2007a). Størrelsen på vannspeilet til en dam vil påvirke hvilke fuglearter som trives der. De fleste vannfugler har et minstekrav til vannareal på minst 1 daa (Fylkesmannen i Hedmark og Norsk Ornitologisk Forening 2004).

Figur 3. Skjælva er i ferd med å gro igjen med takrør

2: Hardt beitetrykk

Innenfor det inngjerdede sauebeitet ble det ved befaring både 11. mai og 22. juni i 2009 observert at vegetasjonen var stert nedbeitet. Urter og gras hadde dvergaktig vekst og få blomster. Dette skyldes trolig at plantene ble utarmet av hardt beitetrykk. I senere år, fra 2010, er beitetrykket betydelig redusert, med svært positivt resultat. Det er likevel viktig å være oppmerksom på risikoen for verneverdiene i området ved for hard beiting.

Figur 4. Resultat av hardt vårbeite. Fotografert 22. juni 2009

Effekten av et slikt beiter regime er at plantene i stor grad forhindres fra å blomstre og sette frø i en stor del av sesongen. Dette er av særlig stor betydning for ett- og toårige arter, som er avhengig av regelmessig frøsetting for å sikre nye generasjoner (Olsson 2008). Flere av våre sjeldne kulturbetingede arter er i denne gruppen.

Videre vil sauene ofte være selektive, og beite forskjellige arter i ulik grad, noe som fører til at enkelte arter begunstiges av beite, mens andre påvirkes negativt. Sau foretrekker urter framfor gras og starr, og kan legge sin elsk på spesielle arter, blant annet orkidéer (Norderhaug 1999). Generelt favoriserer beiting arter med lavt vekstpunkt, som rosettplanter og planter med krypende skudd, men også arter med mange vekstpunkter og stor regenereringsevne, for eksempel grasarter. Beite begunstiger også arter som vrakes av sauene på grunn av smak eller ubehag, som gift, stikkende blad eller torner (Fremstad 1997). Resultatet er at for hardt beitetrykk etter hvert vil kunne redusere antallet plantearter innenfor det beitede arealet (Norderhaug 1999). Det er registrert at vårmarihand, nattfiol og krattalant som vokste innenfor gjerdet i sørvest forsvant etter oppstart av beite (pers. medd. Erik Johan Blomdal).

Hardt beitetrykk påvirker også insektlivet negativt. Mange arter av sommerfugler, biller, årevinger og andre insektgrupper lever på gras og urter som beites. Ved for hardt beitetrykk vil larvene av disse insektene bli beitet, og bare en mindre andel får fullført sin utvikling. En del av de truede sommerfuglartene har larver som lever på bestemte plantearter. Ved hardt beite vil biomassen av disse plantene reduseres sterkt, og

begrense mulighetene for sommerfuglene som lever på dem. Slik vil hardt beite redusere mengden av plantelevende insekter generelt, og med særlige effekter på de truede artene, som har begrensede forekomster i utgangspunktet. For voksne insekter som lever av pollen og nektar, vil redusert blomstring som følge av høyt beitetrykk være negativt. Hvis beitet skal opprettholde en verdifull flora og et høyt biologisk mangfold, bør beitetrykket ikke være for sterkt (Norderhaug 1999).

3: Ferdsel med slitasje på vegetasjon og fuglelivet

Området er mye brukt som friluftsområde. Særlig på grunn av store partier med ugjennomtrengelig krattvegetasjon, er ferdselen kanalisert til stinettet som holdes åpent. Vegetasjonen i selve stiene er slitt. I de nordre delene, hvor det forekommer noe mer åpne arealer, er det noe slitasje også utenom stiene. I enkelte partier er det tråkkslitasje som har ført til at stiene er utvidet eller har fått flere løp.

Figur 5. Eksempler på friluftslivsbruk av verneområdet. Både bilkjøring og telting er forbudt i henhold til verneforskriftene

Tidligere har området vært brukt til hesteridning og terrengsykling. Dette skapte trolig enda mer slitasje enn det som er synlig i dag. Ved trakk og slitasje blir vegetasjonen først lokalt fattigere på arter. Deretter forsvinner plantedekket helt. Fordi de er tilgjengelige for ferdsel, er det særlig de åpne, tørre vegetasjonstypene, som allerede er truet av gjengroing, som utsettes for slitasje. Etter hvert som de åpne arealene er redusert i størrelse, har slitasjen økt på det som er igjen. Blodstorkenebb-utformingen av urterik kant og tørrengene regnes generelt som truet av slitasje (Fremstad og Moen 2001). I tillegg er trakk og slitasje oppgitt som viktige påvirkningsfaktorer for hele 28 av de rødlista sommerfuglartene og tre av edderkoppartene som er påvist i området, (Artsdatabanken 2007a).

Trolig vil slitasjen variere noe fra år til år, blant annet avhengig av hvor tørr sommeren er. Det ble i løpet av befaringene påvist biler som hadde kjørt inn i området, og parkert på tørrengene. Dette er en atferd som trolig vil bidra ekstra til slitasje. De flate engene er videre godt egnet til camping. Både telting og grilling ved hjelp av engangsgriller vil slite på vegetasjonen. Særlig vil engangsgriller som svir vegetasjonen være til skade.

Fuglelivet vil forstyrres ved for stor ferdsel. Særlig aktuelt er dette for området ved Taredynga. Der flere arter søker næring, blant annet under trekk.

Figur 6. Slitasje på vegetasjonsdekke i mye brukte stier og på grunn av engangsgriller

4: Fremmede arter

En håndfull fremmede arter er registrert innenfor reservatet (tabell 2) Av disse er rynkerose, mink og iberiaskogsnegl blitt vurdert til å utgjøre en høy risiko for stedegent biologisk mangfold (Gederaas et al. 2007). Rynkerose er forvillet fra hager, og er vanligst i kyst og fjordstrøk i Sør- og Midt-Norge. Kystforekomstene skyldes dels spontan innvandring med havstrømmer, dels spredning ved utkast fra plantinger. Arten spres videre ved hjelp av nypene som kan flyte i sjøen lenge, og skylles i land med spiredyktige frø, men også ved løsrevne biter av rotskudd som spirer når de skylles i land. Rynkerose tåler saltpåvirkning godt, og kan invadere naturlig kantkratt i strandområder. Raskt danner den store bestander med tette kratt som presser ut hjemlige arter. Rynkerose er blitt en internasjonal problemart, særlig langs strender i kystnære områder. Bekjempelse er vanskelig, og krever tiltak over en årrekke, inntil alle plantedeler er fjernet. Særlig på strender er sjansen for ny, spontan etablering til stede (se faktaark (Artsdatabanken 2007b, 2009)). En nasjonal handlingsplan for bekjempelse av rynkerose i verneområder er under utarbeidelse i regi av DN. I Moutmarka har rynkerose etablert seg flere steder både langs strendene og på tørrengene, også innenfor sauebeitet. Det kan se ut til at hvor den beites av sau, klarer den seg dårlig. Iberiaskogsnegl ble påvist i skog og på tørreng nord i området. Det er ikke kjent hvorvidt den vil ha negativ påvirkning på stedegent biologisk mangfold innenfor reservatet.

Ingen av de utenlandske treslagene som er kommersielt interessante for skogbruket er risikovurdert i svartelista (Gederaas et al. 2007, SABIMA 2007a), men en vurdering av økologisk risiko ved bruk av introduserte bartreslag i Norge er foretatt i etterhånd (Øyen et al. 2009). For sitkagran var resultatet av denne vurderingen at tre av fem medlemmer i Treslagsgruppen vurderte at sitkagran er en høy økologisk risiko for stedegent biologisk mangfold. SABIMA har oppsummert noen økologiske problemer ved treslaget (SABIMA 2007b). Treslaget er salttolerant, og har derfor et konkurransefortrinn i vind- og sjøsaltutsatte områder. Det vokser raskt, og setter kongler allerede etter 5-10 år. Frøene spirer lett, og kan etter hvert som ungtrærne vokser seg til, kvele den naturlige vegetasjonen på stedet. Trærne kan danne tette bestander med spisse nåler som gjør

områder uegnet til friluftsmål. For buskfuru ble risikoen vurdert som ukjent (Øyen et al. 2009). En håndfull sitkagran ble påvist sør for Taredyngrevet. Disse hadde utviklet mange kongler. Buskfuru ble påvist av Stabbetorp (1994), men ikke under befarings i 2009.

Figur 7. Fremmede arter: Sitkagran (venstre) og rynkerose (høyre).

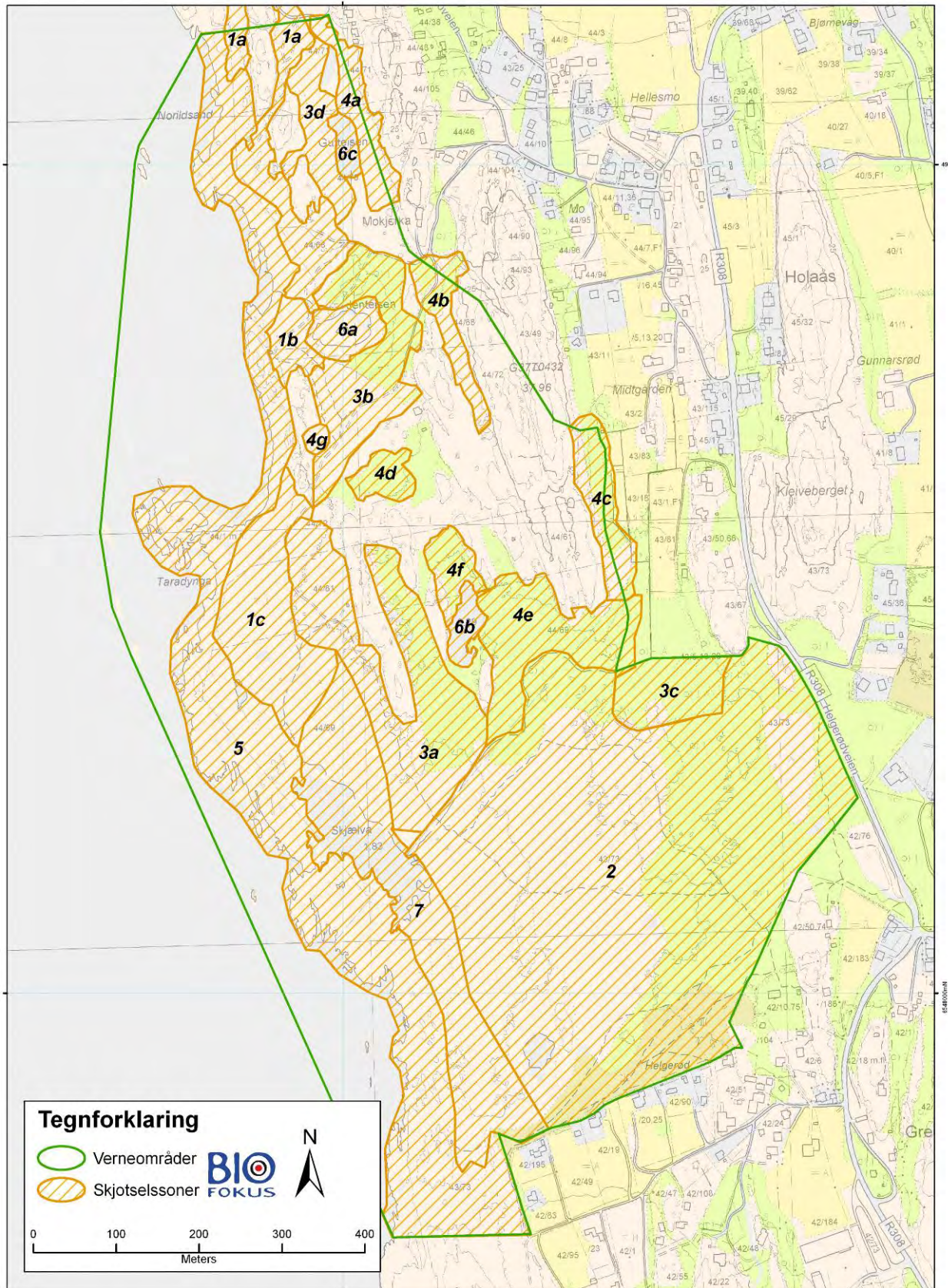
Mink er påvist i området. Det er kjent at mink kan gjøre særlig stor skade på kolonihakkende sjøfugl. Arten er derfor svartelistet, og vurdert til å utgjøre høy risiko for stedegent biologisk mangfold (Gederaas et al. 2007). Minken sees jevnlig og ser ut til å ha en stabil bestand i området. Den sees ofte i sjøkanten og da kan spesielt arter som sandlo, tjeld og rødstilk være utsatt. Disse artene ser ut til å hekke i området, men kanskje ikke årlig og da bare med enkelt/få par.

Det er kjent at hageavfall av og til dumpes ved parkeringsplasser inntil reservatet. Hageavfall er en kilde for spredning av fremmede hageplanter inn i reservatet. Muligens kan fremmede mispler og rynkerose ha spredd seg inn i reservatet via hageavfall, men også for iberiaskogsnegl, som det finnes en del av innenfor reservatet, er hageavfall en spredningsvei. Vi kjenner ikke til om iberiaskogsneglen har negative effekter på det stedegne biologiske mangfoldet i Moutmarka.

I framtiden bør særlig rynkerose og sitkagran vies oppmerksomhet og bekjempes. Man bør være oppmerksom på minken som allerede finnes her, samt andre fremmede arter som kan spre seg inn. Kanadagullris er en pestart i Oslo-området, og har allerede etablert seg i kystnære reservater, for eksempel Storøykilen i Bærum (Røsok og Abel 2008).

Skjøtselssoner

Alle viktige naturtyper er forsøkt delt opp i fornuftige skjøtselssoner (figur 24). Areal som ikke inkluderes i skjøtselssoner er i hovedsak fjellkoller, steinmark og opparbeidet hyttetomt. Oppdelingen er basert på hvilke naturverdier som finnes i delområder av

Figur 8. Skjottelszoner i Moutmarka. Sone 1: åpne tørrbakker, sone 2: sauebeite, sone 3: krattskog utenfor sauebeite, sone 4: edelløvskog og blandingsskog, sone 5: strandsonen, sone 6: dammene og sone 7: Skjølva-området.

reservatet, og hva slags skjøtsel og tiltak som anbefales gjennomført for å sikre, evt. restaurere og videreutvikle naturverdiene til beste for biomangfoldet. Tiltakene i den enkelte sone er begrunnet i hvilke trusler som kan påvirke biomangfoldet negativt, eventuelt i hvilke tiltak som kan påvirke i positiv retning. For hver sone er det gitt en kort beskrivelse av naturverdier, målsetning for sonen, konkrete bevaringsmål, kjente trusler og tiltak i prioritert rekkefølge. Numrene i teksten refererer til korresponderende nummer i skjøtelsplankartet. Denne inndelingen baserer seg på dagens kunnskap om naturverdier, trusler og effektive tiltak, og vil derfor i et lengre tidsperspektiv kunne endre seg. Om anbefalte tiltak har effekt, er det naturlig å redusere intensiteten på restaurerende tiltak, for i større grad fokusere på skjøtsel og vedlikehold. Dersom tiltakene ikke har ønsket effekt, bør helt andre tiltak vurderes.

De anbefalte tiltakene vil etter vår mening bidra til at reservatet i større grad oppfyller verneformålet, jamfør Avsnitt 4.1.

Sone 1 - Åpne tørrbakker

Beskrivelse

Sone 1 består av åpne vegetasjonstyper med baserike enger og urterike kanter. Flere vegetasjonstyper er representert, fra tørrenger på grunt jordsmonn, representert blant annet med de truede vegetasjonstypene tørr rikeng i lavlandet, hestehavre-dunhavreeng og blodstorkenebb-utformingen av urterik kant. Partier med mer trivielle vegetasjonstyper dominert av gras og urter, som blåtopp, knapp- og lyssiv, samt mjødukt, finnes også i sonen. Sonen er representert ved flere delområder, i hovedsak mellom strendene i vest og krattskogen bakenfor. Enkelte partier med åpen, urterik kant av blodstorkenebbutforming forekommer også langs stiene som ellers til dels er omgitt av tett krattskog. Disse partiene er på grunn av beskjedne størrelse ikke avgrenset som egne delområder. Delområdene er i stor grad fragmentert av kantkratt og krattskog med blant annet rike forekomster av slåpetorn og einer ytterst, og med større mangfold av busker og trær lenger inn. Partier med større og mindre forekomster av krattvegetasjon forekommer i store deler av sonen. Avgrensningen er ment å inkludere arealer med fortsatt store verdier knyttet til åpne engtyper. Av interessante arter som bidrar til sonens verdier er rødlisteartene bukkebeinurt (NT), brudespore (NT), kubjelle (NT), nikkesmelle (NT) og blåbringeber (NT). Særlig bukkebeinurt og blåbringeber har rike forekomster i området, men i partier er det også mye nikkesmelle. Ut over de rødliste karplantene kan nevnes følgende arter som bidrar til å heve verneverdiene: Krattalant, vårmarihand, blodstorkenebb, lakrismjelt, hjertegras, markmalurt og blåstarr. Et stort antall insekter er som larver knyttet til karplanter som har sine viktigste forekomster her, og som voksne knyttet til nektarproduserende blomster som sonen også har rikelige forekomster av. Også flere arter av beitemarkssopp er knyttet til sonen, blant annet plommekølle (VU), oliventunge (VU), hvit småfingersopp (NT) og elegant småfingersopp (NT). Det mosaikkpregede landskapet med enger og krattvegetasjon er levested for en rekke fuglearter, blant annet rødlisteartene hauksanger (CR), tornskate (NT) og nattergal (NT).

Trusler

- Gjengroing vurderes som viktigste trussel.

Sonen er i stor grad omgitt av tett kratt hvor urter knyttet til åpne vegetasjonstyper skygges ut av en rekke arter av busker og trær, som slåpetorn, einer, roser, geitved, trollbær, krossved, vierarter, svartor, rogn, osp, furu, fremmede mispler osv. Mange

steder har de nevnte busk- og treslagene etablert seg på åpne engpartier, og vil sannsynligvis skygge ut de lyskrevende urtene i partier dersom det ikke settes i gang skjøtselstiltak. På sikt vil slik gjengroing endre vegetasjonstypen til mindre verdifulle typer, som mangler den artsrike floraen som huser rike forekomster av rødlista karplanter, og som er viktig for insekter.

- Ferdsel med slitasje vurderes som en begrenset trussel i dag, men bør overvåkes. På grunn av at krattvegetasjonen er uframkommelig, er ferdselen kanalisert til de åpne engpartiene. I partier er vegetasjonen tydelig slitt. Her dominerer tråkkresistente arter som groblad, hårsveve, smalkjempe, løvetann og følblom. Det ble i løpet av befaringene påvist biler som hadde kjørt inn i området, og parkert på tørrengene. Dette, sammen med telting og bruk av engangsgrillere på de flate engene, vil bidra ekstra til slitasje.

Overordnet mål for sone 1.

Overordnet mål for sone 1 er at alle de påviste truede vegetasjonstypene skal ha gunstig bevaringsstatus. Det betyr at arealet av åpne, baserike enger skal økes, mens einer- og slåpetornkratt skal begrenses betydelig. Det betyr videre at forekomstene av arter som er typiske for de åpne engene økes.

Konkrete bevaringsmål for sone 1

Arealet av baserike enger og urterike kanter skal økes ved at kantkratt og krattskog ryddes.

De største åpne engene skal være forbundet med korridorer med åpen engvegetasjon, for eksempel langs stier.

Busk- og tresjikt skal innenfor sonen ha en dekningsgrad på maksimalt 10 % av arealet.

Tre- og buskslagene rogn, bjørk, selje, osp, gran, furu og fremmede mispler bør på sikt bortimot fjernes fra sonen, mens einer og slåpetorn kan reduseres betydelig i omfang. Geitved, asaler, roser, slåpetorn og krossved er karakterarter for vegetasjonstypen og bør forekomme med et vist innslag.

De typiske artene blodstorkenebb, krattalant, vårmarihand, nikkesmelle og blåbringeber skal forekomme i sikre forekomster innenfor sonen, og være lette å påvise flere steder.

Bukkebeinurt skal forekomme i rike forekomster, og skal lett kunne påvises i flere enn tre dellokaliteter.

Engene skal ikke gjødsles.

Tiltak

1. Oppslag av slåpetornkratt og krattskog med furu, einer, boreale løvtrær som bjørk, rogn og osp, samt fremmede busker og treslag, ryddes slik at dekningsgraden av busk og tresjikt reduseres til maksimalt 10 %. Det legges opp til en variert kant mot de andre sonene. Engene skal være åpne og buskfrie i store arealer, mens buskene kan stå flekkvis ut mot kantene, blant annet i overgang mot sone 3; krattskog utenfor sauebeite.

2. Sonen foreslås beitet. *Beiting bør foregå årlig.*

På grunn av områdets størrelse anbefales beiting som tiltak. Sonen bør sees i sammenheng med sone 2 og sone 3. Etersom beitetrykket innenfor eksisterende

sauebeite kan synes noe høyt (se kapittel 4.2), anbefaler BioFokus at sone 1 utsettes for et langt lavere beitetrykk. I første omgang kan sonen utnyttes som høstbeite, for eksempel fra midten av august. På den tiden vil plantene i enga ha rukket å blomstre og sette frø, og insekter som lever på planter i engene vil ha blitt voksne og er ikke lenger avhengige av vertsplantene. Samtidig vil det være en del næring igjen til beitedyrene. For å få mest artsrik vegetasjon må beitetrykket tilpasses godt (Staaland et al. 1998). Mens for hard beiting fører til at et begrenset antall planter klarer seg, vil for lite beiting føre til at næringskrevende arter vil dominere på bekostning av mer lyskrevende arter. Dette fører videre til gjengroing, dårligere avbeiting og økende mengder dødt plantemateriale (Fylkesmannen i Sør-Trøndelag 2005). Ettersom urtene i august bortimot er ferdige med sin produksjon, tåler vegetasjonen og artsmangfoldet hard beiting. En art som vårmarihånd står som regel med visne blad og moden frøstand i august, og påvirkes neppe av høstbeite. Hard beiting vil derimot redusere mengden dødt plantemateriale. Et tykt lag med dødt plantemateriale vil gjøre det vanskeligere for frø å spire (Olsson 2008). Ett- og toårige arter som er avhengig av kontinuerlig frøforyngelse vil på denne måten begunstiges av et høyt beitetrykk på sensommeren og høsten. Fjerning av plantemateriale ved beiting vil også begrense en gjødslingseffekt som kan begunstige uønskede karplantearter (ugrarter).

Ettersom ulike husdyrs beitevaner kan utfylle hverandre, kan sambeiting f.eks. mellom ku og sau, gi gode resultater (Nedkvitne et al. 1995). Sauen beiter mer selektivt enn storfe, men beiter løv i tillegg til gras og urter. Imidlertid kan beitevanene variere fra dyr til dyr. Som et alternativ til rent høstbeite for sau, kan derfor sambeite mellom ku og sau vurderes. Et viktig argument for dette, er at det er kyrs beitepåvirkning i Moutmarka gjennom flere tiår som har ført til det rike artsmangfoldet i reservatet. Gjennom sin evne til å beite slåpetorn og nyperose vurderes sau som bedre egnet til restaurering av gammel beitemark. Det er vanskelig å beregne optimalt antall beitedyr i sonen. Både fordi deler av sonen er krattbevokst, med redusert beiteverdi, og fordi førproduksjonen vil øke når krattoppslaget ryddes. Om høsten vil førproduksjonen reduseres betydelig. Under forutsetning av at sauer fortsatt beiter i sone 2, kan sone 1 med fordel benyttes til høstbeite for sau. Det anbefales ikke å la sauer som får tilleggsfor om vinteren gå her på grunn av betydelig gjødslingseffekt. For å hindre uheldig beitepress på følsomme arter, anbefales det videre at sonen tømmes for beitende dyr allerede før vekstsesongens start. Beitet bør overvåkes, slik at nedbeitingen ikke blir for sterk, at arter interessante i bevaringssammenheng ikke reduseres i forekomst og utbredelse og at slitasjen ikke er for stor. Dersom høstbeitet ikke gir tilstrekkelig nedbeiting, bør det vurderes å la et begrenset antall kyr beite i en lengre del av vekstsesongen. Den tråkkslitasjen som beitedyr vil gi vurderes som positiv. Tråkkskader gir plantearter med dårlig etableringsevne mulighet til å spire på ny. Tilsvarende effekt vil moderat slitasje i forbindelse med friluftsliv gi. Der er derfor nødvendig å prøve seg fram for å få erfaring.

3. Dersom beiting iverksettes i sone 1, bør dyrene gjerdes inne. Inngjerding gjøres en gang, men gjerder vedlikeholdes kontinuerlig.

Figur 9. Variasjon i tørrbakkevegetasjon i sone 1

4. Som et alternativ til beiting i sone 1, kan engene og kantvegetasjonen slå. De fleste engene er flate og lett tilgjengelige fra stinettet (som har tilstrekkelig bredde til at motoriserte slåmaskiner lett kan kjøre inn i verneområdet). Vegetasjonen vurderes også som tilstrekkelig slitesterk til at lette slåmaskiner kan benyttes. Formålet med slåtten er å fjerne dødt plantemateriale som er et problem for foryngelsen av visse arter, og som vil ha en uønsket gjødslingseffekt. Slåtten bør gjennomføres i begynnelsen av august. Da har de fleste artene blomstret, og flere satt frø. Det avkuttete plantematerialet fjernes fra verneområdet. En viktig forskjell mellom slått og beite er at ved slått blir en større andel av plantematerialet fjernet, og gjødslingseffekten redusert. Jorda blir magrere, noe som favoriserer en del arter. Produksjonen av dødt plantemateriale er ikke større enn at det bør være tilstrekkelig å gjennomføre slått hvert tredje år.

Sone 2 – Sauebeite

Beskrivelse

Sone 2 er et inngjerdet område som er beitet av sau siden høsten 2004. Området er forholdsvis variert med hensyn til vegetasjon, med partier med edelløvsskog med grove enkelttrær (alm, ask, morell, svartor og selje 25 - 50 cm dbh) og svartorskog (opp til 40 cm dbh) langs bekk i nordvest, ospeholt og yngre edelløvsskog i nordvest og store arealer med slåpetornkratt og krattskog i vest. I sør er et parti med åpne enger hvor engvegetasjonen er godt etablert. Beiteområdet omfatter også et par mindre og grunne dammer som er i ferd med å gro igjen. I sentrale deler av området er det ryddet krattskog i flere omganger. Vinteren 2008 ble det gjennomført en maskinell rydding ved hjelp av såkalt "krattknuser" innenfor et en større del av sonen og delvis fjernet. Resultatet av ryddingene er åpnere områder som beites av sau. Ryddet krattskog har i dag pionérvegetasjon, med ugrasarter som i mindre grad beites, som klistersvineblom og veitistel, sølvbunke og knappsiv. Noen åpnere partier har rikere karplantemangfold som inkluderer arter som gulmaure, smalkjempe, gjeldkarve, engknoppurt, tiriltunge og ryllik. Fuktige partier preget av starr, samt en mjødurtenng dominert av knappsiv som resultat av nedbeiting av mjødurtenng, inngår også. Flere steder er det satt igjen små tregrupper eller enkelttrær av blant annet sommereik, hassel, selje, morell, ask og bjørk. På områder ryddet for flere år siden, har engvegetasjonen etablert seg godt, og preges av en artsrik blanding av urter og gras. Rett utenfor verneområdet nær Helgerødveien i øst er det satt opp leskur for sau. Disse brukes om vinteren hvor dyrene føres. Et vegetabilsk underlag,

talle, brukes for å suge opp fuktighet, og gi dyrene et tørt miljø. Det er imidlertid massiv avrenning fra tallen. Dette fører til gjødslingseffekt i de nærmeste omgivelsene i små deler av reservatet, blant annet til en liten dam. Området rundt leskurene er opptråkket og nedslitt.

Figur 10. Nylig åpnet sauebeite. Grupper og enkelttrær er spart som skyggetrær for sauene

Ved befaring 22/6-2009 var markvegetasjonen preget av at urter og gras hadde dvergaktig vekst, med små blader, korte skudd, og nesten ingen blomster. Fram til dette tidspunktet hadde beitetrykket våren 2009 vært svært hardt, ettersom 190 sauer hadde beitet i sonen hele våren helt fram til ca. 20/6. Ved befaring 22/8 var imidlertid markvegetasjonen regenerert, og hadde stedvis rik blomstring av flere arter, blant annet av krevende arter som bukkebeinurt (EN), nikkesmelle (NT), krattalant, øyentrøst, engknoppurt, hjertegras, lakrismjelt, gjeldkarve, rødknapp og gulmaure. Det ble ikke gjort tilstrekkelige undersøkelser til at det er mulig å si om enkelte rødlista eller andre krevende karplanter mangler innenfor sauebeitet som en konsekvens av høyt beitetrykk, men det er rimelig å tro at forekomsten av enkelte arter er blitt redusert.

Følgende ble observert:

Det ble ikke påvist vårmarihand innenfor eksisterende sauebeite. Dette skyldes til en viss grad at beiteområdet er lagt utenom de rikeste forekomstene av orkidéen. Men i følge Erik Johan Blomdal var det forekomster innenfor i sørvest før oppstart av beiting i 2004.

I følge Erik Johan Blomdal og Trond Grøstad forsvant orkideene nattfiol, vårmarihand og engmarihand innenfor sauebeitet i sørvest. Forekomsten av krattalant er også betydelig redusert innenfor sauebeitet, men ble påvist 22/8-09. Under befaring 27/8-2009 ble det observert at det rett utenfor sauebeitet var mange modne aks av ulike starr og myrklegg, mens det innenfor var påfallende få.

Det er lite forekomst av blodstorkenebb innenfor beiteområdet.

Enkelte åpne enger i fuktige partier domineres av myrtistel, veitistel, brennesle og lyssiv, det vil si arter som blir lite beitet.

Etter 2009 ble antall beitedyr redusert til omtrent 50, og vinterbeite forekommer ikke lenger. Det er ikke gjort noen detaljert kartlegging av floraen etter dette.

Figur 11. Arter som er gått tilbake innenfor sauebeitet: Venstre: vårmarihånd

(11. mai 2000) høyre: krattalant (28. juli 2000)

De viktigste verdiene i sone 2 er de åpne engene med artsrik flora med forekomst av rødlista og andre krevende karplanter. Flere arter i eng- og kantvegetasjonen er verter for et stort mangfold av rødlista insektarter som er påvist i Moutmarka. Det er imidlertid ukjent hvordan forekomsten av de rødlista artene fordeler seg innenfor og utenfor det beitede området. Et stort antall beitemarkssopp, hvorav flere rødlista, er registrert innenfor beiteområdet etter 2008, blant annet rosabrun grynmusserong (VU), svarthette (DD) og vrangjordtunge (VU). For partier av sonen som nylig er blitt ryddet, vurderes naturverdiene som svært begrenset. Men arealer som er åpnet opp for sauebeite de siste årene har stort potensial for å reetablere artsrik tørrengvegetasjon på sikt. Det mosaikkpregede landskapet med enger og krattvegetasjon er levested for en rekke fuglearter, blant annet rødlistearten nattergal (NT), samt fasan.

Trusler

Gjengroing vurderes som en alvorlig trussel

Krattrydding og etablering av sauebeite er i ferd med å restaurere store arealer med åpne enger. I partier ryddet for flere år siden er en artsrik engvegetasjon allerede etablert, mens nylig ryddete partier har en artsfattig vegetasjon. Det er fortsatt rike forekomster av kratt og ungskog innenfor sonen. Uten skjøtsel vil krattvegetasjon på sikt innta de åpne engene igjen. Det finnes spredte forekomster av rynkerose innenfor sørligste del av sonen. Rosen beites noe, men trolig ikke tilstrekkelig til at arten forsvinner. Fordi beitet ligger brakk fra juni til oktober, vil rosa få mulighet til å skyte nye skudd.

Figur 12. Buskratt på sitt mest ugjennomtrengelige.

Overordnet mål for sone 2

Overordnet mål for sone 2 er at beiteområdet skal ha gunstig bevaringsstatus. Det betyr at arealet med beitet engareal ikke skal reduseres, at kvaliteten ikke skal forringes, og at forekomstene av arter som er typiske for naturtypen opprettholdes på samme eller høyere nivå enn i 2009.

Konkrete bevaringsmål for sone 2

Arealet av åpne enger skal økes med minst 25 % i forhold til 2009 i løpet av en 5-årsperiode

Forekomsten av typiske arter i kalkrike tørrenger som gulmaure, hvitmaure, engknoppurt, hjertegras, blåfjær, øyentrøst, gjeldkarve og smalkjempe skal økes i forhold til 2009-nivå. Artene skal være lette å påvise innenfor beiteområdet. Artene bukkebeinurt, nikkesmelle, blåbringebær og krattalant skal kunne påvises på flere enn 3 dellokaliteter. Arealet av åpne enger med artsfattig ugraspreget pionérvegetasjon skal utgjøre < 10 % av de åpne arealene

Forekomst av tett kratt og ungskog (ospeholt) skal reduseres til < 25 % av sonens areal i løpet av en tiårsperiode

Forekomst av edelløvsskog (med alm, ask, svartor og hassel) og svartorsumpskog langs bekken i nordvest skal opprettholdes på dagens nivå

Dagens hauger med ryddeavfall skal fjernes i løpet av våren

Rynkerose skal bekjempes

Tiltak

- Rester av ryddeavfallet fra tidligere krattryddinger fjernes fra reservatet. For å hindre uønsket gjødslingseffekt, samt ødeleggelse av soppmycel til beitemarkssopper som fortsatt er i bakken, anbefales det at kvisthaugene transporteres ut av reservatet. Skader på vegetasjonen kan begrenses ved at kvisthaugene transporteres ut av verneområdet om vinteren, mens det er frost i marka, og vegetasjonen er minst sårbar. Videre anbefales det å bruke en lastbærer med brede dekk og liten belastning på underlaget for

å unngå terrengskader. Som mottaker foreslås Veolia, avdeling Taranrød, Tønsberg. Veolia kan motta ubegrensede mengder kvistavfall til kompostering. Alternativt kan haugene med ryddeavfall brennes på stedet. For å gjøre minst mulig skade på vegetasjonen, bør de brennes om vinteren. De bør videre legges på arealer som tidligere har vært bevokst med kratt, og som ikke har rukket å reetablere engvegetasjon. I slike partier vil verdiene som kan bli ødelagt være begrenset. Det bør etableres et fåtall bålplasser (to-fire), hvor avfallet fra nærliggende hauger transporteres for brenning. Brenning vil ha større potensielle negative miljøeffekter enn å transportere avfallet bort. I tillegg til at brenning gir en gjødslingseffekt, vil soppmycel av beitemarkssopp kunne drepes lokalt.

- Rydding av kratt videreføres. Det anbefales å benytte ryddesag. Dette gir langt mindre gjødslingseffekt enn ved bruk av krattknuser. Engene skal ikke gjødsles utover det som skyldes sauene. Ryddesag setter igjen mindre avfall ved at busker kan kuttes helt nede ved rota. Videre rydding bør gjennomføres suksessivt over flere år for at beitetrykket innenfor sonen skal kunne vedlikeholde det åpne området. Det er bedre å rydde mindre områder skikkelig, framfor store områder som krever mer oppfølging. Nytt ryddeavfall fjernes som beskrevet i forrige punkt. For å vedlikeholde de nylig åpnete arealene anbefales det å benytte manuell rydding til etterrydding, samt der det er behov for mer skånsom og presis rydding. Særlig slåpetorn har evne til å skyte nye skudd fra stammer og røtter. Det kan derfor være behov for gjentak med manuell rydding av de åpnete arealene for å utarme de gjenværende slåpetornene.

- Sone 2 foreslås beitet. Beiting bør foregå årlig.

For å opprettholde arealet og kvaliteten på de nylig åpnete beitearealene, må det opprettholdes et beitetrykk. Fordi sau beiter slåpetorn, men trolig vil foretrekke gras og urter ved for lavt beitetrykk, anbefales et høyt beitetrykk etter rydding. Høyt beitetrykk vil derimot virke negativt på plantearter som selekteres av sau, for eksempel vårmarihand, med utarmet biologisk mangfold og tap av arter som konsekvens. Beitetrykket slik det var pr. 15/6-2009 vurderes som noe for høyt for å ivareta mangfoldet av karplanter og insekter innenfor sonen. På sikt bør ikke beitetrykket være høyere enn at arter som påvirkes negativt av beite, for eksempel vårmarihand, bukkebeinurt og krattalant, kan overleve og reetablere seg innenfor sonen. Når gunstig bevaringsstatus for areal og kvalitet på åpne enger etter hvert oppnås innenfor sone 2, kan trolig et noe redusert beitetrykk pr. areal være tilstrekkelig for å opprettholde det åpne beitearealet.

Følgende alternativer bør vurderes:

1. Det skiftes dyreslag fra sau til storfe. Storfe er kjent for å beite mindre selektivt enn sau (Norderhaug et al. 1999). Det er også kjent at det i hovedsak er storfe som har beitet i Moutmarka fram til 1950-tallet, og som derfor har lagt grunnlaget for områdets rike biologiske mangfold.

2. Dersom det blir aktuelt å etablere beiteareal på arealer utenfor sone 2 (eks. i sone 1), vil beitetrykket bli lavere med samme antall dyr som i 2009. Da vil det være mulig med sommerbeite innenfor sone 2 og etterbeite i sone 1. Men det forutsetter at det ikke er behov for brakklegging av sone 2 pga. parasitter.

Sone 3 – Krattskog utenfor sauebeite

Beskrivelse

Sone 3 omfatter fire atskilte delområder med kratt og ungskog som har vokst opp de siste tiår som resultat av opphørt hevd. Ytterst mot kysten dominerer slåpetorn og einer, mens i kanter rundt koller inngår trollhegg, geitved, rosearter, krossved og treslag som rogn, fremmede mispler og morell, og i fuktige partier svartor og vier. Lenger inn fra kysten reiser vegetasjonen seg, dominert av treslag som danner holt av osp og blandingsskoger med eik, morell, gran, furu, osp, bjørk, selje, hegg. De eldste skogholtene har verdi i seg selv, og utgjør viktige naturtyper, og er ikke inkludert i sone 3. Sone 3 omfatter kratt og holt som er resultat av at verdifulle beitearealer er i ferd med å gro igjen.

Figur 13. Tett krattskog med stor variasjon i busk- og treslag

6 rødlistearter er sterkt knyttet til kantkrattet. Flere insektarter er avhengig av plantearter som har levested her, som slåpetorn, hagtorn, geitved, berberis og rogn. Hele 5 rødlista sommerfuglarter lever på slåpetorn i Moutmarka. I tillegg benytter flere rødlistearter som har levested i andre habitater krattskogen som levested. Av fuglearter er blant annet hauksanger (CR), tornskate (NT) og nattergal (NT) knyttet til kratt og kantskog.

Der kantkrattet har gått over til krattskog dominert av treslag, er lystilgangen ofte svært begrenset i skogbunnen, med artsfattig karplanteflora som resultat. Store deler av krattskogen representerer derfor tap av verdier knyttet til åpne kalktørrenger og urterike kanter.

Trusler

Hele sone 3 er et resultat av gjengroing av åpne, artsrike vegetasjonstyper som urterik kant og kalktørrenger. Sonens ekspansjon gjennom flere tiår representerer en trussel mot Moutmarkas naturverdier.

Overordnet mål for sone 3

Overordnet mål for sone 3 er at kantkrattet skal ha gunstig bevaringsstatus. Det betyr at arealet må reduseres for å restaurere åpne, artsrike vegetasjonstyper. På grunn av at kantkratt har klare positive verdier, skal vegetasjonstypen ikke fjernes helt, men skjøttes

slik at det oppnås et forhold mellom åpne vegetasjonstyper og kantkratt som i større grad bidrar til å sikre det biologiske mangfoldet som er spesielt for reservatet.

Konkrete bevaringsmål for sone 3

Arealet av kantkratt og krattskog skal over en femårsperiode reduseres med minst 25 % i forhold til 2009.

Ryddeavfall skal fjernes fra området

Det skal over en femårsperiode etableres åpne engarealer på minst 25 % av arealet som pr. 2009 er dominert av kantkratt og krattskog.

Tiltak

Kratt ryddes over en periode på flere år.

Det anbefales å benytte ryddesag for å begrense gjødslingseffekten som i sone 2. Rydding bør gjennomføres over flere år for gradvis å åpne større areal over tid. Ryddeavfall fjernes som beskrevet for sone 2.

- Kratt som bør fjernes:

- Kratt som i stor grad utgjøres av ungtrær < 15 cm i brysthøydiameter, som gran, furu, osp, morell, eik, svartor, vier, rogn, bjørk.
- Lysfattig krattskog med lite og artsfattig vegetasjon i feltsjiktet.
- Alle forekomster av gran og sitkagran og evt. buskfuru bør fjernes.
- Sammenhengende einerdekke skal åpnes opp.

- Kratt som skal settes igjen:

- Kratt dominert av slåpetorn, geitved og hagtorn
- Kratt med artsrik karplantevegetasjon i feltsjikt, for eksempel med innslag av urterik kant med blant annet blodstorkenebb
- Kratt som danner kanter mot åpne vegetasjonstyper (kantkratt).
- Større enkelttrær og mindre grupper av større trær > 20 cm i brysthøydiameter av ulike treslag

Ved behov etterryddes de nylig åpnede arealene manuelt.

Behovet vurderes som størst de første årene, ettersom slåpetornen har evne til å spire fra gjenstående stammer etter rydding. Gjentatte beskjæringer vil ta livet av plantene. Behovet vil også være avhengig av hvor effektivt sauer beiter nye skudd.

De åpnede arealene vedlikeholdes ved husdyrbeiting. Dette kan gjøres årlig.

Det anbefales at deler av sone 1 og sone 3 utgjør et sammenhengende beiteareal. For å unngå for hardt beitetrykk på de artsrike engene, anbefales kun høstbeite fra midten av august for disse sonene, som beskrevet for sone 1. Det anbefales å benytte sau som beitedyr de første årene. Gjennom sin evne til å beite slåpetorn vurderes sau som godt egnet til restaurering av gammel beitemark. Etter hvert som åpne engarealer etableres, kan andre dyreslag vurderes. Sambeite mellom storfe og sau kan være gunstig. Etter hvert kan

renere storfebeite vurderes, ettersom storfe er mindre selektive, og har mindre negativ effekt på enkelte arter av karplanter som tåler beiting dårlig. Høyt beitetrykk på høstbeite er gunstig for artsmangfoldet fordi det vil hindre dannelse av buskkratt og fjerne mye plantemateriale som ellers har negative effekter (se sone 1).

Sonen må gjerdes inn. Dette gjøres en gang, men vedlikehold av gjerde må gjennomføres kontinuerlig.

Sone 4 – Edelløvsskog og blandingskog

Beskrivelse

Sone 4 omfatter syv helt eller delvis atskilte delområder som består av mindre skogholt inntil og mellom bergrygger i nord-syd retning. Holtene kan stedvis være dominert av ulike treslag. Kronglete, lavvokst eik i lågurtskog er ofte dominerende treslag med stammediametre opp mot 40 cm inn mot vestvendte bergvegger. Trolig gir de soleksponerte ryggene og bergveggene en varmeeffekt i skogen. Helt øst i området er det et mindre parti med storvokst eikeskog med trær > 60 cm dbh. Osp opp over 30 cm i brysthøydiameter opptrer flere steder i nesten rene holt. Svartor, hegg, bjørk og

Figur 14. Varmekjær eikeskog begunstiges av soloppvarmede bergvegger.

vierkratt opptrer i fuktige partier, og enkelte steder er det tilnærmet rene bestand med svartor. Øvrige treslag som morell, ask, alm, selje, hassel, rogn og spisslønn opptrer mer spredt, mens slåpetorn, geitved, og trollhegg gjerne vokser i kanten av skogholtene.

Typisk for flere av disse holtene er døde einerkratt, som vitner om at skogen var mer lysåpen, småvokst og buskpreget for noen år tilbake. Mangfoldet av karplanter varierer, men består gjerne av arter knyttet til skogtypen. I eike- og blandingsskogene er det arter knyttet til lågurtskog, som blåveis, stormarimjelle, hengeaks, skogfiol, liljekonvall, fingerstarr, skogbingel, tannrot, vivendel, ormetelg, teiebær, kratthumleblom, skogsalat. I svartorskog inngår arter som sverdlilje, klourt, melkerot, slyngsøtvier, myrhatt, gulldusk, skogburkne, mjødukt, vendelrot, storkonvall.

Skogholtene representerer viktige verdier i seg selv, ettersom både lågurteikeskog, svartorsump- og -strandskog regnes som nasjonalt viktige naturtyper, og ospeholtene etter hvert som de blir eldre, vil få stor verdi. En del av reservatets rødlistearter er knyttet til skog. En av disse (almebarkdvergmøll) er sterkt truet. Særlig for fugler som hekker eller er på trekk vil skogholtene være viktige som levested og som skjulested.

Trusler

Vi ser ikke at naturtypene i sone 4 er truet innenfor reservatet. Det er mulig at enkelte store eiker kan være truet av yngre løvtrær som på sikt vil vokse forbi og skygge ut de eldste trærne. Kronglete form på en del av eikene tyder på at de har stått soleksponert før. Soleksponerte eiker er et viktig substrat for en rekke insekter.

Overordnet mål for sonen

Overordnet mål for sone 4 er at skoglokalitetene skal ha gunstig bevaringsstatus. Det betyr at arealene av de utvalgte skogene ikke skal reduseres, og at kvaliteten ikke skal forringes, men snarere forbedres.

Konkrete bevaringsmål for sone 4

Arealet av lågurteikeskog, svartorsumpskog, svartorstrandskog, blandingskog og ospeholt skal opprettholdes. Arealet for 2009 fremgår av flyfoto.

Treslagsblandingen skal være dominert av ulike løvtrær i de ulike skogtypene, det vil si sommereik i eikeskogene, svartor i svartorsumpskogene, osp i ospeholtene, mens det skal være en blanding av flere løvtreslag i blandingskogene. Fremmede treslag og gran skal ikke forekomme.

Grove trær skal få utvikle seg, og død ved skal akkumuleres i sonen.

Tiltak

- Sonen overlates til fri utvikling. Det vurderes som unødvendig å tynne i busksjiktet av hensyn til karplantefloraen i feltsjiktet.
- Det må vurderes om enkelte av de eldste og groveste eiketruene bør fristilles for å unngå utskygging.

Sone 5 - Strandsonen

Beskrivelse

Sone 5 er gjennomgående fra nord til sør i reservatet og av varierende bredde. Sonen omfatter de mest sjøpåvirkede naturtypene, domineres av strandberg og rullesteinstrenger, mens strandenger og strandsump er utviklet kun på mindre arealer. En av de bedre forekomstene er ved Taredyngrevet, der strandeng går over i en godt utviklet tangvoll med store mengder tang. Ellers forekommer strandeng enkelte steder mellom bergrygger som strekker seg ut i havet. Høyere opp blir strandengene avløst av artsrike tørrenger. Særlig strandengene og tangvollene regnes som verdifulle i sonen, med forekomst av truede vegetasjonstyper og rødlistearter, mens strandbergene er forholdsvis artsfattige, stort sett uten sammenhengende karplantevegetasjon.

Figur 15. Vegetasjon på steinstrender. Venstre: strandflatbelg, høyre: strandkål

Strandeng, strandsump og strender er levested for en rekke rødlistearter påvist i Moutmarka. Mange av disse kan leve i andre habitater, men flere karplanter og sommerfugler er sterkt knyttet til strandsonen.

Trusler

En viktig trussel er rynkerose. Denne arten er påvist flere steder langs strendene i Moutmarka. Den er vurdert til å utgjøre en høy risiko for stedegent biologisk mangfold (Gerderaas et al 2007, Artsdatabanken 2007b). Forurensning fra sjøen må alltid vurderes som en risiko. Generelt regnes gjengroing, især med takrør, som en av de viktigste truslene mot strandengkomplekser. Takrør ble ikke påvist i strandsonen, men finnes i solide forekomster i Skjælva, Jenteisen og Gutteisen, og må forventes å kunne spre seg til strandenger som har riktige forhold for arten. Muligens er strandengene i Moutmarka noe for eksponerte til at arten trives. Drivved og noe søppel skylt i land fra sjøen forekommer, og viser at sonen er utsatt for forurensninger transportert på sjøen. Det ble ikke påvist betydelig slitasje under befarings i 2009.

Overordnet mål for sone 5

Overordnet mål for sone 5 er at strandenger og tangvoller skal ha gunstig bevaringsstatus. Det betyr at arealene av naturtypene ikke skal reduseres, at kvaliteten ikke skal forringes, og at forekomstene av arter som er typiske for naturtypene, opprettholdes på samme nivå som i 2009.

Konkrete bevaringsmål for sone 5

Arealet av naturtypene strandeng og tangvoll skal opprettholdes på samme nivå som i 2009. Det betyr at de registrerte naturtypelokalitetene (vedlegg 1) ikke må reduseres i omfang

Arter typiske for naturtypen strandeng, blant annet strandstjerne, strandkvann, strandkjeks, strandkjempe, fjæresauløk skal forekomme i gode bestander og være lette å påvise

Arter typiske for naturtypen tangvoll, blant annet engstorkenebb, tangmelde, strandmelde, strandreddik, skal forekomme i gode bestander og være lette å påvise. Strandkål og strandbelg skal forekomme flere steder på sand- og steinstrender

Rødlistearterne jordbærkløver (EN), bukkebeinurt (EN), strandrødtopp (VU), dverggylden (VU) skal forekomme i vegetasjonstypene strandeng/strandsump og tangvoll innenfor sonen. Flere av disse artene ble registrert innenfor avgrensede naturtypelokaliteter i 2009 (vedlegg 1), og skal forventes å kunne finnes igjen innenfor de samme lokalitetene i framtiden.
Rynkerose skal ikke forekomme innenfor sonen

Tiltak

- Rynkerose bekjempes. Dette bør settes i gang så raskt som mulig, mens forekomstene er få, små og håndterbare, og følges senere opp med supplerende bekjempelse og overvåkning. Bekjempelse av rynkerose har vist seg å være vanskelig fordi arten er svært tolerant, og ved hjelp av krypende jordstengler kan ta seg opp selv om det aller meste av planten er fjernet. BioForsk Midt-Norge arbeider for tiden med en handlingsplan for bekjempelse av rynkerose, der ulike metodikker vil bli vurdert. Så langt vet vi at dersom det benyttes mekanisk bekjempelse, ved å rydde krattene, kreves minst 2-3 nedkappinger pr vekstsesong for fullstendig bekjempelse (BioForsk 2008). Det er videre benyttet ulike former for kjemisk behandling. Generelt er kjemisk behandling uønsket innenfor verneområder av hensyn til naturverdiene. Inntil det foreligger en metodikk som anbefales benyttet i verneområder, foreslår vi følgende:

- Reservatet undersøkes grundig for å kartlegge så mange som mulig av forekomstene av rynkerose. Det er viktig at små planter oppdages for lettest å kunne bekjempe dem på et tidlig stadium. De påviste forekomstene kartfestes ved UTM-koordinater ved hjelp av GPS.

- De påviste forekomsten bekjempes mekanisk. Så mye som mulig av røtter fjernes. Kapping ved bakkenivå vurderes som utilstrekkelig. Det kan vurderes om det er mulig å komme til med små gravemaskiner for enklest mulig å kunne grave bort rynkerosene. Dette er klart mulig for en forekomst på en tørreng helt rett vest for Jenteisen, hvor biler ofte kjører ned til enga. Små og spredte forekomster kan man forsøke å lukes, det vil si dra opp med rota.

- De påviste forekomstene oppsøkes to ganger til i løpet av vekstsesongen for å undersøke om det er utviklet nye skudd fra jordstengler eller stammerester.

- De kartfestede lokalitetene overvåkes for å kontrollere vitalitet, og evt. fortsette bekjempelsen i kommende år.

- Søppel bør ryddes bort årlig.

- Det vurderes som unødvendig å skjytte strandengene i form av slått eller beiting.

- Det anbefales at sonen overvåkes for andre arter som kan ha negative effekter på stedegent biologisk mangfold, som takrør. Sonen bør også overvåkes for søppel og forurensning.

Sone 6 – Dammene

Beskrivelse

Moutmarka inneholder flere dammer med variasjon i størrelse, dybde, saltholdighet og innhold av biologisk mangfold. Dammene ligger forholdsvis spredt i forsenkninger mellom fjellryggene som strekker seg i nord-sør retning gjennom reservatet og de ytterste strandbergene, som flere steder danner en kant mot havet. Felles for alle dammene er at planteproduksjonen er stor. De fleste dammene er preget av opphopning av død plantemasse, med gjengroing som resultat. I dammene vokser det en del næringskrevende arter, og stedvis er vegetasjonen påvirket av skjellsand i grunnen.

Figur 16. Venstre: Jenteisen. Høyre: Skjælva. Foto: Gule sider

Jenteisen, som har et åpent vannspeil og en dybde på omkring en meter, ble utgravd i 2001. Denne dammen er dominert av takrør, og virker mindre rik på karplanter enn mange av de andre dammene. Gutteisen, som befinner seg 200 meter lenger nord, og ikke er utgravet, i dag nærmest en ren takrørskog, uten vannspeil. Særlig er våtmarksområdet Skjælva rikt på vannplanter, som hesterumpe, grastjønna, vasslirekne, og med kanter dominert av høyvokste sumpplanter som takrør, sjøsivaks, pollisivaks, havsivaks, sennegras, mjøurdurt, fredløs, og vassgro. Fordi fuktengene rundt Skjælva må sees i sammenheng med dette våtmarksområdet, er Skjælva-området behandlet som en egen sone (sone 7). Blomstermyra, et mindre våtmarksområde ca. 250 meter nordøst for Skjælva, er så gjengrodd at det i dag fungerer som en myr dominert av starrartene slåttestarr, trådstarr og grisnestarr, og med innslag av sverdlilje, mjøurdurt, melkerot, småblærerot og bukkeblad. Flere mindre dammer er så gjengrodd at de ikke lenger har vannspeil i tørre somrer. Forekomsten av rene vannplanter i disse dammene er begrenset til fordel for sumpplanter som tåler noe uttørring, og engplanter som tåler oversvømmelse. Også enkelte mindre dammer er åpne.

Dammene representerer store verdier. En rekke rødlista arter er knyttet til dammene, både av fugler, amfibier, insekter og karplanter. En rekke fuglearter, hvorav flere rødlista, hekker i vegetasjonen nær dammene, eller benytter dammene som levested og til næringsøk. En populasjon med småsalamander benytter dammene som yngleplass. Videre er en rekke rødlista sommerfugler og biller knyttet til bestemte karplanter som vokser i eller ved dammene, blant annet ulike arter av tjernaks, starr, siv og sivaks. De to rødlista øyenstikkerne sørlig metallvannymfe (EN) og sørlig høstlibelle (VU) lever i dammene. Av karplanter kjenner vi rødlisteartene bunkestarr (VU) og engmarihånd (NT) knyttet til de mer myrpregede fuktområdene. Den sterkt truede (EN) kransalgen hårpiggkrans har forekomst i Skjælva. Potensialet for flere krevende, rødlista virvelløse

dyr, karplanter, samt arter fra andre organismegrupper vurderes som stort i dammene. Dammene utgjør viktige landskapselementer, og bidrar til å øke naturmangfoldet i området med både naturtyper og arter som ellers ikke er representert utenfor våtmarksområdene.

Trusler

Største trussel i sonen er gjengroing. Stor produksjon av plantemasse genererer store mengder organisk materiale som samler seg opp i dammene. Konsekvensen av dette blir etter hvert at vannspeilet forsvinner, dammene utvikler seg mot sumpområder og myrer, med endringer i mangfold i vegetasjonstyper og artsmangfold. Floraen vil endre seg med tap i arter og mengde vannplanter i forhold til sump- og myrplanter som vil vandre inn på nytt land. I flere av dammene er takrør allerede godt etablert. På sikt vil takrør kunne fortrenge en rekke arter og dominere flere av dammene tilsvarende som i Gutteisen, dersom dammene ikke skjøttes. Våtmarksområdene vil bli mindre egnet for vannfugler både som hekkeområder og til næringssøk. Gjengroing vil videre ha store negative konsekvenser for amfibier og virvelløse dyr som lever i frie vannmasser.

Overordnet mål for sone 6

Overordnet mål for sone 6 er at arealene av naturtypene ikke skal reduseres, at kvaliteten ikke skal forringes, og at forekomstene av arter som er typiske for naturtypene, opprettholdes på samme nivå som i 2009.

Konkrete bevaringsmål

Antall og areal av dammene skal ikke reduseres i forhold til 2009. Det samlede vannspeilareal kan sees på flyfoto fra 2009

Typiske karplanter for naturtypene brakkvannssump, vannkantvegetasjon, rikstarrsump som kattehale, havsivaks, sumpsivaks, sverdlilje, melkerot, kjempepiggnopp og sennegrass skal forekomme i sikre bestander, og være lette å påvise

De rødlista karplanten bunkestarr skal forekomme med minst én livskraftig tue i Blomstermyra

Takrør skal ikke utgjøre mer enn 20 % av vegetasjonen i sonen. I Gutteisen og Jenteisen kan takrør dominere vegetasjonen. I Blomstermyra skal takrør ikke forekomme

Tiltak

For å opprettholde vannspeil og et rikt biologisk mangfold også i tørre somrer, bør det vurderes å grave ut enkelte av dammene. Generelt bør dette gjøres om høsten eller forvinteren når amfibiene har trukket opp på land. For ikke å fjerne viktige forekomster av truede arter helt, bør bare en del av dammen, gjerne under halvparten, renskes hver gang. Opprenskningen bør foregå med flere års mellomrom for at plante og dyrelivet i dammen skal ivaretas på en god måte (Fylkesmannen i Hedmark og Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Hedmark 2004).

- Fra Jenteisen ble det i 2001 gravd ut ca. 1100 kubikkmeter masse, ned til omtrent 1 meters dyp. Resultatet ble vellykket i form av at vannspeilet ble større. Dette kan tilfredsstillende flere arter av vannfuglers minstekrav til vannareal. Areal vannspeil og dybde

bør opprettholdes ved regelmessige utgravninger for eksempel hvert 10. år, av mindre mengde masse.

- Gutteisen har ikke vannspeil i dag. Takrør er dominerende art. deler av Gutteisen bør graves opp for å få et areal med vannspeil. Dammen kan bli en gytelokalitet for amfibier.

- Blomstermyra har svært liten vanndybde, og tørker ut i en normal sommer. Myra er eneste kjent levested i Tjøme kommune for bunkestarr (VU). Starren er knyttet til våt myr, og truet av drenering. Arten kan ha etablert seg i en gjengroingsfase av en dam med større vanndybde. Det er derfor risikabelt om utgraving av myra gir en dreneringseffekt, der vann samles i utgravd område, mens høyeste lag av myra tørker ut. På den annen side vil produksjon av plantemateriale heve vegetasjonen ytterligere, og bidra til mer uttørking. Det foreslås derfor at bunkestarren i Blomstermyra overvåkes.

Sone 7 – Skjælva-området

Beskrivelse

Skjælva-området omfatter våtmarksområdet Skjælva med fuktengene rundt. Dammen Skjælva er rik på vannplanter, beskrevet under sone 6, blant annet med store forekomster av takrør og sjøsivaks. Selve dammen er omgitt av fukteng med blant annet vårmarihand, bukkeblad, hjertegras, duskstarr, myrklegg, kattehal, klengemaure, grøftesoleie, elvesnelle, åkersnelle, myrtistel, bekkeblom, gåsemure, sløke, myrhatt, fjæresauløk tettegras og starrarter sør for Skjælva, og mjødurteng nord for Skjælva. Deler av sonen er vekselfuktig, og har vegetasjonstypen blåstarr-engstarr-eng. Mens området ikke har vært beitet de siste årene, omtales det av Stabbetorp (1994) som preferanseområdet for beitedyrene i Moutmarka, og var i 1994 sterkt preget av beiting og dyretråkk. Skjælva er av stor verdi for en rekke arter innen flere organismegrupper, også rødlistearter. Mange av verdiene beskrevet for sone 6 gjelder for Skjælva. Fuktengene rundt Skjælva er artsrike, og inneholder partier med den sterkt truede vegetasjonstypen blåstarr-engstarr-eng.

Figur 17. Venstre: Skjælva med våtmarksvegetasjon. Høyre: Parti med blåstarr-engstarr-eng

Trusler

Generelt er blåstarr-engstarr-eng truet av gjengroing. Det er trolig liten fare for gjengroing i sonen med det første, ettersom få busker ble observert. Fravær av skjøtsel som beite eller slått kan imidlertid gi enkelte storvokste arter mulighet til å dominere, noe som vil redusere artsmangfoldet på sikt. Dammen er truet av generell gjengroing.

Overordnet mål for sone 7

Overordnet mål for sone 7 er at sonen skal ha gunstig bevaringsstatus. Det betyr at arealene av de viktigste naturtypene ikke skal reduseres, at kvaliteten ikke skal forringes, og at forekomstene av arter som er typiske for naturtypene, opprettholdes på samme nivå som i 2009.

Konkrete bevaringsmål for sone 7

Arealet av våtmark og fukteng skal ikke reduseres i forhold til 2009 (se flyfoto og soneinndeling)

Typiske karplanter for naturtypene brakkvannssump, vannkantvegetasjon, rikstarrsump som kattehal, havsivaks, sumpsivaks, sverdlilje, melkerot, kjempepiggnopp og sennegrass skal forekomme i sikre bestander, og være lette å påvise

Takrør skal ikke utgjøre mer enn 30 % av vegetasjonen i Skjælva.

Arealet av det åpne vannspeilet i Skjælva skal dobles i forhold til i 2009.

Arealet fremkommer på flyfoto

Typiske karplanter for vegetasjonstypene blåstarr-engstarr-eng og fuktenger skal være lette å påvise: vårmarihand, blåstarr, engstarr, hjertegrass, tettegrass, myrklegg

Tiltak

- For å redusere faren for gjengroing med krattdannelse, og/eller dominans av et begrenset antall storvokste urter, bør beiting vurderes. Fremstad og Moen (2002) anbefaler at det opprettholdes et beitetrykk i blåstarr-engstarr-eng. Ettersom store deler av sonen er fuktområde, anbefales storfe som beitedyr, fordi sau har en tendens til å holde seg unna fuktige områder. Det er pr. 2009 ikke krattdannelse av betydning innenfor sonen. Vi ser derfor ikke behov for hardt beitetrykk her. I øst grenser sone 7 mot deler av sone 3, hvor krattdannelsen bør begrenses ved rydding. Deler av sone 3 kan derfor med fordel inkluderes ved opprettelse av et beiteområde i sone 7. Vi foreslår at det etableres et beiteområde som inkluderer mjødurtennga nord for Skjælva. Grensen går nær Mellomstien i nord, følger grensen for sauebeite sørøst for Skjælva sør mot den sørligste dammen i verneområdet. Eventuelt kan grensen for sauebeitet trekkes lenger øst, for å frigjøre større del av fuktområdet til storfebeite. Det anbefales at fuktengen med særlig rike forekomster av vårmarihand sør for denne dammen ikke inkluderes i beiteområdet. Mot vest avgrenses beitet av bergknausene som stikker opp av det flate fuktområdet. Totalt utgjør sonen i overkant av 60 daa. Bortimot 50 daa (= 5 hektar) kan regnes som beitemark. Avhengig av markens fuktighetsforhold regnes 0,7 (tørr mark) til 2,2 (frisk til våt mark) kyr/hektar som retningsgivende (Nedkvitne et al. 1995, Ekstam og Forshed 1996). Vi foreslår et par kuer med kalv, alternativt 5-6 ungdyr på 6-18 måneder. Området inneholder en del vårmarihand som tilsier begrenset beitetrykk. Storfe bør ikke slippes ut på beite før vegetasjonen har nådd en høyde på 10-15 cm, rundt 1. juni. Ved begrenset beitetrykk kan beitedyrene være i sonen hele beitesesongen. Hele beiteområdet må gjerdes inn. Om høsten kan dette beiteområdet åpnes mot nord for å inkludere sone 1, 3 og 5. dette gjør at kyrene vil beite på engene, i kantkrattene og i strandsonen. Kyrene vil trolig i liten grad utnytte strendene.

- Skjælva har åpent vannspeil over et begrenset areal, og ser ut til å kunne gro helt igjen i løpet av noen få år. Denne dammen har rik flora og fauna, og er en svært viktig naturtype. For å skåne dyre- og plantelivet i dammen, anbefales det at dammen graves ut gradvis over flere år. For å beskytte vegetasjonen rundt dammen, bør utgravingspunktene begrenses i antall. Det anbefales at en del av takrøret fjernes for å begrense forekomsten slik at den ikke skal dominere våtmarksområdet helt.

Tiltak uavhengig av soner

Kanaliserings av ferdsel og friluftsliv

Figur 18. Kyststien er godt skiltet

En stor del av ferdselen i Moutmarka foregår på spinettet. Dette skyldes i stor grad at store deler av området er vanskelig å ta seg fram i på grunn av tett slåpetornkratt og krattskog. Kystsonen med rullesteinstrenger, svaberg og strandenger er derimot åpen og lettere tilgjengelig. Tørrengene er påvirket av tråkkslitasje, men plantedekket virker forholdsvis intakt, med stor artsrikdom. Kun på særlig belastede

steder er plantedekket slitt, med dominans av tråkkresistente arter som groblad. Et inntrykk er at ferdsel kan ha bidratt til å holde tørrengene åpne, og hindret etablering av slåpetorn og einer. Heller ikke de små strandengene som finnes er betydelig tråkkpåvirket. En interessant observasjon var at jordbærkløver (EN) ble funnet i kanten av et tråkk i en mindre strandeng, som om det er her den trives best. Stort sett virker det som folk foretrekker å ferdes på svabergene. Det foregår camping med bruk av telt i området, blant annet på den åpne engen vest for Jenteisen. Biler er blitt påvist bare noen få meter fra stranden. Bilkjøring er en klar kilde til slitasje. Videre er det påvist enkelte engangsgriller i reservatet. Det er rimelig å tro at slitasjen er vesentlig sterkere i tørre somre, når det skal mindre tråkk til for at vegetasjonsdekket skal bli slitt bort.

Dersom vesentlige deler av krattvegetasjonen ryddes, vil ferdselen fordeles over et større areal, noe som trolig vil føre til mindre slitasje på tørrengene. Sauebeiting har ikke ført til vesentlig slitasje på beitet areal, og vil trolig heller ikke føre til betydelig slitasje på arealer som i dag ikke beites.

Målsetting

Bruk av området til friluftsmål skal kombineres med bevaring av naturverdier i henhold til verneområdets formål, og i tråd med verneforskriften.

Delmål og retningslinjer

Turgåing skal i hovedsak foregå på de oppmerkede stiene

Slitasjen på truede vegetasjonstyper skal være < 1 % av arealet

Tiltak

Innerstien, Mellomstien og Strandstien merkes. Disse og andre stiforbindelser vedlikeholdes ved behov.

Det bør settes opp og vedlikeholdes bom som hindrer bilkjøring i verneområdet. Det bør settes opp skilt som informer om at camping og bålbrenning utenom anlegg spesielt laget for dette, er forbudt

Det kan oppføres grill- og bålplass(er) innenfor verneområdet for å begrense bruk av engangsgriller som fører til forsøpling og skader på vegetasjonen. Det er kommet forslag (fra Tjøme Rotary) om å oppføre et slikt anlegg nord i området. Det anbefales at det ikke legges for nære Taredynga og Taredyngrevet, ettersom det kan forstyrre fuglelivet på disse lokalitetene. Ferdsl, bruk av området og slitasje bør overvåkes i barmarkssesongen. Det bør kontrolleres at ferdsl skjer i tråd med verneforskriften, særlig i forbindelse med sommerferien. I tørkeperioder bør slitasjen på vegetasjonen sjekkes. Dersom slitasjen er betydelig på spesielt sårbar eller verdifull vegetasjon, bør det vurderes tiltak for å kanalisere ferdselen utenom slitasjeutsatte partier

Overvåkning av ferdsl og slitasje bør skje minst én gang i barmarkssesongen hvert år. Vedlikehold av stier, gjennomføres ved behov.

4.4.2 Informasjon

Ved stier som er naturlige innfallsporier til reservatet bør det settes opp tavler som forteller at man er på vei inn i et naturreservat. Dette gjelder parkeringsplassen ved Grepansvingen, parkeringsplassen NØ for Jenteisen, parkeringsplassen sør for Mostrand camping, i enden av Moveien, samt helt sør i området, ved Helgerød. Mindre infoplakater kan settes opp ved viktige naturområder (eks. Taredynga og Skjælva).

Ved en eller flere av parkeringsplassene bør det stå en stor plakat som opplyser om:

Verneforskriften

Naturverdier i reservatet, inkludert sårbare vegetasjonstyper og interessante arter

Stier og annen tilrettelegging for friluftsliv, som parkeringsplasser og utedoer

Informasjon i form av tekst bør suppleres med et kart over reservatet med oppmerkede og ryddete stier inntegnet. Det bør markeres på kartet hvor den aktuelle informasjonstavlen er (her står du nå). Det er også ønskelig med illustrasjoner (fotografier eller tegninger) av enkelte interessante arter og naturtyper som blir sikret innenfor reservatet.

Prioriterte tiltak

Tabell 3: Oversikt over planlagte forvaltningstiltak i Moutmarka naturreservat i planperioden 2012-2022. Prioritering er gradert 1 - 4, der 1 er viktigst, Ansv = ansvar for gjennomføring, FM = Fylkesmannen, SNO = Statens naturoppsyn. Tiltakene krever finansiering over statsbudsjett og er derfor noe usikre. Prioritet kan omgås dersom spesielle forhold tilsier det. Tiltak som er listet opp i tabellform i forvaltningsplanen er klarert for gjennomføring i forhold til verneforskriften. Alle tiltak skal avtales men Fylkesmannen.

Pri	Tiltaksbeskrivelse	Når, hyppighet	Ansv	Pris
1	Manuell rydding og etterrydding av krattoppslag i sone 1, 2, 3 og 4	Årlig, første gang i 2013. Beløp oppgitt er behov per år. I sone 4 skal store eiker fristilles	SNO	45 000
1	Fjerning av resterende ryddeavfall	2012	SNO	70 000
1	Overvåking og bekjemping av rynkeroseforekomster i strandsonen og eventuelt i sone 2	Årlig 2012 – 17, deretter hvert 2. år. Oppgitt beløp er per år	SNO	5 000
1	Skjøtselsplan for dammene Skjælva, Jenteisen, Gutteisen og Blomstermyra	2013. En plan skal utrede muligheter og konsekvenser ved å fjerne takrør i de fire dammene for å unngå gjengroing og tap av artsmangfold	FM	35 000
1	Tiltak for dammene Skjælva, Jenteisen, Gutteisen og Blomstermyra i samsvar med skjøtselsplan	Oppstart 2014. Kostnad vil fremkomme av skjøtselsplanen	SNO	
2	Tilrettelegging av rasteplass	2012	OF/ SNO	5 000
2	Skilt om bål, sykling, ridning etc.	2012	SNO	
2	Slått av enger og åpne arealer i sone 1	Hvert tredje år, etter 1.august	SNO	30 000
2	Gjerding av nytt beiteareal og utsetting av beitedyr i sone 1, 3a, 3c og 7. Fortsatt beite i sone 2	Oppstart i 2014. Vedlikeholdes ved behov. I sone 1 er beite et alternativ til slått. Storfe i sone 7, ellers sau	FM/ SNO	30 000*
2	Rydding av søppel, særlig i strandsonen	Årlig	OF	5 000
3	Benkebord	2012-13. 3 stykk, ca. pris pr stykk 2 500	SNO	7 500
4	Overvåking av karplantemangfold i sone 1, 2, 3 og 7	Første gang i 2017. Hvert 5. år. En kartlegging vil dekke alle de fire sonene	FM	50 000
4	Vedlikehold av informasjonsskilt	Ved behov	OF	-
Sum				282 000

* Tilskudd til beite- og gjerdetiltak kan søkes gjennom landbruksforvaltningen. 25 000,- av totalsummen er for storfegjerde rundt sone 1; anslaget er basert på markedspris for storfegjerde i forholdsvis enkelt terreng; 750m *33,- = 24 750,-. Midler til utførelse er ikke inkludert i regnestykket.

